

**Falešné pocity
bezpečnosti.
V propojeném
světě hraje
fyzická vzdálenost
stále menší roli**

**Vize a trendy v oblasti proliferace
jaderného materiálu**

Význam a souvislosti smlouvy New START

**O významu americko-ruské smlouvy
New START s armádním generálem
Jiřím Šedivým**

Francie očima Zdeňka Müllera

Světozor • 1

Robert Schuster | Švédský model skončil už i v rudé Vídni • 2

Nový START a staré začátky | -zz- • 3

SVĚTOVÁ BEZPEČNOST PO NEW START

Miroslav Tůma | Význam a souvislosti americko-ruské smlouvy New START • 4

Tomáš Weiss | Je New START adekvátní reakce na aktuální bezpečnostní hrozby? • 6

Michael Romancov | Falešné pocity bezpečnosti. V propojeném světě hraje fyzická vzdálenost stále menší roli • 8

Vít Střítecký | Vize a trendy v oblasti proliferační jaderného materiálu • 10

Antonín Rašek | Bílá kniha o obraně České republiky • 11

Jiří Šedivý | „Dnes jsme v situaci, kdy si drtivá většina české společnosti myslí, že nám nic nehrozí“ • 14

DVA POHLEDY

Miloš Calda, Jakub Lepš | Tea Party a její vliv na americkou politiku • 18

KDO JE LIU SIAO-PO

Martin Kříž | Ušlechtilý muž z náměstí Tchien-an-men • 19

ZEMĚMI SVĚTA

Miloš Brunclík | Švédské parlamentní volby: xenofobní pravice komplikuje parlamentní aritmetiku • 21

Miroslav Šepták | Volby ve Štýrsku a Vídni. Sociální demokracie vyhrála, ale příliš se neraduje • 24

Vilém Řehák | Súdán po volbách na cestě k referendu • 27

VZTAHY A PROBLÉMY

Lukáš Novotný | Promarněná šance. José Manuel Barroso pronesl řeč o stavu Evropské unie • 31

Tomáš Maule | Západní koncept státu a konflikt v Somálsku. Klasická teorie somálského konfliktu • 32

VOLNÁ TRIBUNA

Nataliya Argunova, Ivana Švarcová | Perspektiva vztahů Ukrajiny a Evropské unie • 35

FRANCIE OČIMA ZDEŇKA MÜLLERA

Génus Francie • 38

POSLEDNÍ STRANA**Tiráž**

Ročník XXXIV • Vydává: Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i. • Šéfredaktor: Robert Schuster • Úvodníky, komentáře: Zdeněk Zbořil • Odpovědná redaktorka: Milena Strejčková • Grafický návrh: Jakub Teyari • Distribuce: Dagmar Červinková • Redakční rada: Veronika Bilková (předsedkyně), Vojtěch Belling, Miloš Calda, Jiří Fárek, Ondřej Horák, Jiří Kuděla, Kristína Larischová, Jaroslav Olša jr., Pavel Pšej, Michael Romancov, Jiří Schneider, Jiří Štěpanovský, Zuzana Trávníčková, Tomáš Weiss • Jednotlivé příspěvky vyjadřují názory autorů, nikoli vydavatele. Nevyžádané rukopisy redakce nevrací.

All rights reserved. Copyright under the International Copyright Convention. No part of this publication may be reproduced, stored in retrieval systems or transmitted in any form or by any means without the prior permission of the International Politics editorial office. Reprints are available upon request. Reprints and permissions: Write to International Politics, Nerudova 3, 118 50 Praha 1.

Redakce a administrace: Nerudova 3, 118 50 Praha 1 • telefon 251 108 107 • fax 251 108 222 • e-mailová adresa umvedo@iir.cz • Objednávky a předplatné přijímá administrace redakce. Vychází měsíčně. Cena výtisku 59 Kč. Předplatné na rok činí 590 Kč, ve Slovenské republice 29,28 €. Registrováno MK ČR E 5210.

Tiskne Petr Dvořák – Tiskárna, Jeřábková 1302, 263 01 Dobruška. Rozšiřuje redakce a další distributoři v drobném prodeji. Ve Slovenské republice rozšiřuje L.K. Permanent, s.r.o. P.P.4., 834 14 Bratislava 34 • telefon +421 244 453 711 • fax +421 244 373 311 • e-mailová adresa Herslova@lkpermanent.sk • www.predplatne.cz. Informace o MP a ediční činnosti ÚMV na www.iir.cz • Podávání tiskoviny povolené SsRP Banská Bystrica č.j. Opč-3215/B-96 ze dne 12. 9. 1996. ISSN 0543-7962 • INDEX 46911

15. září až 15. října 2010

Světozor

15. 9. Evropská komise označila postup francouzských úřadů vůči Romům za ostudný a pohrozila zemi právními kroky. V minulých týdnech Francie deportovala na Balkán přes tisíc Romů.

16. V Bruselu se konal summit Evropské unie. Ačkoli měli unijní lídři hovořit oficiálně o rozpočtové kázní, hlavním tématem byl postoj Francie k Romům.

16. Papež Benedikt XVI. přiletěl do Edinburghu na čtyřdenní oficiální návštěvu Velké Británie.

18. Afghánci podruhé od svržení Tálibánu rozhodovali o složení parlamentu. Radikálové se je snažili od voleb odradit. Podle prvních odhadů se k urnám dostavilo přes 40 procent registrovaných voličů.

19. Čína přerušila styky s Japonskem. Peking tak reagoval na rozhodnutí japonského soudu uvalit vazbu na čínského kapitána, jehož plavidlo Japonci předtím zadrželi ve sporných vodách.

20. Dosavadní švédský premiér Fredrik Reinfeldt se prohlásil za vítěze parlamentních voleb. Jeho středopravé koalici ovšem jen těsně unikla parlamentní většina. Do parlamentu se poprvé dostala i nacionalistická strana Švédští demokraté, proti níž se v několika městech strhly demonstrace.

25. Britská Labouristická strana si zvolila Eda Milibanda do čela své strany.

28. Ruský prezident Dmitrij Medveděv odvolal dlouholetého starostu Moskvy Jurije Lužkova. Svůj verdikt odůvodnil „ztrátou důvěry“.

27. Malajská astrofyzička Mazlan Othmanová se má stát koordinátorem OSN pro případný kontakt s mimozemšťany.

28. Vládní Socialistická jednotná strana venezuelského prezidenta Huga Cháveze získala v parlamentních volbách ve 165členném sboru 98 poslanců, zatímco opoziční seskupení vybojovalo 65 mandátů.

29. Lídři dvou nizozemských pravicových stran – Lidové strany pro svobodu a demokracii a Křesťanskodemokratické výzvy se dohodli na vytvoření menšinové vlády, kterou by mě-

Foto na titulní straně

Íránské rakety Shaheen, které jsou součástí protiletadlového raketového systému Mersad.

Vahid Alaee, Globe Media/Reuters

- la podporovat vysloveně protiislámská strana Gerta Wilderse.
2. 10. Ve Francii protestovaly na tři miliony lidí proti vládnímu návrhu zákona o důchodové reformě.
 2. V Lotyšských parlamentních volbách zvítězila vládnoucí středopravá koalice premiéra Valdisa Dombrovskise se ziskem 57 procent hlasů
 3. Německo si připomnělo dvacáté výročí znovusjednocení země. Oslovy se konaly v Brémách a zúčastnilo se jich přes sto tisíc lidí.
 3. Úřady Spojených států varovaly své občany před cestami do evropských metropolí. Údajně v nich hrozí teroristické útoky, které naplánoval Usáma bin Ládín.
 3. V Bosně a Hercegovině se konaly volby. Do tříčlenného předsednictva zasednou Muslim Bakir Izetbegović (syn bývalého prezidenta Aliji Izetbegoviće), Chorvat Željko Komšić a Srb Nebojša Radmanić.
 4. Komunální volby v Maďarsku přinesly vítězství pravicové strany FIDESZ premiéra Viktora Orbána. Zvítězila ve všech župách.
 4. U hliníků v maďarském městě Ajka došlo k protřžení odkalovací nádrže. Ekologická katastrofa si vyžádala osm obětí. Toxický kal, který zamořil 40 kilometrů čtverečních, obsahuje vysoké množství arzenu, rtuti a chromu. Maďarsko požádalo EU o pomoc.
 7. Rusko vypovědělo kontrakt na dodávky protiletadlových raket S-300 Íránu s odvoláním na rozhodnutí OSN a nařízení ruského prezidenta Medveděva zakázat dodávky raketových systémů.

8. Letošní Nobelovu cenu za mír získal vězněný čínský disident Liou Siao-po.
10. Izraelská vláda schválila změnu znění přísahy, kterou musejí skládat žadatelé o občanství. Nově v ní bude výslovně zmiňován židovský charakter státu.
10. Rakouští sociální demokraté (SPÖ) se stali vítězi voleb do zemského parlamentu hlavního města Vídně, ztratili však absolutní většinu. Velké zisky zaznamenali krajně pravicoví Svobodní (FPÖ). Podle zveřejněných odhadů dosáhla SPÖ 44 procenta hlasů, FPÖ 27 procent hlasů, což je o 12 procent více oproti posledním volbám.
13. Íránský prezident Mahmúd Ahmadínežád navštívil Libanon na pozvání prezidenta Michela Sulejmána. Ahmadínežád se také sešel s vůdcem Hizballáhu Hasanem Nasralláhem. Teherán je považován za největšího sponzora tohoto hnutí a schůzka měla demonstrovat, jak silnou pozici má Írán v Libanonu.
13. V Chile byla vyproštěna skupina 33 horníků zavalených 69 dní v sedmisetmetrové hloubce měděného dolu. Jednalo se o nejnáročnější záchrannou operaci v dějinách hornictví.
14. Na mimořádné společné schůzce ministrů zahraničí a obrany členských států NATO vyzval šéf Aliance Andres Fogh Rasmussen k vybudování protiraketové obrany. „Hrozba je jasná, prostředky existují a náklady lze zvládnout,“ uvedl Rasmussen o nové strategické koncepci, kterou přijme listopadový summit v Lisabonu. Určí mj., zda NATO přijme americký štít za vlastní projekt.

Česko a svět

15. 9. Šéfka unijní diplomacie Catherine Ashtonová oznámila, že v prvním kole výběru na posty velvyslanců Evropské unie ve světě neuspěl žádný Čech ani Slovák. Z nových členských států se evropskými velvyslanci stanou jen zástupci Polska, Bulharska a Litvy. Nejúspěšněji si počínali Španělé, kteří obsadí pět velvyslaneckých míst.
17. Český premiér Petr Nečas požádal prezidenta EU Hermana Van Rompuy, aby sedmadvacitka vyvíjela větší tlak na Kanadu kvůli vizům pro Česko a další země Unie. Van Rompuy mu slíbil, že Brusel usílí zintenzívnit.
25. Prezident Václav Klaus na Valném shromáždění OSN kritizoval vládní a nadnárodní zasahování do ekonomiky. Vyslovil se pro změny ve struktuře OSN.
25. Český ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg se po setkání se svým íránským protějškem Manúčehrem Mottakím vyslovil pro rozšiřování vztahů s Teheránem.
6. 10. Český ministr zahraničních věcí se ve Washingtonu sešel s šéfkou americké diplomacie Hillary Clintonovou, která označila Českou republiku za cenného partnera a spojence v NATO. Otázka nového velvyslance do Prahy bude vyřešena pravděpodobně po volbách.
15. Česká republika prodala pavilon na EXPO v Šanghaji za 31 milionů korun. Vlastníkem expozice se stane československo-čínská farma přátelství v provincii Che-pej.

Glosa

Švédský model skončil už i v rudé Vídni Robert Schuster

Chtít srovnávat výsledky parlamentních voleb ve Švédsku s volbami v rakouské metropoli, ve Vídni, se může zdát na první pohled tróvalé. Při bližším pohledu ovšem zjistíme řadu podobností. Jako první se nabízí po mnoho desítek let trvající dominance sociálnědemokratické strany, jejíž vliv se nikdy neomezoval pouze na výkon svěřené politické moci, ale měla vždy ambice daleko větší. Neusilovala přitom o nic menšího, než o lepší společnost, což také podtrhovala řadou rozvojových projektů, štědrými sociálními podporami, včetně rozsáhlé výstavby komunálních bytů a podobě. Někdejší švédský sociálnědemokratický premiér Per Albin Hansson to koncem dvacátých let shrnul do pojmu „Folkhemmet“, což by se asi dalo přeložit jako „Domov pro všechny“. Vídeňští sociální demokraté se tímto principem dlouho řídili, a proto nepřekvapí, že jedno z velkých sídlišť s komu-

nálními byty v 10. vídeňském obvodu pojmenovali na jeho počest sídlištěm Pera Albina Hanssona. Voliči ve Švédsku i ve Vídni snahy sociálních demokratů dlouho podporovali, a o vítězi voleb proto bylo vždy dopředu rozhodnuto.

Pravicová opozice, ať už ve Švédsku, nebo ve Vídni, nebyla dlouhá léta považována za dostatečnou alternativu a ve volbách tradičně zaostávala za socialisty. Až teprve posun švédských konzervativců, kteří si – což je možná příznačné – sami říkají „Umírnění“, do středu a k některým sociálnědemokratickým pozicím jim otevřel v roce 2007 cestu k volebnímu vítězství. A letos na podzim ho dokázali zopakovat, čímž zřejmě definitivně zlomili tradiční politickou nadvládu švédských sociálních demokratů.

Ve Vídni se naproti tomu konzervativní lidovci nikam neposunuli. Smířili se s rolí „věčné dvojky“ a stali se součástí politického kar-

telu. Pravidelně získávali místa ve správních radách komunálních podniků, což jim dávalo aspoň trochu pocit, že i oni mají nějakou moc.

Po letošních volbách se ovšem změnila situace i v rakouské metropoli. Sociální demokraté ztratili po roce 1996 historicky podruhé většinu ve vídeňském parlamentu. Zatímco tenkrát se ještě zachránili spoluprací s lidovci a skoro nic je to nestálo, příští koalice, která se rýsuje spolu se Zelenými, bude pro ně daleko náročnější. Už jenom proto, že ekologisté v rakouské metropoli mají pověst, že rádi o všem dlouze a obsáhle diskutují. Pohodlné časy neomezené vlády tak skončily i pro vídeňské sociální demokraty.

Robert Schuster je šéfredaktorem Mezinárodní politiky.

schuster@iir.cz

Nový START a staré začátky

Stačí jen trochu zestárnout, aby si člověk uvědomil, že kontrola zbrojení a odzbrojení je téma, které dost dobře živí řady komentátorů světového i národního dění, a že díky němu nestrádají ani stejně velké počty analytiků mezinárodní politiky v nejrůznějších koutech světa. Je pravda, že sice čas od času se celá záležitost trochu zkomplikuje, jako když se například rozpadl dlouho zaváděný a úspěšně zavedený formát světa s dvěma supervelmocemi. To se i ti nejlépe informovaní politici a studenti politických věd museli začít zabývat *Novým světovým pořádkem* jako George Bush st., světem *Bez kontroly* jako Zbigniew Brzezinski, nebo dokonce předpokládaným *Sřetením civilizací*. A jak víme už od Hérodota, přiměřená dávka strachu dovoluje *dobré*, někdy také *snadné vládnutí* a obyvatelé různých zemí, je jedno, zda jde o poddané nebo občany, jsou hned disciplinovanější v plnění svých povinností.

Strach z hromadění zbraní a jejich neustálého umísťování do nejnemožnějších (z hlediska vojenské strategie) koutů planety a jejího někdy i dost vzdáleného kosmického okolí, ale také strach z jejich modernizace a vývoje, je paradoxně a dost často zneužíván k tomu, aby si občané i poddaní jejich inovací, jak říká klasik, sami rádi museli zaplatit. Převedeme-li tyto obavy z nejistoty, oč vlastně jde, na trochu statistiky a politicko-strategického nebo vojensko-strategického uvažování a zamlžené obavy dostanou alespoň nějaké kontury, zjistíme, že přece jen to není tak hrůzostrašné, jako když se v době nějakého konfliktu, konfrontace, či naopak úsilí o překonání rozporů nebo jednání o míru podíváme na aktuální zpravodajství tištěných nebo audiovizuálních médií.

Muži v zeleném nemají v salonech politických věd dobrou pověst, a to dokonce i přesto, že většinu těchto společností docela dobře živí. Ale musí se

jim přiznat, že na rozdíl od výzkumníků politických systémů, politických procesů nebo třeba politické kultury pracují s tvrdými daty a že jim aritmetika stačí k tomu, aby nejdříve kvantifikovali a potom kvalifikovali různá nebezpečí a způsoby ochrany před nimi. Tím se nevzdávají ani odkazu Mistra Suna, a to bez ohledu na to, že dávají povely vojenským systémům, které se už někdy dokáží řídit samy ze své podstaty.

Mladá studentka politických věd v Brně, Tereza Šafářová, si položila otázku, zda se ve sjednocené Evropě uvažuje o námořní strategii, a to ve všech strukturách, které byly za účelem obrany a zachování bezpečnosti vytvořeny. A hned druhá s tím související otázka byla, zda má Česká republika na této strategii nějak participovat. To se na první pohled zdálo být až provokativní, než si příležitostní zájemci o toto téma uvědomili, že i Česká republika, která dokázala zašantročit celou svou obchodní flotilu, si musí všimnout toho, co se děje na světových mořích. Úvahy o radarové síti ve východním Středomoří a v Rumunsku nebo Bulharsku to potvrdily.

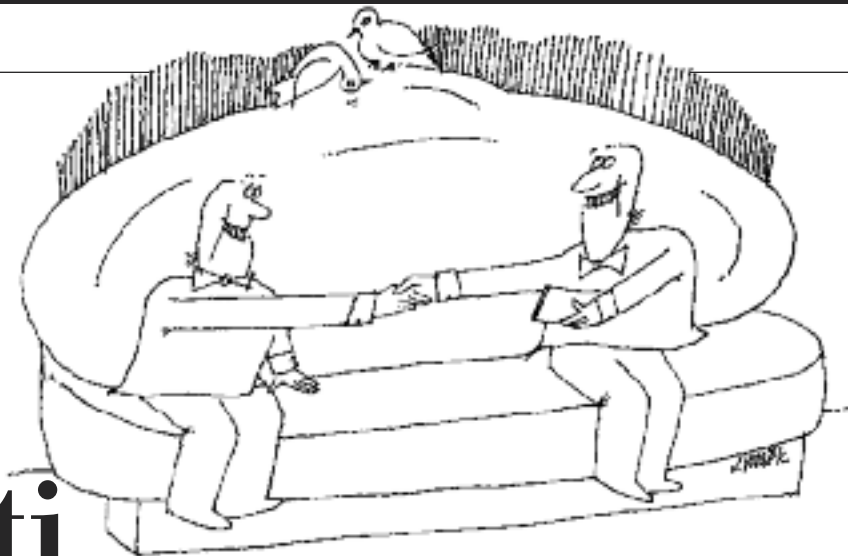
S *New START*, o kterém v tomto čísle Mezinárodní politiky píše Miroslav Tůma a Tomáš Weiss, se svět nebo alespoň Spojené státy, Ruská federace a s nimi spolupracující nebo jen přihlížející spojenci také vracejí k starým začátkům. Avšak předpokládají, nebo se tak alespoň na veřejnosti tváří, že vznikají nové vzorce chování a komunikace nejen mezi téměř monopolními výrobci a držiteli nukleárních zbraní, ale že už dávno nejde o to zabránit tomu, aby se nebezpečné technologie nedostaly do rukou nezodpovědných. Ale také, že nezastavitelný technický pokrok se zdá růst rychleji než moudrost lidského chování. I tuto otázku si kladl, už před téměř stoletím, H. G. Wells ve svých realitě blízkých fikcích o válkách a míru.

Jiný z autorů tohoto čísla, Michael Romancov, v článku *Falešné pocity bezpečnosti*, připomíná, že tradiční strategické uvažování, jehož hlavním nástrojem byla mapa pevnin a moří, dnes téměř dominuje rychlost předávání informací a vztah času a prostoru relativizuje úvahy o způsobech výroby, distribuce a používání zbraní a zbraňových systémů.

Paul Virillio (*1932), v interpretaci Jiřího Bystřického, upozorňuje na fenomén takové rychlosti a svou teorii nazývá *dromologií* (ze starořeckého *dromos* – dráha), když říká, že lidé v celých svých dějinách neustále zvyšují rychlost. Ale dosud byly tyto rychlosti omezené a neovládaly celý prostor. Dnes jsme dosáhli meze, kterou nelze překročit, informace se šíří rychlostí světla. Hmota a energie mizí ve prospěch informace. Proto se čas globalizuje a *světový čas předbíhá čas místní*. *Globalizace neznamená konec dějin, ale konec geografie*. Přítomnost není přítomností v čase, ale v prostoru. *Obdivujeme diktaturu optických přístrojů. Nehrozí nám jen atomové bomby, ale novodobé informační bomby... Už neexistuje zde, ale nyní! Dochází ke kontaminaci substancí a ztrátě vzdáleností*. Fyzický svět a vizuální reality mizí ve prospěch virtuální reality... *vše je rychlost, která ničí skutečnost a nechává ji mizet*. Jeho jinak vzdělaný a s jiným typem intelektu a intuice zacházející předchůdce Franz Kafka by k tomu mohl dodat: *A svět je stále těsnější!*

Jiný klasik si myslí, že jsme *...instantní, předvařenou generací s instantní předvařenou fantasií*, a proto se neobávejme i při nových startech se vracet k starým začátkům a na nich se poučovat o tom, co se osvědčilo nebo mělo smysl, a zavrhnout vše, co bylo špatné a vedlo k chybným výkonům s tragickými důsledky.

-ZZ-

Význam a souvislosti americko-ruské smlouvy New START

V odpovědi na otázku, zda je svět bezpečnější po letošním dubnovém podpisu americko-ruské smlouvy New START, je nutné oprávněně konstatovat, že tomu tak není. V této souvislosti se logicky nabízí další, poněkud zjednodušující otázka, k čemu potom taková smlouva je? Odpověď na tuto otázku je podle mého názoru nutné hledat v širším jaderném kontrolně-zbrojním, neproliferačním a odzbrojovacím kontextu. První polovina letošního roku byla zvláště bohatá na různé jednostranné, dvoustranné, a zejména mnohostranné aktivity, které lze do zmíněného kontextu zařadit.

Snástupem administrativy Baracka Obamy se situace v kontrolně-zbrojní a odzbrojovací oblasti po dlouholeté stagnaci výrazně zlepšila. Důkladem toho je Obamův pražský projev z dubna roce 2009, ve kterém se vahou své funkce jednoznačně přihlásil k dosažení světa bez jaderných zbraní. Nelze rovněž opomenout tzv. *reset v americko-ruských vztazích*, neboli obnovení a posilování strategického partnerství, nutného pro řešení řady bezpečnostních výzev. A co více, zahájení realizace zmíněného dlouhodobého cíle, podporované oběma hlavními jadernými mocnostmi vlastníci-mi přibližně 90 procent všech jaderných zbraní, prostřednictvím praktických kroků, dokumentuje snahu zmíněného cíle postupně dosáhnout. V letošním roce se z hlediska časové posloupnosti jedná

především o vyhlášení revidované jaderné doktriny USA (6. 4.), podpis americko-ruské smlouvy New START (8. 4.), konání Konference o jaderné bezpečnosti na nejvyšší úrovni (12.–13. 4.), a zejména schválení Závěrečné zprávy 8. hodnotící konference Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (3.–28. 5.). Následné stručné zhodnocení těchto událostí by mohlo přispět k objektivnějšímu pohledu na tuto složitou a vzájemně provázanou bezpečnostní problematiku.

Změna postoje USA k jaderným zbraním

Podle amerického ministra obrany Roberta Gatese nová jaderná doktrína USA (*Nuclear Posture Review* – NPR) přikládá prevenci jadernému terorismu a šíření nejvyšší důležitost a tomu přizpůsobuje

úlohu a počty jaderných zbraní. Za ústřední prvky této strategie Gates označil New START, summit o jaderné bezpečnosti k posílení režimu jaderného nešíření a širší přístup k odstrašování. Po dobu existence jaderných zbraní si však USA ponechají bezpečný, zajištěný a efektivní jaderný arzenál k zachování strategické stability s dalšími jadernými mocnostmi, odstrašení potenciálních vyzvatelů a k opětovnému ujištění spojenců a partnerů o amerických bezpečnostních závazcích vůči nim. Nová jaderná doktrína obsahuje také výzvu k zajištění potřebných investic do přebudování americké zastaralé jaderné infrastruktury. Stručný souhrn dokumentu zmiňuje mj. *pět klíčových cílů politiky USA a postoje k jaderným zbraním: zabránit jadernému šíření a jadernému terorismu, snížit úlohu amerických jaderných zbraní v národní bezpečnostní strategii, zachovat strategické odstrašení a stabilitu při snížení úrovně jaderných sil, posílit regionální odstrašení a znovu ujistit spojence a partnery o bezpečnostních zárukách USA a rovněž zachovat bezpečný, zajištěný a efektivní jaderný arzenál.*

V pasáži věnované změnám v bezpečnostním prostředí NPR konstatuje, že hrozba globální jaderné války se vzdálila,

ale riziko jaderného útoku se zvýšilo v důsledku naléhavosti hrozeb jaderného terorismu a jaderného šíření. K řešení těchto výzev není vhodný rozsáhlý jaderný potenciál z doby studené války. Základní změny v mezinárodním bezpečnostním prostředí, ke kterým došlo v posledních letech, včetně růstu bezkonkurenční americké kapacity v konvenčních zbraních, hlavní zlepšení v protiraketové obraně a zmírnění studenoválečnické rivality, umožňují Spojeným státům splnit zmíněné cíle s podstatně nižší úrovní jaderných sil a se sníženým spoléháním na jaderné zbraně. Dlouhodobá realizace bude zřejmě naplnit práce mnoha administrativ a měnicího se složení Kongresu a bude také vyžadovat trvalý mezistranický konsenzus.

Nový start v americko-ruských vztazích

Kontrolně-zbrojní smlouva New START (*Strategic Arms Reductions Treaty*) nahrazuje START I (platnost skončila v prosinci 2009) a v některých případech i tzv. moskevskou smlouvu SORT (*Strategic Offensive Reductions Treaty*) z roku 2002, jejíž plánované ukončení platnosti v roce 2012 skončí po vstupu New START v platnost. Jejím sjednání předcházelo zlepšení americko-ruských vztahů, ke kterému nepochybně přispěla revize koncepce protiraketové obrany Spojených států. Ta nyní klade důraz na její budování především proti řízeným střelám středního a krátkého doletu, na rozdíl od předchozí koncepce zaměřené zejména proti balistickým řízeným střelám strategického doletu.

Smlouva předpokládá částečné snížení počtů rozmístěných jaderných hlavic zhruba o 30 procent (z 2200 na 1550), počtů rozmístěných a skladovaných odpalovacích zařízení o 50 procent (z dosavadních 1600 na 800) a snížení počtů strategických nosičů na 700, ke kterému má dojít v průběhu sedmi let od smluvní ratifikace Kongresem USA a ruskou Státní dumou. Ruská strana připojila ke smlouvě dodatky, ve kterém si vyhrazuje právo odstoupit v případě, že by budovaná PRO USA narušovala strategickou rovnováhu. Smluv-

ní text nicméně neobsahuje žádné omezení týkající se zkoušek, vývoje nebo rozmístění současných nebo plánovaných protiraketových programů USA, nebo současných či plánovaných amerických útočných konvenčních kapacit dlouhého doletu (využitelných v rámci koncepce *Prompt Global Strike* – pozn. autora). Délka trvání platnosti smlouvy je deset let, přičemž po vzájemné dohodě může být prodloužena maximálně o pět let.

Z plánovaného omezeného snížení vyplývá, že nadále zůstane v operačním rozmístění a ve skladech Spojených států a Ruské federace, společně s jadernými zbraněmi ve vlastnictví dalších šesti jaderných zemí (ČLR, Francie, Velká Británie, Indie, Pákistán a Izrael), dostatečné množství těchto zbraní a jejich nosičů k několikanásobnému zničení života na této planetě. Podle údajů z ročenky prestižní nevládní organizace SIPRI (Stockholmský mezinárodní ústav pro výzkum otázek míru) existovalo ve světě k lednu 2010 v operačním rozmístění více než 7500 ks jaderných zbraní, z celkového přibližného počtu 22 000 jaderných hlavic. Několik tisíc těchto zbraní je nadále ve stavu nejvyšší bojové pohotovosti, připravených k odpálení v několika minutách. Předpokládá se, že USA mají 9600 jaderných hlavic, RF 12 000, Velká Británie 225, Francie 300, ČLR 240, Indie 60–80, Pákistán 70–90 a Izrael 80 ks. KLDR sice uskutečnila jaderné testy v roce 2006 a 2009, avšak podle SIPRI neexistuje veřejně přístupná informace dokumentující, že má k dispozici jaderné zbraně v operačním nasazení.

I když světová veřejnost by si přála daleko výraznější snížení jaderných zbraní, význam New START spočívá především v tom, že se jedná o první kontrolně-zbrojní jadernou smlouvu uzavřenou mezi obě-

ma státy po téměř deseti letech a umožňující mj. důslednou kontrolu snižování, včetně inspekci a výměny informací. Obnovení a posilování partnerských vztahů vytváří současně předpoklady pro sjednávání dalších bilaterálních kontrolně-zbrojních smluv redukujících nejen počty strategických, ale rovněž tzv. nestrategických (taktických a středního doletu) a skladovaných jaderných zbraní, při respektování zásad ověřitelnosti, transparentnosti a nezvratitelnosti.

Naléhavost jaderné bezpečnosti

Cílem Konference o jaderné bezpečnosti, tj. bezprecedentní schůzky 47 nejvyšších představitelů států a vlád svolané prezidentem Obamou do Washingtonu, bylo dojednat další postup v úsilí o zabránění

I když světová veřejnost by si přála daleko výraznější snížení jaderných zbraní, význam New START spočívá především v tom, že se jedná o první kontrolně-zbrojní jadernou smlouvu uzavřenou mezi oběma státy po téměř deseti letech a umožňující mj. důslednou kontrolu snižování, včetně inspekci a výměny informací.

přístupu teroristů nebo kriminálních skupin k jaderným materiálům. Hlavním důvodem je existence přes 2000 tun plutonia a vysoce obohaceného uranu v několika desítkách zemí, využitelné mírově i vojensky. Údajně by toto množství stačilo k výrobě přibližně 120 tisíc jaderných hlavic. Je známo, že al-Káida a možná jiné teroristické a kriminální skupiny usilují o získání jaderných zbraní, stejně tak jako příslušných materiálů a expertiz. Na závěr účastníci podepsali *Komuniké*, tj. politické prohlášení k posílení jaderné bezpečnosti a snížení hrozby jaderného terorismu,

a rovněž *Pracovní plán* pro národní a mezinárodní aktivity při uskutečňování závazků z komuniké. Mnoho účastníků konference

také již vyhlásilo vlastní závazky na podporu summitu.

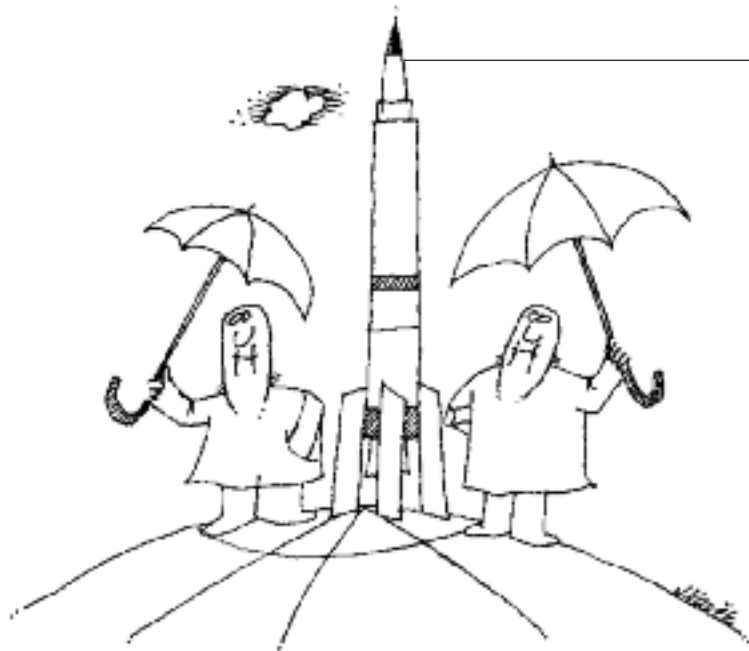
Závěry a doporučení pro následné aktivity

V květnu se v New Yorku uskutečnila v rámci pětiletých intervalů 8. *hodnotící konference Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (Treaty on the Non-proliferation of Nuclear Weapons, dále NPT)*. Na rozdíl od úmluv zakazujících chemické a biologické zbraně NPT nemá ve vztahu k jaderným zbraním odzbrojovací charakter. Spočívá na třech pilířích, tj. mírovém využívání jaderné energie, nešíření jaderných zbraní a na vágním závazku pro jaderné odzbrojení. Jednání příznivě ovlivnila změna v přístupu Spojených států ke kontrolně-zbrojním a odzbrojovacím otázkám, zlepšení americko-ruských vztahů a přijetí prvních praktických kroků k naplnění vize světa bez jaderných zbraní.

Po neúspěchu v roce 2005 tentokrát 189 smluvních stran (členy nejsou Indie, Pákistán, Izrael a KLDK) konsenzuálně přijalo Závěrečnou zprávu. Její součástí jsou politicky závazné *Závěry a doporučení pro následné aktivity*, které jsou rozděleny do čtyř částí: I. Jaderné odzbrojení, II. Jaderné nešíření, III. Mírové využívání jaderné energie a IV. Blízký východ. Části I-III obsahují mj. několik desítek akcí, kterými by se měly smluvní strany řídit. Významným krokem ke zřízení zóny bez všech zbraní hromadného ničení v krizové oblasti Blízkého východu je dohoda o svolání příslušné konference v roce 2012.

Z jednání konference vyplynulo, že opravdový pokrok v zajištění bezpečnosti ve světě bez jaderných zbraní bude vyžadovat nejen konkrétní odzbrojovací opatření, ale rovněž vytvoření nového a efektivnějšího mezinárodněprávního instrumentu. Neschopnost mechanismu NPT účinně reagovat na neplnění smluvních ustanovení a nutnost posílit vlastní ověřovací a realizační proces dají pravděpodobně podnět k iniciování kroků vedoucích k jednáním o úmluvě zakazující jaderné zbraně. Kromě jejich úplného zákazu by měla vytvořit silnější verifikační a zárukové mechanismy k zabránění jaderného šíření nebo terorismu.

Miroslav Tůma je spolupracovník ÚMV.
tuma@iir.cz

Je New START adekvátní reakce na aktuální bezpečnostní hrozby?

Tomáš Weiss

Je svět po podpisu smlouvy New START bezpečnější? Otázka je na první pohled triviální. Jestli uzavření smlouvy povede ke snížení počtu jaderných zbraní a zvýšení důvěry mezi Spojenými státy a Ruskou federací, jak by bylo možné odpovědět jinak než ano? Přesto je odpověď možná složitější, než se zdá.

Klíčová otázka totiž ve skutečnosti zní, jestli smlouva New START reaguje na bezpečnostní hrozbu, která je v současnosti relevantní. Pokud ano, je její podpis nepochybně pozitivní. Pokud ne, můžeme si o smlouvě myslet, co chceme, ale svět po jejím podpisu (a ratifikaci) bezpečnější nebude. Nejprve je tak nutné zamyslet se nad tím, co jsou v dnešním světě bezpečnostní hrozby, jimž je třeba čelit.

Tradiční pojetí bezpečnosti jako výsledek soupeření států o moc

Bezpečnost byla dlouhou dobu chápána jako záležitost vztahů mezi státy, které mezi sebou bojovaly o moc. Využívaly armád k tomu, aby zajistily své přežití a co možná nejlepší postavení vůči ostatním státům. Zároveň ovšem pouze ostatní státy byly dostatečně silné, aby toto přežití a postavení dokázaly ohrožit. Pokud se podíváme na historii posledního století, toto chápání bezpečnosti je velmi výstižné. Státy

mezi sebou rozpoutaly dvě světové války. Řada z nich tyto války buď nepřežila vůbec, nebo v okleštěné a oslabené podobě. Téměř půl století se potom dvě supervelmoci držely v šachu jadernými zbraněmi a jejich možný konflikt měl potenciál zničit celou planetu. V tomto kontextu probíhaly odzbrojovací rozhovory, jichž je New START přímým následovníkem. Jejich výsledkem bylo omezení zbrojení a zvyšování důvěry mezi supervelmocemi – tedy jednoznačně opatření, která snižovala pravděpodobnost konfliktu mezi velmocemi, a zvyšovala tak bezpečnost jejich a vlastně i zbytku planety.

Chápání bezpečnosti a způsob definování bezpečnostních hrozeb ovšem doznaly v posledních zhruba dvaceti letech významné proměny. S koncem studené války přestalo být riziko nukleárního konfliktu považované za bezprostřední. Nicméně nenastal konec historie, jak někteří předpokládali. Místo toho se objevila celá řada jiných hrozeb, které sice nebyly úplně nové (některé dokonce spíše dosti staré a tradiční), byly ale nově pocítované jako důležité a aktuální.

Někteří akademici odmítli takové hrozby považovat za skutečné hrozby a očekávali, že

se objeví nové soupeření mezi státy, jen s pozměněným obsazením. Jiní se pokusili reflektovat skutečnost, že se politici novými hrozbami intenzivně zabývají, a pozměnit způsob, jakým o bezpečnosti přemýšleli. Zřejmě nejznámějším příkladem takového přístupu je tzv. kodaňská škola. Podle těchto autorů (zejména Barry Buzan a Ole Waever) je hrozbou to, co je úspěšně sekuritizováno – tedy co jako hrozbu označí významný aktér a co dokáže jako hrozbu prosadit v politické a společenské debatě. Při zkoumání bezpečnosti nás tak vlastně ani příliš nezajímá realita, ale konstrukce hrozby v daném diskurzu.

Takový přístup má řadu výhod. Vysvětluje, proč byl jaderný konflikt vnímán jako hlavní a v podstatě jediná hrozba během studené války – byl tak akceptovaný ve veřejné debatě. Zároveň ale přináší odpověď na otázku, proč se po skončení studené války nevytvořilo další velmocenské soupeření, ani nežieme v hrozebprostém světě. Jaderná válka sice z veřejné debaty zmizela, ale místo ní byla jako hrozba označena a akceptována celá řada jiných problémů.

Tyto problémy navíc nemusejí být nutně navázány na státy. Sekuritizovat lze v podstatě jakékoli téma s jakýmkoli původcem. Důležité je jen přesvědčit veřejnost, že jde o životní hrozbu, s níž je zapotřebí se vypořádat třeba i za pomoci extrémních opatření. Hrozbou se tak mohou stát substanci aktéři, jako například teroristické skupiny. Hrozba se ani nemusí týkat fyzické bezpečnosti, ohrožen například může být náš styl života – například imigrací z jiných kultur. Původcem můžeme být my všichni, protože se podílíme na hrozbě v posledních letech velmi diskutované a za použití mnoha extrémních opatření zadržované – klimatických změnách.

Názorně tento posun ukazuje Evropská bezpečnostní strategie schválená Evropskou radou v prosinci 2003. Sice tvrdí, že útok proti jednomu z členských států je nepravděpodobný, zároveň ale identifikuje celou řadu hrozeb, kterým musí Evropská unie čelit. Jako nejdůležitější jsou označovány terorismus, šíření zbraní hromadného ničení, regionální konflikty, selhání státu a organizovaný zločin. Tradiční bezpečnostní nástroje, například armády, se proti většině z těchto hrozeb nedají použít. Navíc celou řadu z nich není ani jednoduché lokalizovat nebo ztotožnit s jasně definovaným původcem.

Rusko i Spojené státy jsou cílem stejných hrozeb

Co z toho všeho vyplývá pro úvahu o smlouvě New START? Pokud se přikloníme k tradicionalistům a budeme bezpečnost chápat jen jako funkci vztahů mezi státy a síly jejich armád, je smlouva nepochybně důležitým dokumentem, který snižuje pravděpodobnost konfliktu mezi USA a Ruskou federací. A jako taková činí svět svou existencí zřejmě bezpečnější.

Smlouva není beze smyslu, ani pokud se přikloníme k chápání bezpečnosti, jak je nabízí kodaňská škola. Čím méně budou mít Spojené státy a Rusko ve skladech jaderných zbraní, tím menší bude pravděpodobnost, že se sekuritizovaný jaderný konflikt (opět) stane hlavním tématem jejich vzájemných vztahů. Důsledkem může být, že v obou zemích zůstanou sekuritizované jiné problémy, například terorismus, proliferace zbraní hromadného ničení nebo organizovaný zločin. Při hledání způsobu, jak jim čelit, ovšem Spojené státy a Rusko stojí na stejné straně barikády – jsou cílem těchto hrozeb, nikoli vzájemným zdrojem ohrožení. To pochopitelně může znamenat větší ochotu obou stran spolupracovat. A že je taková spolupráce prospěšná, je jasně vidět například v průběhu jednání o iránském jaderném programu.

Ať už se tedy na smlouvu New START díváme s jakoukoli představou o charakteru bezpečnostních hrozeb, můžeme konstatovat, že činí svět bezpečnější. Je ale otázka, jestli se po její ratifikaci začneme cítit bezpečněji nebo si rychle najdeme a sekuritizujeme nové hrozby.

Tomáš Weiss působí na Fakultě sociálních věd UK a je členem redakční rady MP. weiss@fsv.cuni.cz

Čím méně budou mít Spojené státy a Rusko ve skladech jaderných zbraní, tím menší bude pravděpodobnost, že se sekuritizovaný jaderný konflikt (opět) stane hlavním tématem jejich vzájemných vztahů. Důsledkem může být, že v obou zemích zůstanou sekuritizované jiné problémy, například terorismus, proliferace zbraní hromadného ničení nebo organizovaný zločin.

**Michael
Romancov**

Falešné pocity bezpečnosti

V propojeném světě hraje fyzická vzdálenost stále menší roli

Jedno lidové rčení říká: „Kdo se bojí, nesmí do lesa.“ Strach je přitom vnímán jako něco negativního, jako cosi, čeho se máme zbavit. Odborníci však zastávají názor, že pocit strachu je znám většině normálních zdravých lidí, a běžný strach z reálného nebezpečí může být člověku dokonce velice prospěšný.

Pocit strachu však není vlastní jen individuům, ale i skupinám, a dokonce i tak velkým lidským společenstvím, jakým je stát. Pokusme se zamyslet nad tím, jakou roli hraje strach v případě České republiky a zda se bojíme těch správných věcí.

Naše závislost na globálním trhu

Podle průzkumu, který si u příležitosti dvacátého výročí sjednocení Německa nechaly zpracovat Lidové noviny, se 37,2 procenta našich spoluobčanů domnívá, že nás v budoucnu Německo může vojensky ohrozit. Podle listu se takto negativní vnímání Německa vyskytovalo dominantně u respondentů vyššího věku, což je zajímavým dodatkem toho, jak subjektivně vnímáme, co a proč je (ne)bezpečné. Vedle toho, že shora zmíněná představa je „krásnou“ ukázkou přetrvávání negativního stereotypu v mentalitě docela početné skupiny našich spoluobčanů (čehož si je v ČR vědoma i řada politiků), se na tomto příkladu dá demonstrovat ještě jeden zajímavý subjektivní vjem,

a to prostorový. Přidržíme-li se onoho rčení o lesu a strachu, pak sousední Německo, respektive jeho stereotypně negativní obraz, reflektující nikoli posledních dvacet let, ale odrážející období 30. a 40. let minulého století, představuje strach budící „strom“, kvůli němuž nevidíme „les“. Česká situace není nikterak výjimečná, neboť v historii najdeme řadu případů, na nichž se dá ukázat, že (přílišná) blízkost, či naopak vzdálenost měla negativní, a občas až fatální dopad na zahraniční a bezpečnostní politiku toho kterého státu. Když například Stanley Baldwin ve třicátých letech v Dolní sněmovně westminsterského parlamentu prohlásil: „*Od vzniku letectví staré hranice padly. Myslíte-li na obranu Anglie, nemyslete už na bílé útesy doverské, musíte myslet na Rýn. Tudy teď vede naše hranice.*“, většina jeho kolegů mu nevěřila.

Pokud jde o Českou republiku, pak se vstupem do Severoatlantické aliance a Evropské unie nastala tak výjimečně dobrá bezpečnostní situace, jakou tato země (nejenom) v moderních dějinách ještě nikdy nezažila. Ponecháme-li stranou nepravdě-

podobnou možnost jaderné války, tak nikde v dohledu není aktér, který by nás mohl vojensky ohrozit. Znamená to však, že jsme v úplném bezpečí? Že se můžeme oddat příjemnému pocitu, že naše (bezprostřední) teritoriální bezpečnost je ošetřena, a proto se o nic jiného starat nejenom nemusíme, ale především nemáme? Vždyť se nás nikoli nepodstatná část našich politických elit snaží přesvědčit o nezbytnosti „nehasit, co nás nepálí“ (mohli bychom se stát terčem) a učinit z nás zcela pasivní konzumenty bezpečnosti, kterou nám „automaticky“ poskytuje členství v NATO a EU.

Pokusme se Českou republiku přestat vnímat jako bezpečně uhnízděný středoevropský stát a místo toho na sebe pohlédneme optikou umožňující odhalit, kde se vyskytují nebezpečí, která ohrožují náš způsob života. Nemáme tím na mysli existenci ideologických odpůrců v podobě režimů vyznávajících jiné hodnoty, ale daleko přizemnější, a proto pro běžného občana asi i srozumitelnější, rizika ohrožující samu podstatu naší hospodářské a od ní odvozené sociální existence.

Evropská unie je největším obchodním blokem světa a česká ekonomika se od roku 1989 postupně vyprofilovala do podoby ekonomiky velice otevřené, závislé na (ne)schopnosti exportovat zboží v rámci evropského či globálního trhu. Máme-li věřit odborníkům, pak současná ekonomická krize zřetelně ukázala, jak moc je naše hospodářství provázáno s nejsilnější evropskou ekonomikou, již je ekonomika Německa. Spolková republika je však nejenom evropským, ale i globálním hospodářským gigantem, až do loňska, kdy prvenství získala Čína, největší exportní ekonomika světa. Jak spolu tyto skutečnosti souvisejí?

Podceňovaná námořní bezpečnost

Není divu, že se při pohledu z české kotliny, kde je rozhodující část zboží, výrobků a surovin převážena na kamionech, nedá poznat, že globálně dominantním typem přepravy – s větším než devadesátiprocentním podílem, je námořní doprava. Podle Jamese Rogerse, autora vynikající studie o problematice evropské námořní bezpečnosti, má námořní doprava stejně velký podíl i na obchodu členských států

EU a námořní obchod mezi Evropou a Asií, procházející podél asijského pobřeží od Šanghaje po Suez, představuje 26,25 procenta světového námořního obchodu, což z této námořní komunikace činí nejfrekventovanější námořní spojnici. Sedm z patnácti největších obchodních partnerů EU – Čína, Japonsko, Jižní Korea, Indie, Tchaj-wan, Singapur a Saúdská Arábie se nachází podél této cesty. Výčet důležitých obchodních partnerů Unie ležících za mořem tím pochopitelně není vyčerpán, neboť se právě tak týká například USA či Kanady.

Evropská unie, jež k potěše mnohých stále odmítá akceptovat roli supervelmoci, je globálním supermarketem, jehož fungování je zcela závislé na plynulé námořní přepravě surovin a zboží mezi Evropou a jejími partnery. Jestliže dnes již mnoho Čechů ví, že je pro nás absolutně důležité, jak (ne)zdravá je ekonomika Německa, kolik z nás ví, že každý týden je v německých přístavech vykládáno a nakládáno více než patnáct set námořních lodí, bez jejichž služeb by německá ekonomika téměř okamžitě zkolabovala?

Pokud jde o bezpečnost, ať již ekonomickou nebo vojensko-politickou, máme pocit, že nás nějak podstatně může ohrozit zejména ten, kdo je blízko. Jedna z klasických geopolitických premis ostatně říká, že dostatek prostoru může mít efekt uklidňující/odzbrojující, zatímco nedostatek zneklidňující/ozbrojující. V Evropě jsme si v praxi mohli ověřit její platnost například na podstatném zhoršení vztahů mezi Ruskem a EU a NATO. V globálně propojeném světě však fenomén fyzické vzdálenosti hraje čím dál tím menší roli. Vždyť například plynové krize posledních dvou zim i průměrně vnímavému člověku v praxi ukázaly, že navzdory skutečnosti, že Česko s Ruskem nemá společnou hranici, jsme od něj „bezpečně“ izolováni Ukrajinou a Slovenskem, a i když jsme na rozdíl od jiných neměli žádný problém s platbami za ruský plyn, z Kremlu přesto i k nám přišel ne snad mráz, ale chlad zcela jistě. Daleko horší dopad, byť by nám kvůli tomu nemusela být přímo zima, by i na nás měl kolaps kterékoli z frekventovaných námořních komunikací, sloužící globálnímu obchodu.

Nutnost změnit pohled na svět

Proto je zapotřebí, aby si nejenom česká, ale zejména evropská společnost uvědomila, že náš způsob života není až tak ohrožován „blízkými“ problémy – typicky nelegální migrací z Balkánu, východní Evropy či Středomoří, ale daleko spíše tím, co se děje, například, ve vodách kolem pobřeží Somálska. Pravděpodobně stojíme na počátku období, kdy se ukáže, že zhroutení Sovětského svazu a konec bipolarity zdaleka nevedly k dlouhodobé, či dokonce trvalé dominanci Spojených států, ale vytvořily prostor k definování nového celosvětového (ne)řádu.

Schopnost Spojených států být hlavním „rule makerem“ je již dnes oslabena a dosavadní vývoj ukazuje, že se celý Západ bude muset vyrovnat se skutečností, že se z nás v moderní době ve zcela nepoznaném rozsahu rovněž stane „rule taker“. Ve zcela pozměněném kontextu se tak znovu vrací otázka, kterou Evropa, tehdy jen s velmi omezenou účastí čerstvě svobodné České republiky, řešila po rozpadu Sovětského svazu, totiž jaký (a proč) má být její podíl na zajištění globální bezpečnosti. Evropané si tenkrát od Američanů museli vyslechnout mnoho oprávněné a někdy i dosti jízlivé kritiky. V tehdejších diskusích se velké pozornosti dostalo provokativnímu eseji Roberta Kagana, jenž nevyvážený podíl, a rozdílné představy o bezpečnosti na obou březích Atlantiku výstižně popsal pomocí odkazu, že Američané jsou z Marsu a Evropané z Venuše. V předmluvě k českému vydání tehdy Alexandr Vondra uvedl: „*Již nastal čas skončit s předstíráním, že Evropané a Američané mají*

stejný názor na svět, dokonce i s představou, že žijí ve stejném světě.“ Tato slova jsou dnes, kdy se do hry se stále větší razancí a s přibývajícím schopnostmi zapojuje nejenom Čína, ale i Indie, Brazílie či Indonésie, ještě platnější než byla tenkrát. Zatím není důvod k domněnkám, že by se evropská pozice ve světě měla náhle zcela změnit, ale naše schopnost ovlivňovat dění v těch regionech, které jsou pro náš způsob života důležité, jako je například Perský záliv, či již zmíněná námořní cesta od Šanghaje po Suez, je velmi malá. S přibývajícím časem, nedojde-li k zásadnímu růstu našich, zejména vojenských kapacit, pak bude i strmě klesat, proto

S přibývajícím časem, nedojde-li k zásadnímu růstu našich, zejména vojenských, kapacit pak bude i strmě klesat, protože zbytek světa rozhodně nezahálí. K zahájení takové změny je však nejprve třeba, abychom změnili naše uvažování o světě, v němž žijeme, a mentální posun, jak známo, patří k těm nejkomplikovanějším.

tože zbytek světa rozhodně nezahálí. K zahájení takové změny je však nejprve třeba, abychom změnili naše uvažování o světě, v němž žijeme, a mentální posun, jak známo, patří k těm nejkomplikovanějším. Doufejme, že se Evropané k takovému posunu nakonec dopracují, k čemuž by nám mohla pomoci i sdílená historická zkušenost. Státy evropského západu se staly globálními aktéry díky tomu, že se odhodlaly budovat impéria a vědí, že každé impérium je nejdražší na okraji, kde je konfrontováno s jinými aktéry. I dnešní Evropská unie je, přinejmenším v hodnotovém a ekonomickém významu, impériem a náš způsob života,

jenž nám umožnil stát se tím, kým jsme, není založen na naší teritoriální dominanci v Evropě, ale na naší schopnosti svobodně se pohybovat ve světovém oceánu.

Michael Romancov působí na Metropolitní univerzitě v Praze a je členem redakční rady Mezinárodní politiky. michael.romancov@gmail.com

Vize a trendy v oblasti proliferače jaderného materiálu

Vít Strítecký

Když prezident Obama v dubnu loňského roku na Hradčanech představoval svou vizi světa bez jaderných zbraní, poměrně realisticky zmínil, že tato vize přesahuje období jeho vlastního života. Jakkoli nelze nic namítnout proti podobným vizionářským myšlenkám, nemají-li přímé dopady na strategické plánování, je třeba říci, že současné trendy v oblasti proliferače jaderného materiálu jsou spíše negativní.

Bezpečnostní důsledky civilního využití jaderné energie

Z globálního hlediska lze identifikovat minimálně dva vzájemně propojené faktory, které v současnosti stojí za šířením jader-

ných technologií. Tím prvním je snaha některých států zvýšit svůj status v rámci mezinárodního systému či častěji regionu. Dvacet let po konci fungování relativně snadno čitelných pravidel studené války některé potenciální regionální mocnosti vidí ve vybudování jaderného arzenálu nej-
snazší způsob k získání větší váhy v regionální a případně i globální politice. Tuto snahu jim v posledních letech usnadňuje relativně snadná dostupnost potřebných technologií. Je třeba zdůraznit, že tyto státy

jsou připravené a ochotné zasadit se o revizi své pozice i prostřednictvím strategie, která je v rozporu s charakterem dominantního mezinárodního řádu. Také v tom-

to smyslu přesahuje jejich chování hranice regionu.

Přestože prvnímu faktoru je věnována výrazně větší pozornost, faktor druhý je minimálně svým rozsahem daleko významnější. V důsledku blížícího se nedostatku fosilních

paliv se mnoho zemí chystá uchýlit k jaderné energii, která je dnes díky výše zmíněné dostupnosti technologií relativně snadno využitelná. V současnosti uvažuje zhruba 25 dosud bezjaderných zemí o vybudování jaderných reaktorů. Tento typ „civilní“ jaderné proliferače může mít vážné bezpečnostní důsledky.

Zaprvé nelze nezmínit nezanedbatelně rostoucí možnost potenciální jaderné havárie, která by měla významné dopady dalece přesahující hranice daného

státu. V této souvislosti je třeba připomenout, že většina nejrozvinutějších zemí tohoto světa buď již jaderné elektrárny má, anebo jadernou energii z principu odmítá.

„Nové“ jaderné státy by se tak rekrutovaly ze zemí s obecně výrazně nižšími bezpečnostními standardy.

Druhý významný moment představuje skutečnost, že všem dosavadním vojenským jaderným programům předcházelo civilní užití jaderné energie. V současnosti využívá jadernou energii 31 převážně evropských zemí. Do roku 2030 tak může poměrně snadno dojít k takřka zdvojnásobení počtu jaderných zemí, z nichž většina bude mimo „západní civilizaci“. Vedle jaderných elektráren také vyrostou zařízení na chemickou úpravu „spáleného“ plutonia z reaktorů či na obohacování uranu. Jak však ukazuje iránský či severokorejský případ, tato zařízení jsou výrazně hůře kontrolovatelná. Šíření civilního využívání jaderné energie, jemuž půjde v důsledku předpokládané energetické krize jen stěží zabránit, tak v mnoha potenciálně výbušných regionech světa představuje značný bezpečnostní problém.

Obrácená strana protiproliferačních opatření

Z hlediska vojenských jaderných programů je zjevné, že v následujících dekádách relativně oslabí euroatlantičtí členové původní jaderné pětky. Podle některých odhadů v roce 2020 přesáhne jaderný potenciál Izraele, Indie a Pákistánu jadernou sílu Francie a Velké Británie. Zvyšovat poč-

**Z hlediska vojenských
jaderných programů
je zjevné, že
v následujících
dekádách relativně
oslabí euroatlantičtí
členové původní
jaderné pětky. Podle
některých odhadů
v roce 2020 přesáhne
jaderný potenciál
Izraele, Indie
a Pákistánu jadernou
sílu Francie a Velké
Británie.**

ty bude také Čína, která podle analytiků disponuje dostatečnými zásobami plutonia a obohaceného uranu k tomu, aby již nyní ztrojnásobila svůj potenciál. Pokud by došlo k tomuto vývoji, čínský arzenál by se prakticky srovnal s americkým a ruským, které by měly na základě smlouvy START klesnout až k tisíci jaderným hlavicím. Od zbytku světa by pak tuto strategickou triádu oddělovaly stovky, a nikoli tisíce jaderných hlav. V takové situaci by přirozeně jakákoli proměna jaderné síly byla vnímána výrazně citlivěji než dnes.

Potenciální strategická nestabilita, kterou by nejnovější iniciativy mohly přinést, bude mít velmi pravděpodobně za následek narůst uskládněného materiálu, který může být v relativně krátké době využit k výrobě jaderných zbraní. Vedle obrovských amerických a ruských zásob nejspíše vzrostou i skladové zásoby v Číně, Izraeli, Indii, Pákistánu či například v Japonsku. Právě Japonsko by podle některých strategií mohlo vnímat snižování amerického jaderného potenciálu jako pokles bezpečnostní garance, což by ho mohlo vést k rozhodnutí zahájit vlastní vojenský jaderný program. V podobném ohledu se hovoří také například o Turecku, nicméně symbolický dopad možného japonského jaderného rozhodnutí by byl obrovský.

A konečně současné snahy o úplný zákaz jaderných zkoušek mohou mít krátkodobé negativní implikace. S blížícím se vynuceným koncem jaderného testování například Indie a Pákistán zvažují rychlé obnovení testů a některé státy nadále vyžadují zmírnění „úplného“ zákazu.

Tyto poslední řádky rozhodně neměly zpochybnit bilaterální či multilaterální snahy v oblasti kontroly jaderného zbrojení, ale spíše poukázat na možné problémy, se kterými může být spojena jejich implementace. Přestože mnozí kritikové většinou správně poukazují na četné nedokonalosti mezinárodněprávních režimů v této oblasti, neměla by tato skutečnost vést k primárnímu odmítání a podtrhávání těchto snah. Z určitého pohledu představuje proces kontroly jaderného zbrojení jeden z nejúspěšnějších kontinuálních procesů, který započal hluboko v dobách studené války. Jakkoli jde o spekulaci, lze věřit, že bez rámce, který se postupně rozvinul „kolem“ Smlouvy o nešíření, by počet jaderných vojenských států tohoto světa byl výrazně vyšší.

Současné proliferační trendy se spíše neubírají pozitivním směrem, zatímco strategické smlouvy a úmluvy v oblasti kontroly zbrojení nadále posilují dosavadní řád (viz článek Miroslava Tůmy Význam a souvislosti americko-ruské smlouvy New START). Klíčovými tématy budoucnosti tak bude snaha zamezit větší než nezbytné proliferaci jaderné energie a zajistit dostatečnou kontrolu nad civilními jadernými programy, jež mají vždy potenciál přeměny na programy vojenské. Je dost možné, že tyto výzvy budou významnější než snaha kontrolovat aktuálně nepřizpůsobivé aktéry iránského či severokorejského typu.

Vít Střítecký je

výzkumným pracovníkem

Ústavu mezinárodních

vztahů.

stritecky@iir.cz

Bílá kniha o obraně České republiky

Antonín Rašek

Z iniciativy ministra Alexandra Vondry má do jara 2011 vzniknout Bílá kniha. Je to i ve vládním prohlášení: *V návaznosti na schválení nové Strategické koncepce Severoatlantické aliance hlavami států a vlád na summitu v Lisabonu na podzim tohoto roku a s ohledem na celkový vývoj mezinárodního prostředí bude vláda novelizovat Bezpečnostní strategii ČR. Ministerstvo obrany zároveň vypracuje Bílou knihu, která se stane podkladem pro přípravu nové Obranné strategie ČR navazující na Bezpečnostní strategii ČR.*

Jednu Bílou knihu už jsme měli

Tvorba tohoto dokumentu je záslužná, iniciativa není ale nová. První Bílá kniha o obraně České republiky vznikla za ministra obrany Viléma Holáně v roce 1995. Byla skutečně bílá a s třibarevnou vlajkou na obálce.

Bílá kniha 1995 považovala za největší nebezpečí rozdělení a budoucnost jaderného potenciálu bývalého SSSR, počínání Ruska, situaci na území bývalé Jugoslávie, na Kavkazu a šíření islámského fundamentalismu. Zabývala se i odzbrojením a kontrolou zbrojení.

Při zajištění státní svrchovanosti a územní celistvosti se Česká republika spoléhala na Organizaci spojených národů, Evropskou unii, Západoevropskou unii a Organizaci pro bezpečnost spolupráci v Evropě. Cílem bylo členství v NATO, k němuž se Česká republika připravovala v Severoatlantické radě pro spolupráci a aktivitami v Partnerství pro mír. Od 1. září 1994 působila při NATO v Bruselu styčná mise Armády České republiky.

Zásadními dokumenty na počátku 90. let byla Smlouva o konvenčních silách v Evropě z 19. 11. 1990, koncepce výstavby Československé armády do konce roku 1993, zákon o civilní službě a zkrácení vojenské základní služby ze 24 na 18 měsíců. Vojenská doktrína ČSFR byla vyhlášena Federálním shromážděním 20. 3. 1991. Ne-

definovala žádného konkrétního nepřítele, respektovala princip rozumné obranné dostatečnosti, ukládala v případě napadení odrazit pozemní a vzdušný útok agresora z jakéhokoli směru a na jakoukoli část území a ukládala poskytnout ozbrojené síly k nasazení v rámci mírových úkolů OSN, k likvidaci ekologických a jiných katastrof. Armáda měla být přebudována na obrannou. Znamenalo to rozmístit ozbrojené síly rovnoměrně po celém území republiky. To se s výraznou redukcí počtů vojsk a zbraňových systémů podařilo.

Armáda České republiky měla po rozdělení v pozemním vojsku dvě tankové divize, tři mechanizované divize, jeden rakетový pluk, dvě dělostřelecké brigády, čtyři ženijní brigády, dvě brigády chemické ochrany, jednu spojovací brigádu, dvě brigády technického zabezpečení, dvě brigády materiálního zabezpečení a dvě

zdravotnické brigády. Letectvo a PVO mělo smíšený letecký sbor, dvě divize PVO, jeden letecký školní pluk a jeden dopravní letecký pluk. Celkem měla Armáda ČR 105 522 osob a mimo počty ještě dalších 14 872 osob.

Základním problémem i přes výrazné redukcce bylo přetrvávání extenzivního charakteru rozvoje armády se spíše útočnými zbraňovými systémy. Tak velická a takto strukturovaná armáda neměla naději na modernizaci a stát se později vážným příspěvkem členství v NATO.

Transformace armády

Transformace armády se realizovala podle Koncepce výstavby AČR do roku 1996. Pozitivním prvkem byl přechod na

třístupňový systém velení s brigádami na taktickém stupni a další redukcce vojsk. Vojenská základní služba byla snížena na 12 měsíců. Bylo vytvořeno velitelství 1. a 2. armádního sboru, velitelství sboru taktického letectva, sboru PVOS a logistiky. Pozemní vojsko mělo brigádu rychlého nasazení, pět mechanizovaných brigád a třináct brigád územní obrany. V letectvu a PVO vzniklo pět leteckých základen. I tato organizační a početní struktura redukující armádu na 65 tisíc vojáků a opuštění 61 posádek se ukázala jako neudržitelná. Navíc časté reorganizace měly váž-

né sociální důsledky, a proto objektivně docházelo ke spontánním odchodům vojáků z povolání do zálohy. To se odrazilo v neřízeném personálním procesu s vážnými důsledky na personální strukturu a optimální setrvání ve vojenských funkcích na různých stupních velení.

V první etapě výstavby do roku 2000 měla být pozornost soustředěna na stabi-

lizaci organizačních struktur, zdokonalení systému řízení a velení začleněním automatizovaných systémů, informatiky, spojení a prostředků pro vedení boje v noci. Mělo být zahájeno přezbrojování na nové letouny, začleňování moderních prostředků protivzdušné obrany, protitankových a zatarasovacích prostředků a inteligentní munice. Druhá etapa po roce 2000 měla být zaměřena na pozemní vojsko a vzdušné síly.

V personální oblasti měly být například „dokončeny změny ve struktuře armády se zaměřením na profesionalizaci a tomu odpovídající sociální zabezpečení, na zajištění plynulého a rovnoměrného naplňování struktur armády osobami v plánovaných počtech a kvalitě v souladu s kariéřním řádem“. I realizace tohoto záměru se v mnohém značně opozdila.

Realizace nebyla jednoduchá

Situace na začátku roku 2001 ukazovala, že právě ve financování jsou nejzákladnější komplikace resortu Ministerstva obrany ČR. Pokud šlo o počty, resort předpokládal nepřesáhnout hranici 0,7 procenta populace, konkrétně 65 000 vojáků. Občanských zaměstnanců mělo být 27 000. Ukázalo se, že je to zjevně nereálné, armáda mohla nanejvýš mít – jak se již navrhovalo v roce 1993 v Institutu pro strategická studia – nanejvýš cca 40 000 vojáků. V té době nebyl problém získat cca každoročně 400 nových důstojníků, možná ani stejný počet praporčíků. Horší bylo zajistit pro rotmistrovský sbor uvažované počty 15 000 až 25 000 osob, tzn. ročně získat cca 2 000 až 3 000 nových rotmistrů. To se nedařilo ani za první republiky, kdy plánované stavy byly naplňovány nanejvýš z padesáti procent.

První Bílá kniha o obraně České republiky vycházela z myšlenky, že vojenská obrana je založena na všeobčanském principu a odpovědnost je svěřena ústavním orgánům. Civilní kontrola byla zajištěna parlamentní kontrolou, podřízením prezidentu republiky a vládě s tím, že vrcholová místa v resortu Ministerstva obrany ČR zastávají civilisté. I když Bílá kniha předpokládala existenci a činnost Rad pro styk s veřejností, v podstatě jejich vliv byl

Mezi první a druhou Bílou knihou uplyne šestnáct let, což se musí projevit v její výrazně jiné koncepci. Musí odrazit naše členství v Severoatlantické alianci a v Evropské unii a úkoly, které z nich vyplývají. Správně váže obsah na novou strategickou koncepci Severoatlantické aliance.

nevýznamný a na ústředním stupni byly zrušeny.

Bylo patrné, že rozhodne-li se resort vydat další Bílou knihu o obraně ČR, musí k tomu zvolit vhodný okamžik, kdy je schopen kritické reflexe celého polistopadového vývoje v oblasti bezpečnosti a ozbrojených sil včetně obsahu Bílé knihy, má k dispozici odpovídající a schválené dokumenty, jako je bezpečnostní strategie, strategie obrany, vojenská strategie a koncepce resortu Ministerstva obrany ČR.

Příslib nové Bílé knihy o obraně

Ústav strategických studií při tehdejší Vojenské akademii v Brně uspořádal 20. 4. 2001 pod záštitou ministra obrany Vladimíra Vetchého a za reprezentativní účasti představitelů Ministerstva obrany ČR, armády, Parlamentu, Kanceláře prezidenta republiky, řady ministerstev a bezpečnostní komunity kolokvium na téma *Příprava Bílé knihy o obraně ČR*.

Málokdy se stane, aby se na pracovním jednání sešli tehdejší první náměstek ministra obrany Jaromír Novotný, bývalý ministr obrany Luboš Dobrovský, bývalý náčelník Generálního štábu armádní generál Karel Pezl, rektor Vojenské akademie plk. Karel Kotek, ředitel Ústavu strategických studií Josef Janošec, senátor Michael Žantovský, politická ředitelka Ministerstva zahraničních věcí ČR Hana Hubáčková, vrchní ředitel sekce obranného plánování MO genmjr. Petr Voznica ad.

Vojáci chtěli využít kolokvia ke sjednocování názorů na obranu a armádu. Vrchní ředitel sekce obranného plánování ministerstva generál Petr Voznica přímo požadoval politický konsenzus o základních otázkách, bez něhož je dlouhodobý rozvoj ozbrojených sil nemyslitelný. Na vystoupení zareagoval přítomný senátor Michael Žantovský, stínový ministr obrany někdejší čtyřkoalice. Řekl, že podoba armády je závislá na voličích, ti jako plátcí daní rozhodnou, který program je pro ně nejlepší včetně bezpečnostních, obranných a vojenských otázek. Oznámil také, že se pracuje minimálně na dalších dvou bílých knihách o bezpečnosti a obraně. Obecně však nevstoupily ve známost.

Ani v jednom příspěvku se neobjevila pochybnost o účelnosti dokumentu, spíše se vedla debata, jaký by měl mít charakter, rozsah apod. Převládl názor, že Bílá kniha by měla odrážet obsah schválených dokumentů týkajících se této oblasti a prezentovat neoddiskutovatelné úspěchy ozbrojených sil, tzn. neměla by cokoliv suplovat, pokoušet se vnášet do textu jakkoli smysluplné a správné představy zpracovatelů. Většina se klonila k názoru koncipovat Bílou knihu jako odborný text a z této rozsáhlejší publikace vypracovat kratší a sdílnější variantu pro veřejnost, jak si přál i tehdejší prezident republiky a vrchní velitel ozbrojených sil Václav Havel. Bílé knihy jsme se ale nakonec nedočkali.

Názor bezpečnostní komunity

V bezpečnostní komunitě převládal názor, že snaha o dosažení shody je permanentně přehlíženým problémem, v této oblasti se neudělalo mnoho, konsenzu se dosahuje spíše ad hoc, a to často pod vnějším tlakem, nevyplývá ze strategické vize naší zahraniční a vnitřní politiky respektované napříč politickým spektrem. Při řešení bezpečnostních otázek stále převažují politické postoje nad občanskými, rozhodovací procesy o bezpečnostních otázkách nejsou stále pod bezprostřední občanskou kontrolou, zvláště transparentnost výběrových řízení o zbraňových systémech, kde se nejvýrazněji projevují partikulární zájmy, klientelismus, lobbování a korupce, jak prokázala řada kauz, většinou nedořešených.

Pokud jde o prognózu úrovně shody v bezpečnostních otázkách, převládá názor, že sice ideový cíl konsenzu a úsilí o jeho dosažení budou trvat, ale vždy jen jako výsledek soupeření a střetávání politických uskupení, tedy jen s částečným úspěchem, protože zejména politické síly na obou pólech politického spektra si uchovávají současné bezpečnostní orientace. K určitému zlepšení může zčásti dojít při zvýšeném bezpečnostním ohrožení.

Předpokladem je, aby se představitelé státu sjednotili v zahraničněpolitických prioritách, což je chronický nedostatek v podstatě po celé polistopadové období.

Poučení v tomto smyslu můžeme hledat například ve skandinávských zemích, a to zvláště ve vztahu politické a vojensko-oborné sféry, například ve formě uzavírání tzv. generálních dohod o obraně, vnitřní bezpečnosti ad., jejichž signatáři by v našem případě byly všechny státotvorné parlamentní strany.

Koncepce a možná struktura Bílé knihy

Mezi první a druhou Bílou knihu uplyne šestnáct let, což se musí projevit v její výrazně jiné koncepci. Musí odrazit naše členství v Severoatlantické alianci a v Evropské unii a úkoly, které z nich vyplývají. Správně váže obsah na novou strategickou koncepci Severoatlantické aliance. Stejně tak je správné s ohledem na vývoj mezinárodního prostředí novelizovat Bezpečnostní strategii ČR, což mělo být již v roce 2005.

Metodologickým problémem je, zda Bílá kniha, má-li být produktem zčásti mimoresortního expertního týmu, se může stát dokumentem který by koncepčně řešil rozvoj resortu. K tomu je určen dlouho předpokládaný Dlouhodobý výhled rozvoje resortu Ministerstva obrany ČR, ve kterém **odpovědný** resort, nikoli mimoresortní experti bez jakékoli exekutivní pravomoci, ale ani politické odpovědnosti, předloží vládě záměr naplňující Bezpečnostní strategii ČR a Obrannou strategii ČR.

Bílá kniha ale může a má podle názoru zpracovatelů být pro práce na Obranné strategii ČR a Dlouhodobém výhledu východiskem, podkladem či vstupem, a to popíše-li na začátku základní přístupy, tj. nejjobecnější zásady obrany, funkce a vztahy státu, legislativy, exekutivy, ozbrojených sil, právnických osob a občanů v rámci obranného systému státu, poslouží dobře pro vypracování Obranné strategie a následně její rozpracování do konkrétních rozvojových záměrů v Dlouhodobém výhledu.

Pokud by byla Obranná strategie ČR na světě, Bílá kniha v zamýšleném pojetí je zbytečná. V takovém případě nechť se omezí na popis reálného stavu, obdobně jako to učinila před léty první Bílá kniha o obraně ČR. Zároveň by měla veřejnost

informovat, v jakém jsme stavu. Je přitom nutné mít na mysli, že máme jasnou strukturu strategických dokumentů, v níž Bílá kniha rozhodovací roli.

Bílá kniha má být určena i veřejnosti, což by mělo být její zásadní určení, měla by využít a respektovat i názory a náměty představitelů bezpečnostní komunity. Obsah Bílé knihy by měl být zpracován v duchu, jak je vymezil Vilém Holáň: „*Informování veřejnosti o cílech vojenské politiky a strategie a o výstavbě ozbrojených sil patří ve vyspělých demokratických státech k prvkům politické kultury. Jedním z nástrojů dosahování konsensu v oblasti bezpečnostní politiky jak v politickém spektru, tak v občanské společnosti jsou Bílé knihy o obraně.*“

Na základě analýzy první Bílé knihy, současných bezpečnostních, obranných a vojenských potřeb, dokumentů, názorů bezpečnostní komunity a konfrontace s podobnými texty v západních demokratických zemích lze předpokládat jednu z možných osnov této publikace: 1. Analýza polistopadového vývoje a současné bezpečnostní prostředí. 2. Kritická reflexe první Bílé knihy. 3. Členství České republiky v Severoatlantické alianci. 4. Participace ČR na Evropské bezpečnostní a obranné politice. 5. Bezpečnostní politika a strategie České republiky. 6. Obranná strategie České republiky. 7. Vojenská strategie České republiky. 8. Armáda České republiky. 9. Lidské, materiální a finanční zdroje ČR. 10. Armáda a společnost.

Ministerstvo obrany ČR se vzhledem k existujícímu stavu základních bezpečnostních dokumentů rozhodlo pro tuto strukturu: 1. Východiska. 2. Strategické prostředí. 3. Role a funkce

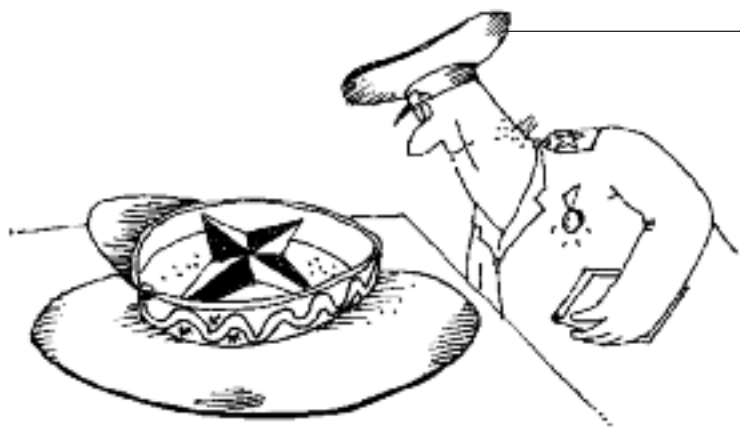
ozbrojených sil ČR. 4. Obranné plánování a rozvoj schopností. 5. Finanční rámec a systém ekonomického řízení resortu. 6. Akvizice a hospodaření/ nakládání s majetkem. 7. Personální problematika, výchova, vzdělávání a vojenské školství. 8. Organizační plánování v resortu ministerstva obrany. 9. Plán praktické realizace Bílé knihy.

Má-li Bílá kniha vzniknout v dohledné době, musí odpovídat programovému prohlášení vlády. Kdyby o její vznik nebyl takový zájem, pak by měla být zpracována v podobné situaci jako předcházející Bílá kniha o obraně ČR a musela by vzniknout až po dokončení všech dokumentů, kterými jsou v logickém sledu pro obranu a armádu: 1. Bezpečnostní strategie ČR. 2. Obranná strategie ČR. 3. Vojenská strategie ČR. 4. Dlouhodobý výhled rozvoje resortu Ministerstva obrany ČR. 4. Střednědobý plán rozvoje a činnosti resortu Ministerstva obrany ČR.

Z tohoto hlediska je zřejmé, že připravovaná Bílá kniha se bude ponejvíce podobat Dlouhodobému výhledu rozvoje resortu Ministerstva obrany a verze Bílé knihy pro veřejnost by měla spatřit světlo světa až po dokončení tvorby základních dokumentů.

Konečně to potvrdil i poradce ministra obrany František Šulc, který za tvorbu Bílé knihy odpovídá, v rozhovoru pro Lidové noviny. Je tu uvedeno, že má jít o deseti- až patnáctiletý výhled, tedy do roku 2020 až 25 let, který mj. má být i konceptem pro nákupy zbraňových systémů, správy majetku a personalistiku.

Antonín Rašek je sociolog.

„Dnes jsme
v situaci,
kdy si drtivá
většina české
společnosti
myslí, že nám
nic nehrozí,“

říká armádní generál **Jiří Šedivý**. V rozhovoru pro Mezinárodní politiku hovoří o významu americko-ruské smlouvy New START pro stabilitu bezpečnostního prostředí, připomíná ale i meze znovuoobnověného partnerství dvou bývalých supervelmocí. Varuje také, že je pouze otázkou času, kdy se navzdory všem bezpečnostním opatřením povede teroristům nějaký nový útok. S generálem Šedivým rozmlouval Robert Schuster.

Smlouvu New START podepsaly v Praze Spojené státy a Rusko, jež sice celosvětově stále ještě disponují největším arzenálem jaderných zbraní. Nicméně hlavním problémem jsou dnes spíše arzenály nepřiznané, případně států, jež jsou politicky na vzestupu (Čína), které ovšem do smlouvy zahrnuty ne-

jsou. Nemělo by se úsilí o celosvětové odzbrojování odehrávat úplně někde jinde?

Je skutečně nejdůležitější, aby se rozhodli „dva největší hráči“ na tomto poli, a to jsou Spojené státy a Rusko. Pravda ale je, že se zvyšuje potenciál států, které nejsou pod kontrolou jednotlivých smluv. Zmínil jste Čínu, která je snad jediným státem, který velkým tempem rozšiřuje vlastní jaderný arzenál, a to nejenom v segmentu jaderných nosičů a jaderných hlavic, ale u všech nosičů, kam patří strategické bombardéry, lehčí bombardéry schopné nést jaderné zbraně, ale také ponorky a lodě. Čína je skutečně jedním z velkých otazníků do budoucna. Podle mne jsou velmi rizikové další státy Středního východu. Nejde ale pouze o Írán, o kterém se dnes hodně mluví a který je dnes státem mimo jakoukoli kontrolu. V jeho případě existuje vážné nebezpečí, že by mohl v budoucnu použít jaderné zbraně, byť je ještě pravděpodobně nevlastní. Proti němu stojí Izrael, který sice nikdy nedeklaroval, že má jaderné zbraně, ale pravděpodobně je vlastní, neboť to nikdy nepopřel. Vzájemný konflikt mezi Íránem a Izraelem může vyvolat jadernou válku.

Tvoří partnerství Ruska a Spojených států ještě stále ještě hlavní osu světové bezpečnosti?

Nemyslím si, že by měla někdy v budoucnu nastat situace, kdy by Rusko a Spojené státy spolu válčily. Vlastnictví obrovského arzenálu zbraní, a to nejenom jaderných, vytváří v jejich partnerství určitou záruku stability. Ale na druhou stranu je potřeba říct, že se opravdu zvyšuje nebezpečí použití jaderných zbraní a obecně použití síly jinými státy v jiných regionech a je úplně jedno, v jakém rozsahu a jakým způsobem. Dobrým důkazem je Afghánistán, který dokázal destabilizovat stav donedávna ještě relativně stabilního Pákistánu. Takže rusko-americké partnerství je určitou zárukou, i když ne absolutní.

Ve smlouvě New START se mj. také hovoří o cíli vybudovat společný systém protiraketové obrany. Není to překvapivé, uvědomíme-li si minulé spory kvůli původnímu

americkému plánu na vybudování systému protiraketové obrany s jeho stanovišti na území Polska a Česka?

Zastávám názor, který vůbec nemusí odpovídat obecně deklarovanému, že si nemyslím, že by se Spojené státy americké a Rusko domluvily na úplném propojení protiraketové obrany. Může existovat určitá úroveň spolupráce, výměna informací, ale nevěřím tomu, že by jak Spojené státy, tak Rusko si vzájemně poskytly přístup k těm opravdu nejutajovanějším informacím týkajícím se technologií nebo celkového řízení protiraketového systému. Zcela určitě ale Spojené státy i Rusko z obavy, aby se jejich území nestala terčem, ať úmyslného, nebo neúmyslného odpálení raket s jadernou hlavicí, hledají řešení, které by v rámci jejich schopností ochránilo jejich území.

Oprotiraketové obraně se hovoří i v připravované nové strategické koncepci NATO, jež má být schválena do konce roku. Sdělovací prostředky v posledních týdnech informovaly o sporech uvnitř Aliance právě kvůli protiraketové obraně, které zřejmě kopírují dřívější diskusi o americkém protiraketovém štítu. Jak moc mohou podobné neshody destabilizovat NATO?

Myslím, že to běží už delší dobu a určitá úroveň destabilizace v rámci Aliance je dnes realitou. Kořeny leží v minulosti a nesouvisí pouze s protiraketovou obranou, ale již s projektem ESDI a jeho pokračovatelem. Z tohoto pohledu protiraketová obrana pouze intenzifikovala celý rozpor a odhalila zásadní názorové rozdíly. Bude to pokračovat dál, ale věřím, že jednotliví členové Aliance, a zejména ti nejsilnější, budou schopni celou situaci vyřešit. Možná se vztahy uvnitř NATO ještě více rozvolní, přesto ale zůstane kompaktním a velmi výkonným prvkem na mapě bezpečnostních struktur světa.

Naposledy prezentovala Aliance svou strategickou koncepci v roce 1999. Proč trvalo tak dlouho, než přišla s novým podobným dokumentem?

Důvodů je několik. První byl, že bezpečnostní situace se v posledních letech měnila tak rychle, že bylo poměrně dost těžké najít jednotný názor, který by zahrnoval celou škálu problémů, jež bude muset Severoatlantická aliance řešit. Další souvisel určitě s vnitřním stavem Aliance, kde existovalo několik názorů, co by

mělo NATO dělat. Například řada členů vůbec nesouhlasila s jejím zapojením do řešení situace na Středním východě, jak se ukázala u druhé války v Iráku. Mnoho dohadů vyvolává i situace v Afghánistánu. Existuje zkrátka spousta věcí, které je třeba vyřešit a z hlediska různorodosti Aliance a měnící se situace proto nebylo možné, aby se tak závažný dokument přijal dříve. Evidentní je také nárůst počtu členů NATO, což opět vyvolalo určité problémy. Není žádným tajemstvím,

že členové jako Polsko, pobaltské státy, nebo například Rumunsko a Bulharsko mají poměrně dost odlišný názor na bezpečnost v Evropě než členské státy „staré“ Aliance.

Přínosem smlouvy New START je, že se vytváří relativně stabilní prostředí v Evropě, které může být sice narušeno i jinými hrozbami, ale můžeme si být relativně jisti tím, že nám takřikajíc „nebudou létat nad hlavami rakety“.

Má smlouva typu New START, kterou spolu uzavřely Rusové a Američané, nějaké praktické dopady i na malé státy typu České republiky?

Podle mého názoru to je spíš druhotný profit, který můžeme mít nejenom my, ale i ostatní partneři v Alianci, stejně tak jako i státy, jež bývají všeobecně vnímány jako spojenci Ruska. Přínosem podobné smlouvy je, že se vytváří relativně stabilní prostředí v Evropě, které může být sice narušeno i jinými hrozbami, ale můžeme si být relativně jisti tím, že nám takřikajíc „nebudou létat nad hlavami rakety“, že se nestaneme obětí nebo nechtěně součástí

Jiří Šedivý

Foto archiv Mezinárodní politiky

nějakého konfliktu, a to je, myslím, velmi podstatné.

Jaké má česká veřejnost povědomí o bezpečnosti a možných bezpečnostních rizicích? Nemáme stále představu, že žijeme

v bezpečné části světa a jsme „za vodou“ díky členství v NATO?

My jsme bohužel společností, která je hodně oportunistická. Pokud by nám hrozilo nějaké nebezpečí, dokážeme vyšroubovat své požadavky, ale zároveň i někte-

ré kroky k vlastní obraně na maximum, ale v okamžiku, kdy ono nebezpečí odezní, obrátí se situace zase v pravý opak. Dnes jsme v situaci, kdy si drtivá většina společnosti myslí, že nám nic nehrozí a není důvod vynakládat větší prostředky na rozvoj armády, její modernizaci a zvyšování jejích kapacit. Argument, že jsme uprostřed Severoatlantické aliance, dnes zkrátka neplatí. Myslím si, že nám takovýto postoj hodně škodí a že se promítá i do dalších vztahů – Češi zkrátka tací jsou.

Stím souvisí i škrtání v obranných rozpočtech, což je tendence patrná v řadě zemí. Existují podle Vás určité hranice, jež by neměly být překročeny, aby nebyla ohrožena funkčnost armády a obranyschopnost daného státu?

Severoatlantická aliance doporučuje svým členům vynakládat na obranu dvě procenta HDP ročně. Existují i názory, že není dobré počítat to podle HDP, protože se to pak promítá negativně někde jinde. Já jsem spíš zastáncem názoru, že bychom si měli jasně deklarovat kapacity, které má armáda daného státu na svou obranu mít. Nemělo by se tak ale činit na základě politických rozhodnutí, přání, případně překrucování skutečnosti, ale měli by si to vyříkat odborníci oproštění od politického vlivu. Je třeba definovat budoucí hrozby. Nemluvili jsme například ještě o kyberterorismu, o energetické bezpečnosti, která je už dnes zase součástí bezpečnosti celých států. Pokud se společnost dohodne, že Česká republika musí mít nějaké kapacity pro svou obranu, potom by se mělo alokovat skutečně takové množství peněz, aby Česká republika tuto schopnost dosáhla. A je úplně jedno, jestli to bude jedno nebo dvě procenta HDP. Dnes například velké státy, jako Velká Británie, ale i Spojené státy nebo Německo, si mohou dovolit provést krátkodobé škrt, protože mají hodně vysoký základ, který my ale nemáme. Navíc jejich obranné síly jsou natolik silné, že mají určitý potenciál vydržet po nějakou dobu i výraznější zkrácení rozpočtu. Naše armáda je ale v situaci, že by dlouhodobé výrazné snížení rozpočtu nedokázala vydržet ani několik let. Pak by se to podep-

salo na nejzákladnějších schopnostech armády.

Bepečnostní experti se shodují, že události 11. září 2001 byly zcela zásadním předělem v pohledu na bezpečnost, a s tím související hrozby. Po útocích byla formulována řada prognóz - co z nich se postupem času potvrdilo?

Události 11. září byly obrovskou tragédií, ale nebyly ničím úplně novým. Pamatuji si, že když jsem v letech 1993 a 1994 studoval ve Spojených státech Vysokou válečnou školu, mluvalo se už tenkrát o terorismu jako budoucí hrozbě a o nutnosti se na podobnou eventualitu připravit. Na dvojčata v New Yorku byl proveden jeden útok už předtím, který ovšem nevyšel. Samotným útočníkům z 11. září se

povedlo možná něco, co ani sami neočekávali. Jenomže celosvětová veřejnost tím byla hluboce zasažena a konečně se začalo něco dít. Nemyslím si, že by se od té doby problém bezpečnosti nějak výrazně změnil, spíše se zvýraznily některé aspekty. Teroristé se budou tak jako tak snažit infiltrovat do společnosti, ale budou to dělat jinak než před 11. zářím, a sice domestifikací velmi radikálních teroristických skupin. Za posledními útoky, ke kterým došlo ve Velké Británii a jinde, případně, jež se podařilo včas odhalit, stáli muslimové, kteří jsou tak radikální, že jsou ochotni podniknout útok proti vlastním spoluobčanům. Už zkrátka nelze počítat s tím, že teroristé přijedou vycvičení někde v Afghánistánu a v neznámém prostředí se začnou rozkukávat a připravovat útok. Nový trend, že teroristé pocházejí ze středu společnosti, je mnohem nebezpečnější. Přestože se daří tyto buňky odhalovat a ničit, musím říci, že - bohužel - zákon pravděpodobnosti funguje a jednou se takto plánovaný útok povede. To bychom si měli uvědomit i my v České republice, pro-

tože jsme v tomto ohledu strašně lehkovážní. Jestliže se daří velmi účinně likvidovat různé skupiny v Americe, je zcela evidentní, že se jejich činnost kvůli tomu přenáší do Evropy. Připomínám, že ve Spojených státech nebyl po 11. září žádný další pokus

Už zkrátka nelze počítat s tím, že teroristé přijedou vycvičení někde v Afghánistánu a v neznámém prostředí se začnou rozkukávat a připravovat útok. Nový trend, že teroristé pocházejí ze středu společnosti, je mnohem nebezpečnější.

o teroristický útok úspěšný. Ale v Evropě zaútočili teroristé už na několika místech, přitom z hlediska počtu obyvatel nebo rozlohy nejsou mezi Evropou a Spojenými státy skoro žádné rozdíly. Pokud bychom do Evropy započítali i Rusko, byli bychom na tom v počtu provedených útoků mnohem hůř. Měli bychom si v Česku uvědomit, že jakmile se začnou vytvářet výkonné protiteroristické systémy v západní Evropě a v Rusku, přenesou se úsilí teroristů do států, kde podobné mechanismy dosud chybí a v České republice zatím určitě vybudovány nejsou. Terčem útoku se může lehce stát i Václavské náměstí, kde se pohybuje hodně turistů ze západních států, a bude to mít stejný efekt, jako kdyby k tomu došlo někde v Berlíně. Druhý velmi nebezpečný trend je kyberterorismus, o kterém všichni hodně mluvíme, dovedeme ho možná trochu vzdáleně popsat, ale pořád jsme se ještě nestali terčem srovnatelných útoků, jako některé organizace ve Spojených státech nebo Estonsko. Energetická bezpečnost je spíše problém politicko-ekonomického nátlaku a tam, myslím si, hraje prim Rusko, jež bychom neměli podceňovat.

Po útocích na „dvojčata“ změnila řada států své vojenské doktríny, začaly se reorganizovat armády, připravovat je na asymetrické hrozby a podobně. Jak dlouho obecně trvá, než se podobné změny odrazí v každodenní armádní praxi?

Především nesouhlasím s tím, že dnešním problémem jsou asymetrické hrozby,

a tudíž tomu budeme všichni naše armády přizpůsobovat. Asymetrický způsob vedení boje uplatňovali už partyzáni za druhé světové války, takže pro vojáky to není nic nového. Jde o to, jak je konflikt rozsáhlý a v jakém rozsahu se asymetrické způsoby vedení boje používají. Druhou věcí je, že každá asymetrie má nějaký vývoj, který skončí buď tím, že se podaří tyto skupiny zničit, anebo se poměr mezi klasickou armádou a skupinami s asymetrickým způsobem boje dostane do poměru 1:1, což se stalo v minulosti v Afghánistánu. Tam to došlo tak daleko, že postupným budováním ozbrojených sil tehdejších mudžahedínů se vytvořily regulérní ozbrojené vojenské složky, které pak invazní sovětskou armádu úplně vyhnaly ze země. Já si zkrátka myslím, že v otázkách podoby armádních struktur není možné postupovat od jedné zdi ke druhé. To říkám na adresu všech, kteří prohlašují, že dnes nepotřebujeme vůbec žádné tanky, vrtulníky, dělostřelectvo a podobně. Podle mého názoru je třeba při reformování armád vzít v úvahu celoživotní cykly zbraňových systémů. Flexibilnější je z tohoto hlediska příprava lehčích sil. Optimální doba pro reformu armády, tak aby se začala účinně projevovat, je šest let, s tím, že některé systémy se budou dobudovávat, jiné utlumovat. Nelze ji ale provést z roku na rok, protože to by celý systém destabilizovalo. Celkově je možné říci, že kompletní přebudování armády trvá deset až patnáct let, neboť zahrnuje kompletní přebudování struktury ozbrojených sil, přípravu lidí, velitelských kádrů, přezbrojení výkonných a hlavních zbraňových systémů a podobně.

Jiří Šedivý (nar. 1957) je armádní generál v záloze. Studoval mj. na Vysoké válečné škole Armády Spojených států. V letech 1995 až 1996 byl velitelem českého vojenského kontingentu v misi IFOR na území Bosny a Hercegoviny. Poté zastával řadu vedoucích funkcí ve velení Armády České republiky. V roce 1998 byl jmenován náčelníkem Generálního štábu Armády České republiky a byl jím až do konce roku 2002. Po odchodu z armády se věnuje poradenské činnosti.

Tea Party a její vliv na americkou politiku

1 Letošní kongresové volby jsou ve znamení protestu proti prezidentu Obamovi, za kterým je hnutí Tea Party. Je to úplně nový fenomén, nebo už se někdy něco podobného v novodobých amerických dějinách objevilo?

MC: Volby uprostřed prezidentského období, tzv. *midterm elections*, nabízejí možnost korektury výsledků předchozích prezidentských voleb. Často vedou k oslabení prezidenta a nutí jej k posunu k centristické politice. Například v roce 1994 Clintonovi demokraté ztratili většinu ve Sněmovně reprezentantů. Clinton se pak orientoval na konsenzuální politiku a na dialog s republikány. Stal se – za nebývalé prosperity v 2. polovině 90. let – oblíbeným prezidentem, který přečkal i hlasování v Kongresu o svém sesazení.

JL: V historii USA se již vyskytly případy podobných hnutí, například Americká strana, resp. Strana „nic nevím“ v polovině 19. století, zaměřená proti přistěhovalcům a katolíkům, nebo Lidová strana čili populisté z konce 19. století, snažící se prosazovat zájmy zemědělců. V kontextu debat o Tea Party je zajímavé zmínit, že ani jedna z těchto stran příliš neuspěla.

2 Mohlo by se toto hnutí stát zárodkem třetí politické strany ve Spojených státech?

MC: Mohlo, ovšem na přechodnou dobu. Republikánská strana projevuje známky opotřebovanosti. Je to vidět i na její dosavadní neschopnosti postavit Obamovi adekvátně přesvědčivého protikandidáta. Letos se Tea Party pokusila o prosazení svých sympatizantů na republikánské kandidátky v jednotlivých

obvodech. Pokud se tito lidé ve volbách prosadí, může Tea Party ovládnout Republikánskou stranu zevnitř. Není ale vyloučeno, že údajný extremismus tohoto hnutí – podle mého názoru je tato nálepka chybná, jedná se o nespokojené středostavovské voliče, kteří jsou nespo-

reagovali protivníci demokratů založením Republikánské strany.

JL: Toto považuji za značně nepravděpodobné. Hnutí Tea Party je organizačně zcela decentralizované a zatímco průzkumy jeho jednotlivých „buněk“ naznačují, že jeho členy jsou přinejmenším průměrně

vzdělaní voliči, navenek ho během veřejných shromáždění často reprezentují xenofobně až rasisticky zaměřené radikálky s naprosto nerealistickými požadavky. Tento rozpor, již zmíněná decentralizace, nejednotnost ohledně hlavních priorit a cílů, nedostatek peněz (stávající finanční podpora navíc často pochází z pochybných podnikatelských zdrojů) a obskurní představitelé jako Glenn Beck, Christine O'Donnellová či koneckonců i Sarah Palinová moc šancí na dlouhý život Tea Party nedávají. Navíc Republikánská strana se relativně úspěšně snaží držet toto hnutí pod svou kontrolou.

3 Do jaké míry může Tea Party reálně ovlivnit výsledky příštích

prezidentských voleb? Mohou hesla proti „socialistovi“ Obamovi skutečně přitáhnout voliče?

MC: Socialismus má v USA špatnou pověst již více než 100 let. Ti, kdo prohlašují Obamu za socialistu, mohou zajisté ovlivnit část veřejnosti. Obama však dle mého názoru žádný socialista není, svědčí o tom jeho postup při zachraňování obřích korporací, například General Motors. Tea Party, stejně jako republikáni, zatím nemá potenciálního prezidentské-

Miloš
Calda

Systém dvou stran je ale hluboce zakořeněný v americké historii, politickém systému i ve vnímání voličů. Tea Party by pak mohla vystřídat republikány jako jedna ze dvou systémových stran.

komeni s washingtonskými „dinosaury“ – může aktivizovat demokraty, jejichž nadšení z roku 2008 se vytratilo. To by mohlo vést k nevýrazným výsledkům republikánů a k rozhodnutí stoupenců Tea Party založit novou stranu. Systém dvou stran je ale hluboce zakořeněný v americké historii, politickém systému i ve vnímání voličů. Tea Party by pak mohla vystřídat republikány jako jedna ze dvou systémových stran. Obdobu nacházím v roce 1854, kdy na vyčerpanost whigů

Jakub
Lepš

Pokud by se náhodou Tea Party rozhádala s republikány do té míry, že by vytvořila třetí politickou stranu či alespoň předložila svého vlastního kandidáta na prezidenta, měla by prospěch z tohoto vývoje v první řadě Demokratická strana.

ho kandidáta srovnatelného s Obamou.

Tea Party může výsledky prezidentských voleb v roce 2012 vsutku ovlivnit. Může – z uvedených důvodů – konzervativní politice uškodit a přispět ke znovuzvolení Obamy. Pokud se pokusí o vytvoření další strany, může – v systému, v němž vítěz v jednotlivých státech bere vše – dojít k rozmělnění konzervativního elektorátu, jako se to stalo v roce 1992, kdy Ross Perot svými 19 procenty voličské podpory odebral hlasy republikánům.

JL: Pokud by se náhodou Tea Party rozhádala s republikány do té míry, že by vytvořila třetí politickou stranu či alespoň předložila svého vlastního kandidáta na prezidenta, díky většinovému volebnímu systému by prospěch z tohoto vývoje měla v první řadě Demokratická strana. Podle mého názoru však jednotící síla nálepky „Obama je socialista“ a popularita primitivního programu Tea Party v duchu „ne Washingtonu, ne daním a věrnost doslovnému výkladu Ústavy až na věčné časy“ nemá šanci přežít moment, kdy výrazně poklesne v současnosti opravdu vysoká nezaměstnanost a vládě se podaří nastartovat proces snižování tempa zadlužování a následně i dluhu samotného.

Miloš Calda je docentem na Katedře amerických studií IMS FSV UK v Praze. Je členem redakční rady MP.
calda@fsv.cuni.cz

Jakub Lepš je amerikanista, působí jako externista na Katedře amerických studií IMS FSV UK a v mediální firmě EIN News.
jakub.leps@gmail.com

Ušlechtilý muž z náměstí Tchien-an-men

Martin Kříž

Všichni jsme svědky čínského ekonomického zázraku, stále nových rekordů hospodářského růstu. O protestech nebo odporu proti režimu toho naopak slyšíme málo. Přesto existuje i v Číně opoziční hnutí, a ačkoli zná málokdo jména jeho představitelů, jedno z nich bude v nejbližší době s největší pravděpodobností vyčnívat nad všemi ostatními: jméno letošního nositele Nobelovy ceny míru, čínského literárního kritika, vysokoškolského pedagoga, historika a v západním slova smyslu obránce lidských práv, Liou Siao-poa.

Po Dalajlámovi a spisovateli Kao Singťianovi, který ovšem emigroval do Francie, se Liou Siao-po stane třetím Číňanem oceněným Nobelovou cenou. Z žádného z nich nemůže mít komunistický režim radost.

Dospívání v časech maoistických kampaní

Spisovatel Liou Siao-po patří k předním čínským intelektuálům a osobnostem čínských demokratických hnutí, je čestným předsedou čínského PEN-klubu a univerzitním profesorem. Současný nejznámější čínský disident se narodil se 28. prosince 1955 ve městě Čchang-čchun, v severovýchodní provincii Ťi-lin do intelektuálně podnětného prostředí. V letech 1969–73 strávil s otcem na venkově v čínské provincii

pracujícím lidem. Tuto zkušenost si zopakoval ještě jednou ve svých 19 letech, kdy byl poslán na stavbu do malé vesnice v rodné provincii Ťi-lin.

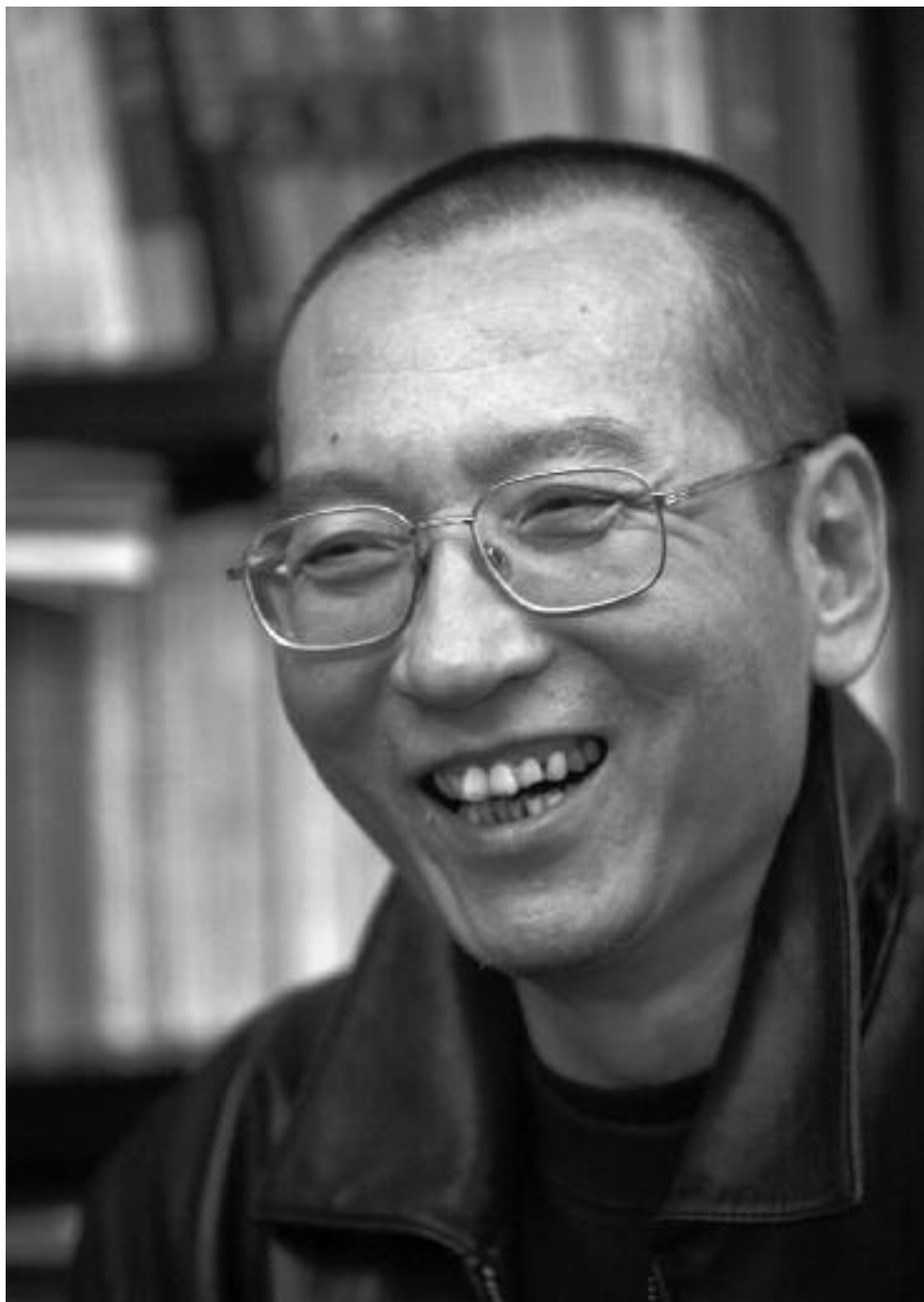
Dokument, podepsalo přes 300 právníků, spisovatelů, vědců i umělců, navrhuje 19 opatření ke zlepšení lidských práv v Číně, jako jsou například ukončení monopolu vlády jedné strany, svoboda slova, shromažďování a prosazení právního státu a systému nezávislých soudů.

Od roku 1976 studuje literaturu na Ťilinské univerzitě, po šesti letech získává bakalářský stupeň. V roce 1986 pak magisterský stupeň na Pekingské pedagogické univerzitě (Beijing Shifan Daxue, Beijing Normal University) a později v roce 1988 obhájuje doktorskou dizertaci v oboru literatura.

V letech 1988 a 1989 byl na studijním pobytu na několika zahraničních univerzitách, zejména na University of Columbia a University of Hawaii v USA a v Norsku na Univerzitě v Oslu. Během protestů na náměstí Tchien-an-men se vrací domů a připojuje se k demonstrantům, kde se proslaví jako jeden

Vnitřní Mongolsko ne nevýznamnou část svého dospívání během jedné z mnoha maoistických kampaní zaměřených na sbližování městské inteligence s venkovským

ze „čtyř ušlechtilých mužů z náměstí Tchien-an-men“ – Tchien-an-men s' f'ün-c'), když pomůže přemluvit studenty k opuštění náměstí, a zmírní tak krveprolití. Z literárního vědce se

Nositel letošní Nobelovy ceny míru Liou Siao-po.

Ho New, Globe Media/Reuters

stává stále více obhájcem lidských práv západního typu. Vyzývá k demokratickým změnám v čínské společnosti, k zavedení svobodných a demokratických voleb a nabádá vládu k usmíření se s chybami minulosti a k nápravě křivd způsobených obyvatelstvu.

Od roku 1989 dodnes byl Liou Siao-po celkem čtyřikrát pravomocně odsouzen. Od června 1989 do ledna 1991 je internován ve věznici Čching-šeng se zo-

střeným režimem s obviněním za šíření kontrarevoluční propagandy a je propuštěn až po podepsání vynuceného sebekritického prohlášení vyjadřujícího politování nad svými přestupky proti platným zákonům Čínské lidové republiky.

Od května 1995 do ledna 1996 je vězněn za zveřejnění výzvy vládě k přiznání pochybení a odpovědnosti za zmařené lidské životy během událostí na náměstí Tchien-an-men v roce 1989.

Od října 1996 do října 1999 si za narušování sociálního smíru a kritiku politiky Komunistické strany Číny odpykává trest v převýchovném táboře nucených prací.

V prosinci 2009 nastupuje v provincii Liao-ning ve věznici Ťin-čou jedenáctiletý trest odnětí svobody (propuštěn má být v roce 2020) za podněcování k nepokojům a za podvratnou činnost směřující ke svržení vlády. Proti zatčení a souzení Liou Siao-poa protestovala čínská opozice v Honkongu i na Tchaj-wanu i řada demokratických států a mezinárodních organizací. Čínská lidová republika důrazně tyto protesty odmítla a označila je za vměšování do vnitřních záležitostí a na případ bylo v čínských médiích uvaleno informační embargo. Rozsudek čínského soudu odmítla Evropská unie a Vysoká komisařka OSN pro lidská práva Navi Pillayová vyjádřila hluboké znepokojení. Reakce přicházejí i z Česka. V otevřeném dopise čínské vládě se Český helsinský výbor odvolává na Všeobecnou deklaraci lidských práv a připomíná, že Čína pro její přijetí hlasovala jako jeden z prvních členských států OSN už 10. prosince 1948.

Hlavní autor Charty 08

První zmínka o Liou Siao-poovi se dostává na veřejnost, mimo akademické kruhy již v 80. letech dvacátého století. Důvodem jsou poměrně radikálně formulované eseje o vztahu čínské tradice a moderní doby a je břitkou kritikou na adresu současných čínských spisovatelů, literárních kritiků a kolegů v univerzitních kruzích doma i v zahraničí. Svými myšlenkami si nicméně kromě nepřátel toužících po pomstě zároveň získávala i respekt svou důslednou kritickou intelektuální prací i poctivým usilováním. Snaží se vyvodit poučení pro současnost s chaotických maoistických politických kampaní 50. let a z období tzv. Kulturní revoluce. Jeho esej „*Kritika volby – rozprava s Le Čou*“ je troufalou kritikou předního čínského myslitele a filosofa. Zejména za zmínku stojí pak následující dílo „*Eстетika a lidská svoboda*“, které přináší autorovi takřka přes noc proslulost, jež se postupně začíná šířit i mimo akademické a vědecké kruhy. Vrcholným dílem pak byl manifest Charta 08, jde o významnou poli-

tickou iniciativu, jelikož sdružuje rozmanité prominentní postavy v Číně pod společným programem prosazujícím lidská práva. Hlavního autora textu za jeho sepsání „ocenil“ pekingský městský soud první instance 25. prosince 2009 jedenácti lety odněti svobody. Dokument podepsalo přes 300 právníků, spisovatelů, vědců i umělců, navrhuje 19 opatření ke zlepšení lidských práv v Číně, jako jsou například ukončení monopolu vlády jedné strany, svoboda slova, shromažďování a prosazení právního státu a systému nezávislých soudů. Zveřejnění výzvy se časově shoduje se 60. výročím přijetí Všeobecné deklarace lidských práv, tedy dokumentu, který se stal inspirací pro mnohé pozdější dohody o lidských právech. Čínská vláda sice zcela vážně tvrdí, že obavy kolem situace lidských práv jsou mezinárodním programem, s nímž přišly západní země a západní vlády, ale zaznívají i jiné hlasy.

„Charta 08 prosazuje stejné ideje a hodnoty jako Všeobecná deklarace lidských práv – například svobodu tisku, shromažďování, nezávislou justici, svobodu náboženského vyznání i ochranu životního prostředí,“ prohlásil na tiskové konferenci čínský právník Mo Šao-pching, který dokument podepsal. „Čerpali jsme inspiraci a povzbuzení z někdejšího československého hnutí Charty 77, z děl Václava Havla a od dalších českých osobností. Charta hovoří o základních hodnotách a cílech civilizované společnosti,“ řekl vloni v Praze při přebírání ceny Homo Homini Sü Jou, další signatář Charty 08.

Autor Zprávy o stavu lidských práv v ČLR

Po propuštění z druhého v pořadí výkonu trestu v roce 1999 se stává veřejným tajemstvím, že vedle pekingského bytu Liou Siao-poa a jeho manželky Liou Sia je zřízen permanentní post policejního stanoviště a veškerá telefonická a internetová komunikace je monitorována a podrobena pečlivé cenzuře. V lednu roku 2005 je Liou preventivně umístěn do cely předběžného zadržení v souvislosti s možnými nepokoji spjatými s pohřbem zesnulého bývalého premiéra Čao C'-Janga, který proslul jako sympatizant protestujících studentů z náměstí Tchien-an-men v červnu 1989.

V roce 2004 začíná Liou Siao-po sepsovat Zprávu o stavu lidských práv v ČLR a od té doby je jeho byt stálým předmětem zájmu policie, při domovní prohlídce je konfiskován počítač i písemnosti. Opatření a dohled jsou částečně oslabeny před přípravou na Olympijské hry v Pekingu od roku 2007. Aktivista mezi tím již dostává postupně několik prestižních mezinárodních ocenění za nenásilné prosazování a obranu lidských práv, mimo jiné i českou cenu Homo Homini, kterou převzali za uvězněného jeho kolegové – signatáři Charty 08, textu volajícího po zlepšení lidských práv v Číně, jehož je Liou Siao-po hlavním spoluautorem.

Martin Kříž působí jako překladatel, soudní tlumočnick a komentátor a analytik pro témata související s čínskou ekonomikou, politikou a kulturou. Přednáší na Vysoké škole ekonomické v Praze a na Diplomatické akademii Ministerstva zahraničních věcí ČR.

kriz_martin@post.cz

Švédské parlamentní volby: xenofobní pravice komplikuje parlamentní aritmetiku

Miloš Brunclík

Parlamentní volby ve Švédsku v září 2010 přinesly pro zahraniční pozorovatele dvě základní sdělení: 1. současná koalice pravicových stran zůstává u moci, ačkoli ztratila parlamentní většinu, 2. parlamentní zastoupení nově získali xenofobní populisté: Švédští demokraté. Zatímco v ostatních severských zemích podobně orientované strany uspěly již před mnoha lety, Švédsko bylo doposud vůči tomuto typu stran imunní.

Praavicová čtyřkoalice vedená Fredrikem Reinfeldtem obhájila vedení, ačkoli k většině jí chybějí dva mandáty. Jejich hlavním soupeřem byla tzv. rudozelená koalice (*Rödgröna*). Ta se začala formovat v roce 2008 v reakci na úspěch užší spolupráce čtveřice pravicových stran, které v roce 2004 vytvořily volební koalici s názvem Aliance pro Švédsko a zvítězily ve volbách v roce 2006. Rudozelenou koalici tvoří Sociální demokraté, Zelení a Levicová strana (bývalí komunisté). Zatímco oba stranické bloky ztratily, praktickým vítězem voleb se stali Švédští demokraté (*Sverigedemokraterna*), kteří získali

20 mandátů a stali se jazýčkem na vahách v parlamentní aritmetice.

Zákon a pořádek kombinovaný se státem blahobytu

Švédští demokraté (SD) byli založeni v roce 1988. Primárním faktorem pro vznik této strany byl odpor proti švédské imigrační politice. Strana se postupem doby proměnila z malé organizace, mající kořeny v neonacistickém hnutí a napojené na marginální strany distribuující letáky zaměřené proti imigrantům, v relativně velkou stranu, která zmírnila své požadavky, ale současně zvýšila okruh svých potenciálních i skutečných voličů. V roce 2001 Švédští demokraté deklarovali zásadní rozchod s extremistickými tendencemi uvnitř strany.

Švédští demokraté se hlásí ke švédskému nacionalismu, odmítají přistěhovalectví a multikulturní společnost, hovoří o obnovení zákona a pořádku v zemi. Tyto principy SD kombinují se sociálnědemokratickými hodnotami. V oblasti kulturních hodnot je tak strana pravicová, v ekonomických otázkách strana zastává spíše levicová východiska. Je proto vhodné hovořit o SD jako o straně šovinismu státu blahobytu, protože SD obhajují zachování či posílení švédského státu blahobytu, který by ale měl být určen téměř výhradně Švédům, kteří do něj přispívají,

a nikoli imigrantům, kteří – podle SD – z něj pouze čerpají.

Oproti programu z roku 2005 došlo ke zmírnění antiimigrační a nacionalistické rétoriky. Navzdory tomuto úsilí o „standardizaci“ politického programu je strana nadále spojována s nacismem a komentátoři na tyto nacistické kořeny poukazují. Strana se poněkud liší od podobných stran v Dánsku (Dánská lidová strana) a Norsku (Strana pokroku), kterým navíc schází přímá vazba na neonacismus. Historická zátěž je patrně hlavním důvodem, proč ostatní parlamentní strany bez rozdílu hovoří o nutnosti Švédské demokracie izolovat, a proto také s nimi odmítly jakkoli spolupracovat.

Vůči současnému vývoji evropské integrace se Švédští demokraté stavějí odmítavě. Strana se v roce 2003 zapojila do kampaně před referendem o přijetí eura ve Švédsku. Vystupovala na straně odpůrců v rámci zastřešující organizace „Braňte korunu“ (*Försvara kronan*). Švédští demokraté obhajují národní suverenitu a odmítají rozhodování z nadnárodní úrovně. Na druhé straně lze pozorovat trend ke zmírňování požadavků i v této oblasti. V roce 2005 SD požadovali, aby byla Evropská unie „úplně zrušena“ a nahrazena mezinárodní organizací pro zajištění spolupráce mezi evropskými zeměmi. V roce 2010 začali navrhopvat, aby Švédsko z EU vystoupilo. V hlavním předvolebním doku-

mentu dokonce strana hovoří „pouze“ o opětovném vyjednání podmínek členství Švédska v Evropské unii.

Podpora imigrantům, nebo švédským důchodcům?

Proč Švédští demokraté uspěli v parlamentních volbách? Přirozeně se nabízí odpověď, že ve švédské společnosti rostou xenofobní nálady. Sociologické průzkumy ovšem tuto hypotézu vyvracejí a ukazují, že stále drtivá většina lidí považuje za klíčová témata sociální a zdravotnické otázky, zatímco imigraci považovalo v roce 2009 za důležité téma pouze 14 procent lidí. Navíc bylo toto procento na přelomu 80. a 90. let vyšší. Na druhé straně se podíl obyvatel Švédska narozených v zahraničí zvyšuje. Vyšší počet imigrantů nemusí přímo souviset s větší podporou pro radikálně pravicové populistické strany. Téma musí být nejdříve „přeloženo“ do politického diskurzu, tj. politizováno. To se ale Švédským demokratům daří. SD se pokoušejí spojovat kriminalitu s imigranty, a tím rozdmýčkat xenofobii. Snaží se také využít tradičně silné sociální citění ve švédské společnosti a propojit tento sentiment s imigrací. Příkladem této strategie je předvolební klip SD, v němž divákům podsouvají dichotomickou představu, že buď bude Švédsko nadále přijímat imigranty, nebo bude moci podporovat penzisty. Tato představa je znázorněna soupeřením švédské důchodkyně se skupinou muslimských žen (jedna z nich tlačí kočárek) zahalených v tradičním černém oděvu a burkou. Soutěží o to, kdo dříve zatáhne za záchrannou brzdu. Muslimské ženy hodlají zatáhnout penzijní brzdu, zatímco důchodkyně sahá po imigrantské brzdě.

Dalším faktorem stojícím za úspěchy SD je schopnost strany budovat rozsáhlou stranickou strukturu a etablovat se i na místní a regionální úrovni, dále pak schopnost nastolovat témata a spoluurčovat veřejný diskurz. Příkladem může být článek předsedy strany, Jimmieho Åkessona, otištěný v nejčtenějším švédském deníku Aftonbladet, ve kterém Åkesson označil islám za největší zahraniční hrozbu pro švédskou společnost. Tento článek roznítil velkou společenskou diskusi a krátce

Tabulka: Švédské parlamentní volby

Strana	Hlasů (%)	Počet mandátů	Srovnání s volbami 2006
Umírnění (Moderata Samlingspartiet)	30,1	107	+10
Centristé (Centerpartiet)	6,6	23	-6
Liberálové (Folkpartiet liberalerna)	7,1	24	-4
Křesťanští demokraté (Kristdemokraterna)	5,6	19	-5
Sociální demokraté (Socialdemokraterna)	30,7	112	-18
Levicová strana (Vänsterpartiet)	5,6	19	-3
Zelení (Miljöpartiet de gröna)	7,3	25	+6
Švédští demokraté (Sverigedemokraterna)	5,7	20	+20
Ostatní	1,4	0	0
Celkem	100	349	0

poté vystoupaly preference SD na více než 7,2 procenta.

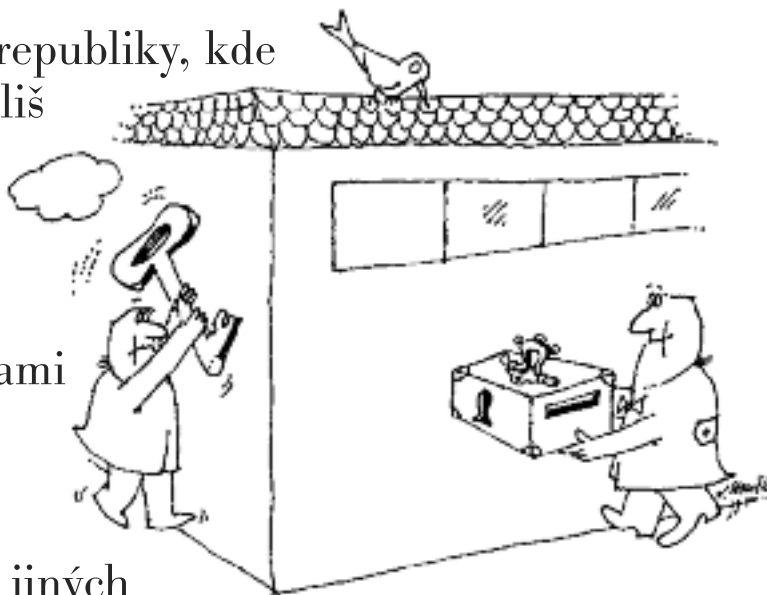
Zatímco nejvíce mediální pozornosti je věnováno staronové vládě a úspěchu Švédských demokratů, ve stínu mediálního zájmu zůstává neúspěch sociální demokracie. Volby v roce 2006 skončily pro tuto stranu sice katastrofou, dnes je její výsledek však ještě daleko horší a znamená nejnižší podíl hlasů od zavedení všeobecného volebního práva (1919). Sociální demokraté v čele s Monou Sahlinovou očekávali, že spolupráci s ostatními levicovými stranami nabídnou voličům čitelnou alternativu a odstaví pravicové strany od moci. Až do jara 2010 průzkumy skutečně naznačovaly převahu rudozelené koalice, posléze se však trend obrátil. Pravicové strany dokázaly přesvědčit více voličů o tom, že vláda je kompetentnější než opozice, a to primárně v oblasti ekonomiky a zaměstnanosti, hlavních volebních tématech. Není náhodou, že od roku 2006 se Umírnění, vůdčí síla Aliance pro Švédsko, profilují jako hlavní politický představitel pracujících. Tato strategie se ukázala jako účinná. Víťezství stávající koalice napomohl také fakt, že se švédské ekonomice opět začalo dařit, a to více, než se očekávalo. Sociální demokraté naopak velmi oslabili. Jednou z možných příčin je právě spolupráce se Zelenými a Levicovou stranou. V této alianci se ne-

podařilo Sociálním demokratům profilovat se jako jednoznačný vůdce a asertivněji prosazovat svou politiku.

Návrat k tradici menšinových vlád

Zatímco po volbách v roce 2006 se zdálo, že se ve Švédsku konsoliduje dvoublokové uspořádání stranického systému, který se formuje do podoby dvou (levicový a pravicový) politických táborů, volby v roce

Na rozdíl od České republiky, kde menšinové vlády příliš dobře nefungují a jsou vnímány spíše negativně, Švédsko má s menšinovými vládami velkou a veskrze pozitivní zkušenost. Menšinové vlády z institucionálních i jiných důvodů ve Švédsku obecně fungují dobře, a za posledních zhruba 90 let tvořily dokonce dvě třetiny všech vlád.

2010, resp. úspěch Švédských demokratů, s nimiž ostatní strany odmítají spolupracovat, tento model poněkud narušují. Pravicová menšinová vládní koalice vedená premiérem Fredrikem Reinfeldtem ztratila většinu, a proto nyní bude jejím primárním úkolem a prakticky i podmínkou jejího akceschopného fungování schopnost nalézt podporu u ostatních parlamentních stran.

Zde se nabízí paralela s Dánskem, kde je u moci od roku 2001 menšinová koalice liberálů a konzervativců, kteří se opírají o podporu xenofobní Dánské lidové strany. Vládní čtyřkoalice však tento scénář odmítá a vylučuje možnost spolupráce se SD. Premiér Reinfeldt ihned po volbách vyzval Zelené k jednání o podpoře vlády. Tato forma spolupráce je však v mnoha ohledech problematická. Zelení jsou ve srovnání s vládními stranami levicověji orientovaní.

Jsou velmi skeptičtí vůči pravicové vládě, která zaujímá příznivější stanovisko vůči jaderné energetice. I v řadě dalších oblastí se stanoviska Zelených a Aliance pro Švédsko rozcházejí. Na rozdíl od České republiky, kde menšinové vlády příliš dobře nefungují a jsou vnímány spíše negativně, Švédsko má s menšinovými vládami velkou a veskrze pozitivní zkušenost. Menšinové vlády z institucionálních i jiných důvodů ve Švédsku obecně fungují dobře, a za posledních zhruba 90 let tvořily dokonce dvě třetiny všech vlád.

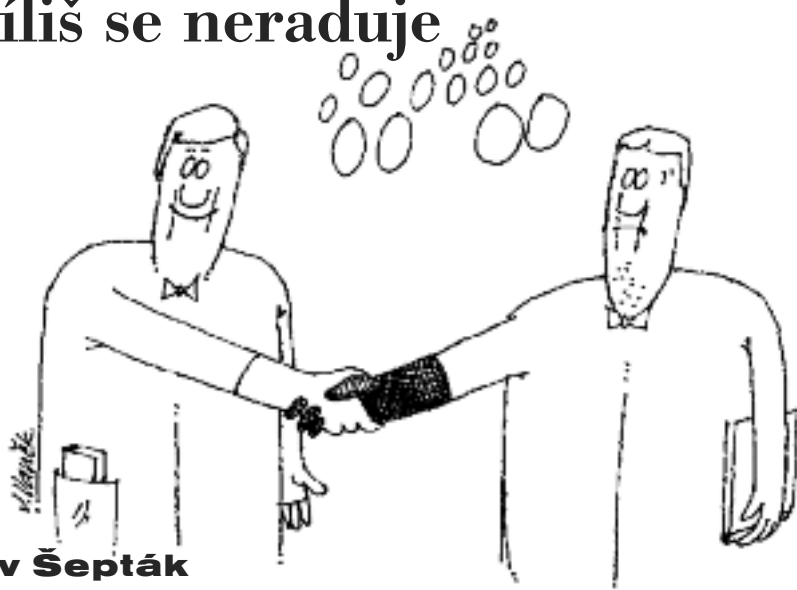
Zdroje

- Aylott, Nicholas; Bolin, Niklas. 2007. „Towards a two-party system? The Swedish parliamentary election of September 2006“. West European Politics, Vol. 30, No. 3
- Brunclík, Miloš. „Švédské parlamentní volby 2006: historická porážka sociální demokracie“. Mezinárodní politika, roč. 30, č. 9
- Holmberg, Sören; Weibull, Lennart (eds.). 2010. Svenska Trender 1986-2009. SOM-Institutet
- Rydgren, Jens. 2006. From tax populism to ethnic nationalism: radical right-wing populism in Sweden. Berghahn Books
- Denní tisk

Miloš Brunclík působí na CEVRO Institut. Specializuje se na komparativní politologii, zvláště na politické a stranické systémy severovýchodních zemí.
milosbrunclik@centrum.cz

Volby ve Štýrsku a Vídni:

Sociální demokracie vyhrála, ale příliš se neraduje

Miroslav Šepták

Na podzim nebyla u našich jižních sousedů o napětí nouze. Poslední zářijovou neděli rozhodovali občané spolkové země Štýrsko o složení místního sněmu. O dva týdny později učinili totéž obyvatelé Vídně. Kdo vzešel z podzimního zápolení jako vítěz, a kdo naopak utrpěl porážku?

Ve Štýrsku nic nového

Štýrsko je často nazýváno zeleným srdcem Rakouska. Tato metafora nevznikla z tamní dominance *Zelených*, nýbrž z nesčetných přírodních krás a jiných zajímavostí regionu. Od roku 1945 zde politicky dominuje *Rakouská lidová strana (ÖVP)* následována tradičně *Sociálně demokratickou stranou Rakouska (SPÖ)*. Před pěti le-

ty kandidátku socialistů vedl bývalý reprezentant podalpské země v ledním hokeji Franz Voves, jenž jako správný sportovec předvedl konkurenci, co znamená mít úspěšný „tah na bránu“. Lidovce odsunul na druhé místo a získal křeslo zemského hejtmána. Ústřední otázkou zářijového volebního klání tedy bylo, zda Voves udrží tuto funkci, či nikoli. ÖVP před volba-

mi sebevědomě prohlašovala, že úřad hejtmána získá zpět po pouhém jednom funkčním období. Tím by došlo k přepsání rakouské historie, neboť něco podobného se doposud na zemské úrovni nepodařilo žádné politické straně.

Volební kampaň ve Štýrsku vyzněla bezobsačně, strany zvolily pouze povšechná, nic neříkající hesla. Výsledkem toho byla rekordně nízká volební účast (69,5 procenta), a to přes zavedení korespondenční volby.

Již večer 25. září naznačil, že ÖVP nesplní proklamovaný cíl. Obě velké strany oslabily, a to v důsledku neschopnosti mobilizovat své příznivce, ale sociální demokracie si před lidovci dokázala udržet mírný náskok (viz tabulka). Socialisté vděčí za první místo Franzi Vovesovi, jenž byl pro 71 procento voličů hlavním motivem, proč i tentokrát zakřížkovali kolonku se zkratkou „SPÖ“. Oblíbenost úřadujícího hejtmána dokládá i zisk nejvyššího počtu preferenčních hlasů ze všech stranických lídrů. Jinak však největší levicová strana neměla mnoho důvodů k radosti, neboť ztratila dva mandáty. Naproti tomu euforická nálada zavládla v řadách *Svobodné strany Rakouska (FPÖ)*. „Modří“ po pěti letech absence opětovně usednou v parlamentu ve Štýrském Hradci. Svobodní bodovali zvláště důrazem na problematiku přistěhovalectví a ochranu národních hodnot. Největší podporu získali mezi těmi voliči, jimž hospodářská krize výrazně zhoršila životní podmínky.

Ke štýrským volbám vzhlížela s velkou nadějí *Komunistická strana Rakouska (KPÖ)*. Zdejší zemský sněm je její posled-

Tabulka 1: Porovnání výsledků voleb 2005 a 2010 – Štýrsko

Kandidující subjekt	Procenta obdržených hlasů '05	Počet získaných mandátů '05	Procenta obdržených hlasů '10	Počet získaných mandátů '10	Rozdíl 2005–10 (% hlasů)	Rozdíl 2005–10 (mandáty)
SPÖ	41,7	25	38,3	23	-3,4	-2
ÖVP	38,7	24	37,2	22	-1,5	-2
KPÖ	6,3	4	4,4	2	-1,9	-2
Zelení	4,7	3	5,6	3	+0,9	0
FPÖ	4,6	-	10,7	6	+6,1	+6
BZÖ	1,7	-	3,0	-	+1,3	-

ní mocenskou oporou, neboť v ostatních částech Rakouska strana prakticky neexistuje. Úspěchy komunistů v nedávné minulosti byly právem připisované Ernestu Kalteneggerovi. Charismatický politik tím potvrdil známé politologické pravidlo; regionální výsledky výrazně ovlivňují místní specifika. Když Kaltenegger ohlásil ze zdravotních důvodů konec ve vysoké politice, zanechal nástupkyni Claudii Klimt-Weithalerové nelehké dědictví. Pro KPÖ sice ani tentokrát nezůstaly brány štyrského sněmu zavřené, ale nestabilní voličská základna nedává do budoucna nadějně vyhlídky. Až vyprchá jistá nostalgie po Kalteneggerovi, zřejmě nastane návrat strany na politickou periferii.

Duel o Vídeň

Mediálně byly události ve Štýrsku ve stínu prestižního souboje o vedení rakouské metropole, které se vzhledem k místní dominanci sociální demokracie přezdívá „rudá Vídeň“. Socialisté ve zdejších volbách do městské rady od konce druhé světové války vždy s velkým náskokem vyhráli a kromě roku 1996 dosáhli zároveň absolutní většiny. Hlavní otázkou voleb bylo, zda SPÖ s lidem vídeňským starostou Michaellem Häuplem dokáže udržet tuto majoritu. Zkušený Häupl, který stojí v čele rakouského hlavního města nepřetržitě od roku 1994, předpokládal, že bude muset svést jeden z nejtěžších soubojů dlouhé politické kariéry. Jeho hlavním protivníkem se totiž stal kontroverzní Heinz-Christian Strache.

Vídeňský rodák převzal předsednickou funkci FPÖ v roce 2005. Doba rozporů

uvnitř tábora populistické pravice tehdy kulminovala vznikem dvou navzájem konkurujících si subjektů Svobodných a *Svazu pro budoucnost Rakouska (BZÖ)*. Strache zastavil propad voličských preferencí FPÖ a konsolidoval její členskou základnu. Návrat k opoziční rétorice a tradičním tématům zejména důrazem na rakouský patriotismus, redukci přistěhovalectví či omezení moci sociálních demokratů a lidovců pomohl straně k postupnému dobývání ztracených pozic. Po úspěšných volbách do Národní rady na podzim 2008 hledal Strache způsob, jak i nadále zůstat v povědomí veřejnosti, poněvadž funkce řadového poslance parlamentu mu příliš mediálního prostoru neposkytovala. Vzhledem k tomu, že je současně předsedou vídeňské organizace Svobodných a jím vedená kandidátka v rakouské metropoli dosahovala v minulosti slušných výsledků, rozhodl se k riskantnímu kroku – vyzval Häupla k „duelu o Vídeň“. V něm usiloval o zlomení výsadního postavení sociálních demokratů v městské radě. Vídeň zaplavilo již rok dopředu velké množství plakátů. Vypočítávaly chyby SPÖ, a zároveň uváděly řešení, která navrhovala FPÖ. Svobodní dokázali určit dvě hlavní témata voleb: konec absolutní většiny SPÖ a integrace cizinců v hlavním městě. Neváhali k tomu použít ani velmi diskutabilní slogany například o tom, že příliš cizího nedělá nikomu dobře. Kromě toho FPÖ zdárně redukovala vídeňské volby na souboj Häupl vs. Strache, čímž další kandidáty odsoudila do role statistik. Největší chybou ostatních kandidujících subjektů bylo, že namísto prosazování

vlastních profilujících témat reagovaly s větším či menším úspěchem na kampaň Svobodných.

Duel o Vídeň proto rozhodl pro sebe Strache, ačkoli nevyhrál (viz tabulka). Obsadil „až“ druhé místo, ale ziskem 25,8 procenta nechal vzpomenout na nejslavnější dobu FPÖ v 90. letech minulého století. Svobodní jako jediná z relevantních stran zaznamenali nárůst voličů a jejich masivní vzestup ukončil „rudou nadvládu“ na vídeňské radnici. Sociální demokraté vyhráli, ale ke spojenosti měli daleko. Ztrátu v obvodech s vysokým podílem manuálně pracujících nedokázala strana nahradit. Lidová strana obsadila třetí místo a v hlavním městě dosáhla historického minima. Důvodem je nezvládnutá volební kampaň. Kromě již vzpomínaného kopírování témat od Svobodných lidovci výrazně nezdůraznili ani jeden specifický vídeňský problém. Zatímco minulý rok ÖVP zaznamenávala úspěchy, nyní marně hledá recept proti úspěchům FPÖ. Časy v politice se mění rychle.

Kam kráčí Zelení a oranžoví?

Zatímco kupříkladu němečtí Zelení vykazují delší dobu velmi slušnou voličskou podporu, jejich rakouští kolegové mají vážný důvod k přemýšlení. Výsledky ze Štýrska a Vídně potvrzují dlouhodobý trend stagnace strany, patrný od voleb do Národní rady na podzim 2008. Rakouští Zelení se v současné době potýkají s několika problémy. Zaprvé, mdlé vedení strany. Úřadující předsedkyně Eva Glawischnigová zdaleka nedosahuje charismatu a schopností komunikovat s vo-

Tabulka 2: Porovnání výsledků voleb 2005 a 2010 – Vídeň

Kandidující subjekt	Procenta obdržných hlasů '05	Počet získaných mandátů '05	Procenta obdržných hlasů '10	Počet získaných mandátů '10	Rozdíl 2005–10 (% hlasů)	Rozdíl 2005–10 (mandáty)
SPÖ	49,1	55	44,3	49	–4,8	–6
ÖVP	18,8	18	14,0	13	–4,8	–5
FPÖ	14,8	13	25,8	27	+11,0	+14
Zelení	14,6	14	12,6	11	–2,0	–3
KPÖ	1,5	–	1,1	–	–0,4	–
BZÖ	1,2	–	1,3	–	+0,1	–

liči jako její předchůdce, pragmatický Alexander van der Bellen. Zadruhé, Glawisch-nigová nedokáže účinně integrovat různé názorové frakce. Vnitřní nejednotnost pak ne zůstává za pomoci médií skryta před zraky veřejnosti. Zatřetí, nevýrazná členská základna, resp. nižší funkcionáři strany. Je na místě se ptát, kdo kromě Glawisch-nigové reprezentuje Zelené? Našli bychom málo jedinců, kteří by dokázali vyjmenovat alespoň pět funkcionářů strany. Začtvrté, absence nového profilujícího tématu a odpovídající marketing strany k jeho prezentování. Důraz na trvale udržitelný rozvoj a ochranu životního prostředí pomohl kdysi Zeleným do vysoké politiky. Mezitím však konkurence integrovala tradiční zelená témata do svých programů. Dnes mnoho potenciálních voličů neví, co je vlastně cílem strany. S tím souvisí i problém mobilizace nevoličů, případně přesvědčení těch, kteří každé volby podpoří jiný politický subjekt. Poslední klání ukázala, že nestačí pouhý apel k ochraně přírody a vymezování se vůči kontroverzní kampani Svobodných. Odstranili Zelení všechny uvedené nedostatky, jejich potenciál na spolkové úrovni představuje až 15 procent získaných hlasů.

O takovéto voličské podpoře si může *Svaz pro budoucnost Rakouska (BZÖ)*, jehož

charakterizuje oranžová barva, jenom zdát. Strana opětovně zůstala daleko pod hranicí pomyslného úspěchu. Po odstěpení korutanské organizace, která zvolila spolupráci

s FPÖ po vzoru německé CDU/CSU, zástupce Svazu nenalezneme v žádném zemském sněmu. BZÖ dnes reprezentují ve významných institucích pouze poslanci Národní rady. Strana nedokázala nahradit personální vakuum po zemřelém zakladateli Jörgu Haiderovi. I když je srovnání výsledků ze zemských a celostátních voleb velmi problematické, uvedu jeden příklad. Zatímco před dvěma lety při volbách do Národní rady získal ve Štýrsku Svaz s Haiderem v čele 13,2 procenta, nyní bez něho při hlasování do zemského sněmu pouhých tři procenta. Zvlášť bolestný je ambicím zdaleka neodpovídající výsledek ve Vídni, kde vedení strany prezentovalo nový kurs zaměřený na kritiku byrokracie a hospodářský liberalismus. Reálně hrozí, že pokud Svaz

nenajde jasné profilující téma a charismatického lídra schopného „vrýt“ se do povědomí Rakušanů, oranžová barva zmizí z politické mapy našich jižních sousedů.

Co bude dál?

Zamyšlený vítěz štýrských voleb Franz Voves avizoval připravenost jednat s lidovci a Svobodnými o případné koaliční spolupráci. Rozhovory s FPÖ ve skutečnosti sloužily pouze jako nátlakový argument vůči ÖVP, neboť staronový hejtman nakonec uzavřel v druhé polovině října

velkou koalici. Mezi hlavní úkoly nové vlády bude patřit zastavení rostoucího zadlžování Štýrska. Pouze spolkové země Dolní Rakousko a Korutany jsou na tom v tomto ohledu hůře. Štýrská exekutiva má pouze omezené možnosti jak potřebnou sanaci zemských financí provést, musí tak spoléhat na pomocnou ruku Vídně. Jelikož na celostátní úrovni vládne momentálně koalice socialistů a lidovců, mohla by spolupráce SPÖ-FPÖ mnohé zkomplikovat.

Vídeňský starosta Michael Häupl bezprostředně po zveřejnění předběžných výsledků pozval lidovce a Zelené ke koaličním rozhovorům. Volání Svobodných, aby také s nimi jednal u kulatého stolu, nenašlo u lídra socialistů pozitivní odezvu. Většina jeho spolustraníků spolupráci s FPÖ i vzhledem k průběhu volební kampaně striktně odmítá. Ačkoli je Häupl známý jako příznivec velké koalice (například s lidoveckým dolnorakouským hejtmánem Erwinem Pröllem má velmi dobré vztahy), nakonec zřejmě zvolí jiné řešení. Mladá generace sociálních demokratů vytváří na ostříleného politika tlak, aby metropoli vedl pro příštích pět let tandem SPÖ-Zelení. A vídeňský starosta má dostatečnou autoritu uvnitř strany, aby prosadil tuto dosud nikdy nevyzkoušenou formu koaliční spolupráce. Ta by mohla přinést Vídni řadu inovativních myšlenek, vždyť rakouské hlavní město není ušetřeno mnohých palčivých problémů (např. nezaměstnanost, integrace cizinců do společnosti, nedostatek parkovacích míst, cenově dostupné bydlení, péče o starší generaci). Socialisté se přitom budou muset naučit to, co již za poslední léta zapomněli – naslouchat koaličnímu partnerovi a hledat s ním často velmi obtížně nutný konsenzus. Vídeňské volby nedaly jednoznačnou odpověď na otázku, zda je Strache pouhou nedokonalou kopií Haidera, nebo naopak novou politickou kometou Svobodných. Jisté je jedno: FPÖ je (takřka) zpátky tam, kde byla v dobách své největší slávy. Dokáže využít slabosti či špatné strategie soupeřů, a proto je schopna za určitých okolností velmi potrápit dlouhodobě nejsilnější rakouské strany – lidovce a socialisty. Úspěch Svobodných je koneckonců založen na „osvědčených“ haiderovských metodách. Jde v první řadě o zdůrazňování témat dosta-

Zdroje

- Der Standard
- Die Presse
- Wiener Zeitung
- Kurier

Súdán

po volbách na cestě k referendu

Vilém Řehák

V lednu 2005 byl podepsáním mírové dohody ukončen vleklý ozbrojený konflikt v Súdánu. Jižní region získal autonomii, podíl na centrální moci po dobu přechodného šestiletého období, a především pak příslib referenda o budoucím osudu regionu. Jedním z důležitých milníků na cestě od války k referendu byly také letošní dubnové prezidentské a parlamentní volby.

tečně polarizující společnost (např. přistěhovalectví). Spolu s masivní volební kampaní, častou přítomností v médiích a výrazným lídrem je namíchána kombinace zajišťující růst voličské přízně. Stracheho pozice uvnitř strany je pevná, ale co od něho lze očekávat v budoucnu? Videňské volby ukázaly, že předseda FPÖ (zatím) zcela nedosahuje Haiderova charismatu a schopnosti komunikovat s médii a voliči, dokáže však na druhé straně vést daleko ostřejší a vypjatější volební kampaň než slavnější předchůdce. V konečném důsledku tak může vystoupit z jeho stínu. Sociální demokraté a lidovci budou muset najít recept proti populistické a mnohdy demagogické kampani Svobodných maximalizující výhody opozičního postavení strany v rámci současného rozložení politických sil v podalpské zemi. Klíčem k úspěchu pro sociální demokracii a lidovce bude zvládnutí ekonomického útlumu a nastartování rakouského hospodářského růstu. Na místní úrovni by pak obě strany měly dát větší důraz na regionální problematiku a rovněž nabídnout alternativu v rámci tradičních témat Svobodných. V opačném případě má FPÖ potenciál posilovat jak na zemské, tak i spolkové úrovni. Mohlo by to mít za následek doslova rakouské politické zemětřesení. Podalpská republika totiž nikdy v historii neměla kancléře z řad Svobodných. Na promýšlení strategie vedoucí k úspěchu mají všechny strany dost času. Významnější souboj o přízeň voličů, nedojde-li k nečekaným událostem, proběhne u našich jižních sousedů až v roce 2013.

Miroslav Šepták

působí jako interní doktorand
Ústavu světových dějin
Filozofické fakulty Univerzity
Karlovy. septak@seznam.cz

Očekávání spojená s volbami byla vysoká. Chartúmská vláda *Národní kongresové strany* (NCP) po převratu v roce 1989 začala jako vojenská diktatura a svým radikálním islámským kursem a podporou terorismu se v devadesátých letech dostala do hluboké mezinárodní izolace – volby tak vnímala jako prostředek legitimizování své moci a vlády. Opoziční strany sdružené v *Národní demokratické alianci* (NDA) vítaly volby v očekávání návratu k demokracii. Pro jižní Súdán reprezentovaný *Súdánským lidovým osvobozeným hnutím* (SPLM) byly volby dalším krokem na cestě k samostatnosti. A konečně pro region, kontinent i mezinárodní společenství byly volby nadějí na definitivní konec vleklé války a demokratickou transformaci Súdánu.

Dvě občanské války

Súdánská válka je často nepřesně zužována na konflikt mezi muslimským severem a křesťansko-animistickým jihem. Náboženství ve sporu hraje svou roli: po rozvrácení křesťanských nubijských států (1504) postupně v rám-

ci muslimských sultanátů a za mahdistického státu (1885–98) narůstala propast oddělující muslima jako plnoprávního člověka od nevěřícího. Egyptský vpád do Súdánu a rozvrácení fundžského sultanátu (1821) navíc přinutilo súdánské obchodníky v honbě za otroky a slonovinou postupovat dále na jih a zakládat zde obchodní pevnosti.

Náboženství nicméně není jediným a ani nejdůležitějším aspektem konfliktu. Po porážce mahdistů se Súdán stal britsko-egyptským kondomi- niem, ovšem koloniální správa postupovala v obou částech země odlišně. Na severu proběhl rychlý přechod od vojenské okupace k civilní vládě vedené místními náčelníky z řad oponentů mahdistů, region byl sjednocen kolem islámu a arabské kultury a rychle probíhala společenská modernizace. Na jihu byla zavedena nepřímá správa prostřednictvím náčelnických dvorů, které byly často uměle vytvářeny bez historické tradice s cílem separovat jednotlivá etnika. Došlo tak k zakonzervování archaických společenských struktur a zachování velké etnicko-kulturní různorodosti.

Stoupenci Súdánského lidového osvobozenického hnutí (SPLM) během kampaně před dubnovými parlamentními a prezidentskými volbami.

Zohra Bensemra, Globe Media/Reuters

Britové vůči jihu dlouho neměli žádnou koordinovanou politiku. Když pak po druhé světové válce začali s integrací obou částí země, jižní část na to nebyla vzhledem k neexistenci politických struktur, politického vědomí, nižší vzdělanosti a celkové zaostalosti připravena. Jednání o budoucnosti země tak vedli výhradně zástupci severu, kteří se v roce 1955 s podporou Velké Británie rozhodli k okamžitému vyhlášení nezávislosti k 1. lednu 1956. Jih byl z jednání o budoucnosti země vyloučen, stejně tak byl vyloučen z následné reorganizace státní správy, kde z osmi set vysokých postů obsadili zástupci jihu pouze šest míst. Centrální vláda nevyslyšela ani požadavek na federalizaci země, což mělo za následek mimo jiné nerovnoměrný hospodářský vývoj Súdánu a směřování investic hlavně do rozvinutější centrální provincie v okolí Chartúmu.

Po vojenském převratu v roce 1958 začala být uskutečňována kulturní, nábo-

ženská a jazyková jednota země na bázi islámu a arabštiny, a to včetně jižních oblastí, kde se začaly stavět mešity a muslimské školy a současně byla omezována činnost křesťanských misí. V pozadí ozbrojeného boje jižního Súdánu proti centrální vládě, zahájeného v roce 1963, tak stojí směsice historických, politických, ekonomických, kulturních a náboženských důvodů.

Po vojenském převratu v roce 1969 byla zahájena mírová jednání a o tři roky později získal jižní Súdán omezenou autonomii a byla přijata nová sekulární ústava. Pozice generála Nimejriho však byla velmi slabá a stejně křehké bylo i mírové uspořádání. Ve chvíli, kdy se jeho spojencem stala súdánská odnož radikálního Muslimského bratrstva, rozpustil jihosúdánský parlament, zrušil autonomii jižního Súdánu a tzv. zářijovými dekrety zavedl v zemi islámské právo šari'a (1983). Proti vládě se zformovalo gueril-

lové hnutí SPLM a začalo ozbrojený boj, jehož leitmotivem se stala otázka přírodních zdrojů a jejich využití, především nedávno objevených nalezišť ropy a vodních zdrojů v jižním Súdánu.

Mírová dohoda z roku 2005

Po dalším vojenském převratu v roce 1989 se k moci dostal generál Omar al-Bašir, který se rychle vypořádal s muslimskou i nemuslimskou opozicí, nastolil vojenskou diktaturu založenou na konzervativním islámu a zahájil masivní arabizaci společnosti. Vojenský střet mezi oběma stranami se na počátku 90. let zintenzivnil. Mírová jednání skončila bez úspěchu, chartúmská vláda v té době měla vojenskou převahu a odmítla ustoupit ze svých politických pozic. Koncem roku 1996 však zahájila SPLA mohutnou ofenzivu, která opět změnila vyjednávací pozice, a chartúmská vláda byla pod tlakem mezinárodní izolace a vnitřního napětí přitlačena k jednání.

K jednáním mezi vládou a vůdci různých jižních politických a vojenských skupin se nakonec přidalo také SPLM/A a v červenci 2002 byl podepsán protokol v keňském městě Machakos, který se stal základem pro další jednání a podepsání konečné dohody (*Comprehensive Peace Agreement*) v lednu 2005. Dohoda stojí na několika pilířích:

- Referendum jako klíčový prvek dohody, kterým bude v roce 2011 završeno šestileté přechodné období a jižní Súdán se bude moci rozhodnout o své budoucnosti.
- Sdílení moci: během přechodného období bude platit prozatímní ústava, exekutivním orgánem bude přechodná vláda, legislativním orgánem přechodný parlament, v obou orgánech bude rozdělení míst v poměru 52 procenta pro vládu, 28 procent pro SPLM, 14 procent pro další strany na severu a 6 procent pro další strany na jihu; v čele země budou stát prezident z NCP a viceprezident z SPLM; v roce 2010 se budou konat celostátní volby. Oficiálními jazyky jsou arabština a angličtina.
- Autonomie jižních oblastí: součástí autonomie je vlastní ústava, prezident, parlament, armáda a soudní systém, na jihu nebude aplikováno právo šari'a a dojde k nové demarkaci hranic mezi severem a jihem. Složení jihosúdánského parlamentu i vlády bude 70 procent SPLM, 15 procent NCP a 15 procent další jihosúdánské politické strany. Autonomii přísluší pravomoci v oblasti bezpečnosti a vězeňství, správy přírodních zdrojů, legislativy ve věcech týkajících se jižního Súdánu, služeb, daní a finančních zdrojů, médií a telekomunikací.
- Dohoda o rozdělení příjmů: příjmy pocházející z jihu (daně, ropa) budou rozděleny rovnoměrně mezi centrální vládu a jižní autonomii.
- Bezpečnost: súdánská armáda se do 30 měsíců stáhne z jižních provincií, SPLA se stáhne z oblastí centrálního Súdánu, na jihu Súdánu vznikne jednotné vojsko o síle 24 000 vojáků složené rovnoměrně z řad súdánské armády a SPLA, analogicky v centrálním Súdánu jednotné vojsko o 12 000 vojáků. Do roka budou rozpuštěny provládní milice.

Prezidentské a parlamentní volby

Evaluační zpráva v polovině přechodného období, tj. v lednu 2008, konstatovala, že obě strany dohodu v hlavních bodech dodržují, mír je respektován a byly aplikovány hlavní body v oblasti sdílení moci, vzniku autonomie a rozdělení finančních zdrojů. Zpráva současně upozornila na některá kritická místa mírového procesu, mezi jinými nutnost ustavit nezávislou volební komisi a schválit volební zákony před uspořádáním voleb.

Nezbytným předpokladem uspořádání voleb bylo sčítání lidu, které proběhlo v dubnu 2008. Zveřejněné výsledky vyvolaly spo-

ry mezi vládou a autonomií. Podle sčítání žije v jižním Súdánu 8,2 milionu z 39 milionů obyvatel země (21 procent), zatímco podle zástupců SPLM v jižním Súdánu žije 11–13 milionů osob, tj. až třetina obyvatel Súdánu. SPLM označila začátkem dubna

sčítání lidu za zmanipulované především s ohledem na to, že ze čtyř milionů uprchlíků a vnitřně přesídlených osob v důsledku války se zpátky vrátila maximálně polovina. SPLM současně obvinila vládu, že se snaží protahovat přípravu voleb, a především referenda o nezávislosti. V listopadu 2008 nakonec byla ustavena volební komise a do prosince 2009 schváleny tři klíčové zákony týkající se plánovaných voleb. Podle dohody obou stran je 60 procent poslanců voleno jednokolovým většinovým systémem v jednomandátových obvodech a 40 procent poslanců se volí proporčním systémem, přičemž 15 procent poslanců je voleno na všeobecných kandidátních

listinách a 25 procent členů parlamentu na kandidátních listinách, kde mohou být pouze ženy. Volební obvody odpovídají politickému rozdělení Súdánu do 25 států, pro získání mandátu musí strana získat více než 4 procenta hlasů.

Prezidentské a parlamentní volby proběhly v dubnu 2010. Ještě před volbami pozorovatelé upozornili na rozsáhlé problé-

Blížící se termín referenda a kontroverzní okolnosti kolem dubnových voleb ovšem vyvolávají v jižním Súdánu obavy: pokud Bašír dokázal zmanipulovat prezidentské a parlamentní volby, nebude moci zmanipulovat také výsledky referenda tak, aby nedošlo k odtržení jižního Súdánu?

my provázející volby (např. pozdě doručené či špatně vytištěné volební listky, kandidatura téže osoby ve více volebních obvodech, neúplné voličské seznamy, zamezení volebním pozorovatelům ve vstupu do volebních center, manipulace s médii ze strany NCP) a opoziční strany následně vyzvaly k odložení voleb. Vláda i volební komise posun voleb odmítly. Větší problémy byly zaznamenány na severu, kde není pozice vládní NCP tak silná, jako je na jihu pozice SPLM. Opoziční strana *Umma*, silná v západním Súdánu, ohlásila bojkot voleb, podobně i SPLM vyhlásila bojkot prezidentských voleb a také parlamentních voleb v neklidné oblasti Dárfúr. Vítězem se stala *Národní kongresová strana* se ziskem 68 procent hlasů a 306 poslanců před *Súdánským lidovým osvobozeneckým hnutím* (22 procenta hlasů, 99 poslanců), zbylých 45 křesel získaly menší strany *Lidový kongres* (4 procenta hlasů), *Sjednocená demokratická strana* (2 procenta) a *Umma* (1 procento). Volby do jihosúdánského autonomního parlamentu ovládlo SPLM se ziskem 93 procenta hlasů. V prezidentských volbách obhájili své posty Umar al-Bašír na celostátní úrovni a Salva Kiir Mayardit v jižním Súdánu.

Volby se setkaly s rozsáhlou, nicméně opatrnou kritikou: Francie nebo Egypt upozornily na nesplnění mezinárodních standardů, ale současně volby označily za důležitý krok směrem k naplnění mírové dohody a jako garanci míru a stability v Súdánu a v regionu. Podobně Jimmy Carter vyzval k uznání výsledků voleb i přes zjevné nesrovnalosti. Podle politických pozorovatelů „Západ upřednostnil právo na sebeurčení jižního Súdánu a hladký průběh referenda před plně demokratickými volbami“.

Referendum o nezávislosti jižního Súdánu

Klíčovým prvkem mírové dohody a završením přechodného šestiletého období bude referendum o nezávislosti jižního Súdánu, které se má uskutečnit 9. ledna 2011. Evaluační zpráva z ledna 2008 mimo již zmíněných výhrad k volbám upozornila také na absenci debaty o náležitostech referenda a nevyřešení statutu ropné oblasti Abyei. Během roku 2008 byly obě sporné otázky vyřešeny: oblast Abyei uspořádá v roce 2011 vlastní referendum o tom, zdali chce být součástí severního, nebo jižního Súdánu, a byly dohodnuty náležitosti referenda. Jižní Súdán se stane nezávislým státem, pokud účast v referendu bude více než 60 procent a pro nezávislost se vysloví nadpoloviční většina hlasujících. Konečná dohoda je kompromisem mezi původními požadavky obou stran, SPLM požadovalo nutnou účast na hranici 50 procent, vláda navrhovala naopak nutnost 75procentní účasti. Evaluační zpráva z ledna 2010 pozitivně zhodnotila pokrok v oblasti přípravy referenda, upozornila však na přetrvávající problém, a to následný postup po uspořádání referenda, ať již výsledkem bude odtržení jižního Súdánu, nebo jeho setrvání v současném státu. Bližící se termín referenda a kontroverzní okolnosti kolem dubnových voleb ovšem vyvolávají v jižním Súdánu obavy: pokud Bašír dokázal zmanipulovat prezidentské a parlamentní volby, nebude moci zmanipulovat také výsledky referenda tak, aby nedošlo k odtržení jižního Súdánu? Sázkou ve hře jsou totiž velké, pro chartúmskou vládu by ztráta ropných polí měla velmi významné ekonomické dopady a s ohledem na nevyzpytatelnost súdánské vlády se lze obávat nejhoršího scénáře, že by se moh-

la pokusit udržet jižní Súdán silou. Podobně se ovšem lze obávat, že v případě zmanipulovaného referenda se i jižní Súdán bude snažit domoci svého smlouvou garantovaného práva na sebeurčení násilnou cestou. A v neposlední řadě je zde obava mezinárodního společenství, aby první změna hranic v Africe po osmnácti letech nezpůsobila dominový efekt a nestrhla lavinu referend o nezávislosti.

Nový stát bohatý na suroviny

Súdánský mírový proces postupuje vpřed v linii stanovené mírovou smlouvou. Přežil řadu sporných otázek, které se nakonec dohodou obou stran podařilo vyřešit. Přežil několik obnovených menších vojenských střetů mezi SPLM/A a vládou. Přežil těžké nepokoje v neklidné provincii Dárfúr a vydání mezinárodního zatykače na prezidenta Bašíra. Přežil nepříliš demokratické volby, které i tak byly po téměř čtvrtstoletí prvními alespoň trochu svobodnými volbami. Přežil i další nedostatky, které jej provázely (např. nerealizovaná demarkace hranic mezi severem a jihem, limitovaná integrace ozbrojených složek do společných jednotek a odzbrojení bojovníků a civilistů, absence národního usmiřovacího programu, omezené respektování tradic na jihu). Zbývá poslední krok – přežít referendum o nezávislosti jižního Súdánu. Mezinárodní společenství podporuje jeho právo na sebeurčení a klade na úspěšné završení mírového procesu velký důraz. Očekávaným výsledkem referenda je odtržení jižního Súdánu. V Africe tak vznikne nový stát, bohatý na nerostné zdroje, ale vnitřně slabý a bez jakékoli demokratické a vlastně i politické tradice vyjma posledních pěti let. Ať již bude výsledek referenda jakýkoli, mezinárodní společenství bude muset Súdán bedlivě sledovat i nadále. V opačném případě totiž hrozí vypuknutí nové války, byť nyní už se bude jednat o konflikt mezistátní.

Vilém Řehák vystudoval afrikanistiku-politologii (FF UK) a mezinárodní vztahy (FSV UK).

vilem.rehak@seznam.cz

Zdroje

- Ali, Taisier a Matthews, Robert (1999). *Civil Wars in Africa. Roots and Resolution*. Montreal: McGill-Queen's University Press
- Collins, Robert (2008). *A History of Modern Sudan*. Cambridge: Cambridge University Press
- Meredith, Martin (2005). *The State of Africa*. London: Free Press
- Raděj, Tomáš (2004). Súdán: mír na obzoru? *Mezinárodní politika* 3/2004
- The Comprehensive Peace Agreement
- Assessment and Evaluation Commission. *Mid Term Evaluation Report July 2008*
- Assessment and Evaluation Commission. *January 2010 Report*

Promarněná šance

José Manuel Barroso přednesl řeč o stavu Evropské unie

Lukáš Novotný

V Americe existují již dlouho – zprávy o stavu národa. Tuto tradici poněkud „okoukala“ Evropská unie, ovšem 9. září k obyvatelům jednotlivých států Unie nemluvil prezident EU, nýbrž předseda jedné z jejích institucí – Evropské komise – José Manuel Barroso. Hlavním poselstvím bylo bojovat s nadměrnými deficity a přijímat další reformy potřebné k zajištění dlouhodobějšího hospodářského růstu. „Evropa musí ukázat, že představuje více než 27 odlišných národních řešení. Buď budeme platit společně, nebo se potopíme každý zvlášť,“ prohlásil Barroso.

José Manuel Barroso promluvil před Evropským parlamentem, tedy jedinou volenou institucí Evropské unie, která tak má symbolicky nejvíce reprezentovat zájmy lidu, tedy obyvatel jednotlivých zemí Unie. Koneckonců byl to právě Evropský parlament, který jeho i jeho tým schválil do funkce. Barroso promluvil sice jako předseda Evropské komise, ovšem bylo zřejmé, že situace měla evokovat slavnostní a očekávané každoroční proslovy amerických prezidentů. Portugalec tak na chvíli působil, jako by byl prezidentem 500 milionů obyvatel členských zemí Evropské unie, a asi se i snažil působit podobným dojmem. Obsahově i rétoricky však jeho projev zaostal za očekávaními. Mnozí poslanci výkon označili jako promarněnou šanci.

State of the Union

Devátého září přednesl Barroso vůbec první zásadní řeč o stavu Evropské unie, honosně nazvanou „State of

the Union“, jak byl tento premiérový akt nazván v angličtině. Ostatně se jedná o pojem, který je přímo „odcizen“ od Američanů. Tam totiž stojí v ústavě, že prezident je povinen čas od času přednést Kongresu zprávu o stavu Unie. A každoroční vystoupení amerického prezidenta bývá skutečně jedním z vrcholů americké politiky. V případě EU si Barroso při složitých vyjednáváních s europoslanci, jež provázela schvalování jeho sboru, vymohl právě to, že bude pravidelně přednášet takovéto zprávy a informovat tak nejen Evropský parlament, ale de facto celou „evropskou“ veřejnost.

Barroso se však ve své takřka čtyřicetiminutové řeči na rozdíl od amerických prezidentů aktuálním stavem celku, který reprezentuje, příliš nezabýval. Respektive to bylo tak, že samotný projev jako obrázek o stavu Evropské unie rozhodně nepůsobil. „K tomu, aby Evropa uspěla, potřebuje Komise Vaši podporu pro silnější, spravedlivější Evropu v zájmu našich

občanů,“ apeloval Barroso na europoslance, jako by je chtěl přesvědčit, získat na svou stranu pro budoucí kroky činnosti Komise. A tak spíše než aktuálním problémům EU se věnoval portugalský politik tomu, čím se bude zabývat právě jeho instituce v následujících dvanácti měsících. Základní očekávání od tohoto projevu jako například kritické zhodnocení toho, jak EU odpovídá potřebám občanů, se tedy ze zprávy nebylo možné dozvědět. Přitom by zpráva měla být jakousi bilancí či inventarizací toho, čeho se obyvatelé EU obávají (např. i s využitím dat Eurostatu), měla by pojmenovat, co se nepodařilo a proč, nabídnout určité recepty na změnu k lepšímu, analyzovat institucionální rámec a jeho funkčnost (včetně pozice samotné Komise, které je dlouhodobě vytýkána častá pasivita v důležitých věcech na úkor velkých zemí, Francie a Německa, či Rady EU) atd.

Co jsou podle Barrosa nejpalčivější problémy, které je nutné řešit v brzké budoucnosti? Má to být především další úsilí v oblasti regulace finančních trhů, revitalizace hospodářství, vytvoření priorit rozpočtu Unie a vylepšování její image ve světě. „Zásadně vidím pět rozhodujících výzev na budoucí rok. A to ekonomická krize a správa věcí veřejných, obnovení růstu, urychlení reformy do roku 2020, zajištění svobody, spravedlnosti a bezpečnosti, a současně zajištění moderního unijního rozpočtu na globálním základě,“ shrnul Barroso. A dále řekl: „Budou-li reformy prováděny způsobem, který navrhujeme, zaručujeme také dlouhodobou stabilitu eura. A to je klíčem k našemu hospodářskému úspěchu. K dosažení hospodářského růstu, potřebujeme rovněž silný a zdravý finanční sektor. Sektor, který slouží reálné ekonomice. Sektor, který se pyšní náležitou regulací s náležitým dohledem.“

Také se vyslovil pro zavedení jakési evropské daně, jež by putovala do unijního rozpočtu, a dále také pro precizaci evropské obranné politiky. To se ovšem nejeví jako příliš reálné, dá se očekávat zamítavý postoj řady států. Těm jistě nebude vedle další unifikace – nebo přesněji evropeizace – politik po chuti ani ta skutečnost, že to navrhuje právě Barroso, který není pre-

zidentem ani přímo voleným reprezentantem Evropské unie.

Perspektivy a apely

Prezidium Evropského parlamentu mělo před pronesením Barrosovy řeči vážné obavy, aby nehovořil před poloprázdným plénem. Zvažovalo tedy, že by chybějící poslanecké potrestalo zvláštní pokutou. Mělo jít o reakci na skutečnost, že sál parlamentu někdy při některých vystoupeních zeje prázdností, a o pokus zajistit Barrosovi důstojné prostředí k proslovu. Nakonec od toho upustilo a smířilo se s tím, že řady poslanců nebudou zcela zaplněny. Jeden člověk ovšem v sále chyběl: Herman van Rompuy, který se právě s Barrosem přetahuje o to, kdo vlastně EU reprezentuje navenek. Ostatně mělo dojít také ke sporu, kdo z obou pánů onu řeč přednese.

Pokud jde o samotný obsah zprávy, byl hlavním poselstvím apel, aby státy Evropské unie intenzivněji bojovaly s nadměrnými deficity a aby přijímaly další reformy potřebné k zajištění dlouhodobějšího hospodářského růstu. A tak jeho řeč nebyla ani tolik o aktuálním stavu EU jako spíše o perspektivách a apelech. Barroso predikuje do brzké budoucnosti rychlejší růst ekonomiky a pozastavení trendu nárůstu nezaměstnanosti, přesto si ale jednotlivé státy nemají dělat iluze o tom, že je vše v pořádku. „Od roku 2008 ztratilo zaměstnání více než 6,3 milionu lidí. Každý z nich by měl mít šanci znovu pracovní místo získat. Evropská míra zaměstnanosti v průměru představuje 69 procent osob ve věku mezi 20 a 64 lety. Shodli jsme se na tom, že do roku 2020 by se míra zaměstnanosti měla zvýšit na 75 procent a v rámci pracovních sil by mělo být

především více žen a starších pracovníků,“ řekl. Podle jeho slov je třeba využít příští rok k urychlení reformní agendy. „Nyní je čas modernizovat naši sociální tržní ekonomiku tak, aby mohla konkurovat globálně a aby mohla reagovat na demografické výzvy,“ podotkl Barroso a dotkl se tak i problému stále rychlejšího stárnutí populace. Dále ho-

vořil o otázkách energetiky, zahraniční politiky nebo boje proti změnám klimatu. Projev byl málo konkrétní, protkán řadou obecných prohlášení, na což upozornili i někteří europoslanci v následné debatě.

Ostrá kritika

V té se na jeho hlavu snášela chvílemi i ostrá kritika z různých frakcí: třeba za postupy Komise při řešení hospodářské krize nebo za nečinnost vůči Francii, která vyhošťuje bulharské či rumunské Romy. Slyšet to bylo hned z několika frakcí. Na první výtku Barroso opáčil, že se zasadí o to, aby byly přijaty návrhy, jež by účinně zakročily proti spekulantům na trzích. Právě jim a jejich rizikovým obcho-

dům je připisován podíl na vzniku současné nejhorší finanční a hospodářské krize v dějinách EU. Barroso na to slíbil, že si Komise vyžádá od Paříže podrobnou analýzu a bude žádat dodržování lidských práv a svobod. Současně ale Portugalec dodal, že občané nemají jen práva, ale také povinnosti, a že je třeba dohlížet na dodržování bezpečnosti.

Lukáš Novotný je politolog

a germanista, publikuje o Německu a Evropské unii. Přednáší na FMV VŠE v Praze a na KPF UJEP v Ústí nad Labem.

novotny.l@centrum.cz

Západní státu

V

Tomáš Maule

Když se v roce 1991 zhroutila somálská vláda a svět zabodl do rohu Afriky červenou vlaječku „zhroucený stát“, málokdo čekal, že nás bude tento konflikt zaměstnávat dalších 20 let. Současné Somálsko je však bohužel, i přes aktivní politiku OSN, Evropské unie, USA, a v posledních letech dokonce i Číny a Indie, v horší situaci než kdy předtím. V letech 2006–2008 si konflikt vyžádal bezmála 20 tisíc obětí. Na dodávkách potravin ze zahraničí je dnes závislých 2,8 milionu lidí a radikalizace somálských islamistů oprávněně straší státníky mnoha zemí.

Vysvětlení konfliktu v Somálsku je pro mezinárodní společenství jednoduché. Vláda Siada Barreho byla zkorumpovaná a stranila několika jižním klanům na úkor ostatních. Po kolapsu vlády se klanová rivalita vymkla kontrole a rostoucí popularita islamistů pak řešení konfliktu ještě ztížila.

Jinými slovy, kořeny konfliktu je třeba hledat v korupci a ve zneužití klanových struktur populistickými

koncept a konflikt Somálsku

Klasická teorie somálského konfliktu

politiky. Islamizace je pak výsledkem aktivity mezinárodních teroristických skupin a radikálních duchovních pocházejících především ze Saúdské Arábie. Taková analýza nutně vede k závěru, že v Somálsku je zapotřebí vytvořit silnou centrální vládu, jejíž transparentnost a klanová vy-

váženost povede k uklidnění meziklanových sporů, a která bude navíc disponovat vojenskou silou k potlačení islamistických buněk. Jinak řečeno, řešením zhrouceného státu je budování státu.

V kontextu opakovaného selhávání somálské centrální vlády je však nutné zvážit, zda koncept centralizovaného státu, respektive jeho budování, není samo o sobě hlavním faktorem podmiňujícím konflikt. V takovém případě by bylo nutno přistupovat ke korupci, klanové rivalitě a islamizaci jako k symptomům pramenícím ze zavedení jisté formy společenské organizace, ne jako k příčinám konfliktu. Řešení pro Somálsko by se pak muselo hledat v nastavení alternativní struktury vládnutí, tedy řešení zásadně rozdílného od všech hlavních iniciativ podporovaných mezinárodním společenstvím.

Tradiční organizace somálské společnosti

Tradiční somálská společnost byla velice rovnostářská a byla organizovaná podle anarchistických pravidel odspodu. Každá

komunita byla samosprávnou jednotkou zodpovědnou za vymáhání práva a pořádku. Rozhodnutí bylo dosaženo po dlouhých diskusích všech dospělých mužů na základě konsenzu. Pod pojmem komunita si však nemůžeme představovat fixní uskupení lidí, ale spíše uskupení stanovené vždy ve vztahu k řešené otázce. Jinak řečeno, přestože hlavním způsobem rozlišení skupin je tradičně genealogie, místo štěpení genealogie, které poskytne klíč k vytvoření skupin, je určeno ve vztahu k danému problému. Klany tedy historicky nefungovaly jako hlavní politické jednotky, ale operovaly společně pouze v otázkách regionálního významu, při nichž bylo nutno formulovat jednotnou klanovou pozici.

Vzhledem k nestabilitě politických jednotek nebyla ani jejich vnitřní hierarchie ustálená. Jednotlivci byli vybíráni jako představitelé příslušné skupiny, jejich role byla určena jen pro řešení konkrétní otázky. Každé zásadní rozhodnutí se konzultovalo s reprezentovanou skupinou.

Je tedy jasné, že v somálské společnosti po stovky let fungovaly principy suvere-

Somálský prezident Šaríf Ahmed a generální tajemník OSN Pan Ki-mun při dárcovské konferenci na podporu obnovy Somálska, jež se konala loni na jaře v Bruselu.

Thierry Roge, Globe Media/Reuters

nity ve velmi odlišné formě než v evropském kontextu. Staletí hierarchického politického uspořádání ekonomických a politických záležitostí naučila Evropany vnímat suverenitu jako něco, co může být delegováno formálnímu úřadu. Takový koncept somálská společnost prakticky zcela postrádá. Pokud rozhodnutí mají Somálci respektovat, musí každý ze zainteresovaných jednotlivců mít právo se k problému vyjádřit. Suverenita tedy vždy zůstává v rukách jednotlivce.

Konflikt jako strukturální produkt

Ustavení centralizované vlády tedy v Somálsku vytváří nepřírozenou strukturu, v níž se politika odehrává. Právo a pořádek je v takovém případě administrováno centrálně a komunity ztrácejí možnost upravit jejich fungování lokálním potřebám. Ještě důležitější však je, že komunity – vzhledem k zavedení monopolu na legitimní použití násilí v rukách státu – ztrácejí možnost chránit se proti zneužití státní moci.

Z toho vyplývá, že se v případě takového nebezpečí začínají formovat skupiny dostatečně velké pro kontrolu, popřípadě rezistenci státu. Vzhledem k tradičnímu formování koalic podle ge-

nealogických linií není tedy překvapující, že politické strany reflektují jednotlivé klany. Každá z těchto skupin se pak snaží kontrolovat stát pro udržení vlastní suverenity. Po získání moci přichází nutnost ji udržet. Taková potřeba, v kontextu politického

prostředí plného nedůvěry, nutně vede k útlaču opozičních skupin. Strach z útlaču tudíž útlak sám vytváří, čímž se celý cyklus uzavře a upevní v politickém systému pro případ změny režimu.

Stejně tak jako pro klanovou rivalitu i pro islamizaci somálské populace existuje alternativní vysvětlení. Somálská společnost tradičně vyznává rozdělení politické a náboženské moci. Duchovní se tradičně účastní politiky, nemají v ní však žádné zvláštní postavení. Sdružení politické a náboženské moci se v posledních sto letech vyskytlo pouze dvakrát. Poprvé k němu došlo při povstání šejka Moha-

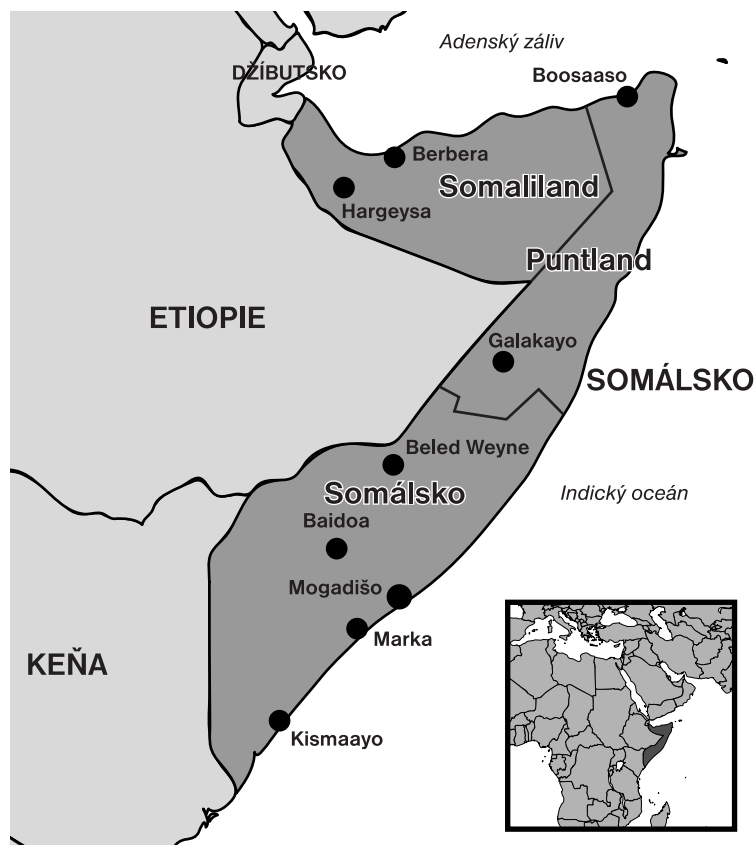
mada Abdille Hassana proti britskému impériu a podruhé v současnosti, kdy duchovní jsou na prakticky všech důležitých vedoucích postech ve vládě i opozici.

V obou případech lze spojení náboženské a politické moci vysvětlit jako krok k poslednímu možnému mobilizačnímu prostředku ve chvílích, kdy je somálská kultura a suverenita v ohrožení. V koloniální době se jednalo o silný vnější tlak, dnes tento tlak vyvíjí zvenci dosazená vláda a množství silných jednotlivců spravujících soukromé ozbrojené složky. Není náhodou, že prvními kroky Unie islámských soudů, která v roce 2006 prakticky ovládla Somálsko, byla radikální decentralizace v tradiční podobě a odzbrojení soukromé armády. Oba kroky přijala místní populace velmi pozitivně.

Korupce je dalším důležitým faktorem povzbuzujícím rostoucí islamizaci. Snaha každé ze skupin o získání kontroly nad rozdělováním financí je primárně zapříčiněna vztahem mezi kontrolou financí a vojenskou a politickou mocí. Politické elity se v očích jednotlivých skupin legitimizují nejen vytvořením ochranného štítu v oblasti bezpečnosti, ale také ovlivňováním finančních toků směrem do spřátelených skupin. Zpronevěru státních financí tedy není správné vnímat čistě jako zneužití moci pro osobní zisk, ale do značné míry strukturálně podmíněné chování. Toto strukturálně determinované zpronevřování je společensky přijatelné, politické elity za něj však v mnoha případech ukrývají zpronevěry pro osobní zisk. Strukturální korupce tak vytváří užitečnou kouřovou clonu pro společensky nepřijatelnou korupci.

Zpronevřování veřejných financí pro soukromé účely je v Somálsku vnímáno jako silně amorální. Islamisté proto věnují takovému chování značnou pozornost a pro boj s těmito neřestmi jsou vyzbrojeni specifickou formou džihádu zvaným *Akbar*, který se věnuje boji jednotlivce proti svůdným neřestem okolního světa. Prá-

Alternativní analýza konfliktu v Somálsku vysvětluje, proč aktivita mezinárodní komunity nevede k uklidnění, ba spíše zvyšuje intenzitu konfliktu. V případě, že společenská struktura v navrhovaném institucionálním uspořádání automaticky generuje konflikt, posilování takové struktury logicky nemůže vést k míru.

vě tento morální apel poskytuje další prostředek k popularizaci islamistických hnutí.

Mezinárodní společenství však těmto příčinám islamizace věnuje jen málo pozornosti. Namísto reform, které by řešily tyto palčivé problémy, se věnuje aktivitám islamistů, jež jsou opět pouze symptomem radikalizace, a ne její příčinou. Islamisté jsou vykreslováni jako extremističtí šílenci, kteří vládou rukou teroru, zakazují poslech hudby a jsou nenáviděni prakticky všemi, které nešťastí osudu přinutilo žít na území jimi kontrolovaném.

Nutnost změny přístupu

Alternativní analýza konfliktu v Somálsku vysvětluje, proč aktivity mezinárodní komunity nevede k uklidnění, ba spíše zvyšuje intenzitu konfliktu. V případě, že společenská struktura v narvovaném institucionálním uspo-

řádání automaticky generuje konflikt, posilování takové struktury logicky nemůže vést k míru.

Nutnost revize konceptu státu pro uklidnění krize v Somálsku také podporuje úspěch alternativního státního uspořádání severosomálského Somalilandu, který je relativně stabilní politickou jednotkou po bezmála dvacet let a ukazuje příklad, jakým by se měla mezinárodní komunita inspirovat.

Přes existenci centrální somalilandské vlády, armády a policie, hrají hlavní roli v otázkách práva a pořádku komunity. Somalilandská vláda reálně nedisponuje monopolem na legitimní použití násilí, a neohrožuje tudíž suverenitu komunit, které se řídí tradičními neformálními pravidly.

Národní rozpočet pak také není důvodem pro konflikt. Rozpočet pro rok 2010 dosahuje pouhých 61 milionu dolarů, což je v jasném kontrastu s rozpočtem přechodné federální vlády „spravující“ jih země. Pouze Bruselská donorská konference v roce 2009 přislíbila přechodné centrální vládě částku 213 milionů dolarů, tedy bezmála čtyřnásobek celkového rozpočtu Somalilandu.

Somaliland s relativně slabou centrální vládou představuje model nekonfliktní koexistence mezi tradiční anarchickou organizací společnosti a centrálním státem nutným pro zastupování somalilandských zájmů na mezinárodní scéně. Právě takový model má podle této analýzy šanci přinést do Somálska mír a stabilitu po dvou desetiletích krvavé občanské války.

Tomáš Maule je

analytikem Asociace pro mezinárodní otázky.

tomas.maule@googlemail.com

Perspektivy vztahů Ukrajiny a Evropské unie

**Nataliya Argunova
Ivana Švarcová**

Ukrajina po rozpadu SSSR stále prochází hospodářskou a politickou transformací. Tento proces je náročný a často i dosti problematický, hlavně v období světové finanční krize. Hospodářský růst, který jsme mohli sledovat během posledních několika let, se značně zpomalil a Ukrajina dnes čelí narůstajícím ekonomickým potížím, nemluvě o problémech politických, které na Ukrajině přetrvávají již léta. Každopádně má země velký potenciál a dlouhodobě se snaží zapojit do světového hospodářství.

Klíčovou roli pro Ukrajinu vždy hrálo sousedství s Ruskou federací, ale během posledních několika let se situace změnila a v současné době se Ukrajina zaměřila na prohloubení spolupráce s dalšími regiony, především se státy Evropské unie.

Evropská unie by mohla nabídnout bezesporu hodně nových příležitostí, stát se příkladem úspěšně fungující demokratické struktury, podpořit tím vývoj demokracie i na Ukrajině, posílit její bezpečnost a napomoci hospodářské, politické a institucionální stabilitě v zemi. Ale zároveň by Ukrajina neměla zhoršovat vztahy s Ruskou federací. Obě země mají těsné teritoriální, historické, kulturní a hospodářské vazby. Navíc by Ukrajina – namísto radikálních změn preferencí – mohla těžit ze své výhodné geografické polohy v centru Evropy, mezi její západní a východní částí a spolupracovat s oběma regiony.

První kroky ve vztahu k Evropské unii

Ukrajina projevila zájem o členství v Evropské unii již na začátku devadesátých let minulého století, a stala se

Zdroje

- Besteman, Cathrin, 1996. 'Representing violence and „othering“ Somalia', *Cultural Anthropology*, 11 (1): pp. 120–133
- Halden, Peter, 2008, 'Somalia: Failed State or Nascent States-System', *FOI Somalia Papers: Report 1*, accessed at <http://www.foi.se/upload/projects/Africa/FOI-R-2598.pdf> on 16/3/2010
- Kaplan, Seth, 2010. 'Rethinking State-building in a Failed State', *The Washington Quarterly*, 33 (1) : pp 81–97
- Lewis, Ioan M., 1961. 'A Pastoral Democracy: a study of pastoralism and politics among the northern Somali of the Horn of Africa'. London and New York: Oxford University Press, for the International African Institute

tak první zemi bývalého Sovětského svazu, která učinila krok směrem k integraci.

Oficiální navázání vztahů mezi Ukrajinou a EU bylo zahájeno v roce 1994 podepsáním Dohody o partnerství a spolupráci. Trvalo čtyři roky, než dohoda vstoupila v platnost, zároveň byly založeny společné orgány, v jejichž rámci by se měla spolupráce realizovat. Mezi tyto orgány patřila Rada partnerství a spolupráce, pak různé výbory a podvýbory. Hlavním účelem dohody byla podpora demokracie a hospodářský rozvoj země, podpora vzájemného obchodování mezi EU a Ukrajinou, upevnění politické, ekonomické a kulturní spolupráce.

Dalším krokem byla Společná strategie pro Ukrajinu, kterou přijala Evropská rada v prosinci roku 1999 v Helsinkách (1999/877/SZBP). Za základní cíle strategie byly považovány:

- Upevnění demokracie, právního státu a veřejných institucí na Ukrajině
- Podpora procesu hospodářského přechodu na Ukrajině
- Spolupráce k posílení stability a bezpečnosti v Evropě
- Spolupráce v oblasti životního prostředí, energetiky a jaderné bezpečnosti
- Podpora pro začlenění Ukrajiny do evropského a světového hospodářství
- Spolupráce v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí
- Regionální a přeshraniční spolupráce se sousedními státy

Strategie se měla uplatňovat prostřednictvím Dohody o partnerství a spolupráci.

Dohody o partnerství a spolupráci byly spíš deklarativní a nepomohly ani transformaci země, ani vytvoření podnětů pro provedení reformy. Problémy byly v podstatě na obou stranách. Lze předpokládat, že Ukrajina se také obávala omezení svých pravomocí, a zároveň nebyla připravena k rozsáhlým změnám svých institucí, a tak nedokázala provést nutné úpravy legislativního systému.

Výsledky zveřejněné Evropskou unií se značně lišily od výsledků zveřejněných Ukrajinou. Zatímco EU poukázala na existenci různých obchodních překážek a diskriminační zacházení ze strany Ukrajiny a na nepružnost legislativního systému, Ukrajina hlásila stále pokračující a úspěšné prosazování požadavků, standardů a no-

rem EU, týkajících se Dohody o partnerství a spolupráci.

Navíc na summitu Ukrajina-EU v dubnu 2004 Ukrajina nezískala od Rady EU statut země s tržní ekonomikou. Komise EU navrhla Akční plán, který přijala 21. února 2005 Rada partnerství a spolupráce mezi Ukrajinou a EU. Mezi jeho hlavní cíle patřily:

- Stabilizace institucí, demokratických procesů a vlády zákona
- Zajištění demokratického průběhu prezidentských a parlamentních voleb
- Zajištění svobody médií a svobody slova
- Spolupráce v oblasti odzbrojení a nešíření zbraní
- Spolupráce ve společném sousedství s ohledem na regionální stabilitu
- Přistoupení Ukrajiny k WTO
- Postupné odstraňování netarifních překážek pro obchod
- Zlepšování investičního prostředí, zefektivnění administrativy a boj s korupcí
- Reforma daňového systému
- Uzavření dohod o zjednodušení vízového styku
- Postupné sbližování ukrajinské legislativy s legislativou EU
- Otázka zaměstnanosti a nediskriminačního zacházení s přistěhovalci
- Úplná implementace Memoranda o porozumění k uzavření jaderné elektrárny v Černobylu

Implementace Akčního plánu navazovala na Dohodu o partnerství a spolupráci.

Oranžová revoluce a její vliv na vývoj spolupráce mezi EU a Ukrajinou

Na konci roku 2004, po druhém kole prezidentských voleb došlo na území Ukrajiny k řadě událostí známých pod označením „oranžová revoluce“. Představitelé vlády a parlamentu nebyli schopni se mezi sebou

na ničem domluvit. Tvrdá prozápadní orientace zase vyvolala problémy mezi regiony v zemi, vznikly obavy, že se může dojít k rozdělení Ukrajiny na východní a západní část. Důvěra lidí k nové vládě stále klesala. Jestliže v dubnu 2005 věřilo podle průzkumu 52 procenta občanů, že nová vláda je lepší než předchozí (Kučmova), pak v srpnu 2005 tato důvěra poklesla na 37 procent. Stejný prů-

zkum také svědčil o tom, že většina obyvatel se obává dalšího zhoršování situace.

Obavy se naplnily během parlamentních voleb na jaře 2006, kdy vznikl problém se sestavením vládní koalice. Strana Naše Ukrajina (Juščenko), Blok Julije Tymošenkovej a Socialistické strany Ukrajiny nedokázaly na první pokus vytvořit koalici kvůli názorovým rozporům. Poté v červenci 2006 Socialistická strana Ukrajiny, Strana regionů (Janukovyč) a Komunistická strana Ukrajiny sestavily tzv. Antikrizovou koalici. Mezi hlavní cíle této koalice patřila spolupráce s EU a NATO, vstup

Ukrajiny do WTO, stabilizace vztahů s Ruskou federací a také domácí reformy.

V říjnu 2006 strana Naše Ukrajina přešla do opozice, a tím odmítla možnost podílet se na Antikrizové koalici. Na konci roku 2006 se situace na politické scéně ustálila. Strana regionů, Komunistická strana a Socialistická strana Ukrajiny vytvořily vládní koalici a Naše Ukrajina a Blok Julije Tymošenkovej zůstaly v opozici.

Od vízové spolupráce k Východnímu partnerství

V říjnu 2006 se konal v Helsinkách summit mezi EU a Ukrajinou.

Nejdůležitějšími body programu setkání byly:

Vývoj na Ukrajině a v EU – obě strany se dohodly na tom, že pokud by Ukrajina chtěla vstoupit do WTO, měla by pokračovat

Ukrajina by se mohla stát mezičlánkem spojujícím EU a Rusko, a také využít jak zkušeností starého partnera, tak i příležitostí, jež nabízí nový. Křehká rovnováha je určitě lepší než konfrontace a zbytečné problémy.

čovat s ekonomickými a politickými reformami.

Vztahy mezi Ukrajinou a EU – tento bod se vztahoval k diskusi o rozšíření Dohody o partnerství a spolupráci a také o tom, že jednání ohledně této dohody by mělo začít v roce 2007. Problém spočíval v tom, že Juščenko požadoval, aby rozšířená dohoda zmiňovala perspektivu budoucího členství Ukrajiny v EU, ale předseda Evropské komise José Barroso namítal, že ani EU, ani Ukrajina nejsou ještě na takový důležitý krok připraveny.

Vybraná mezinárodní témata – zejména vztahy mezi Ukrajinou a Ruskem, situace v Bělorusku a Podněsteří, spolupráce Ukrajiny a EU v oblasti bezpečnostní politiky.

Výsledkem summitu bylo podepsání Dohody o vízové spolupráci a Dohody o zpětném vydávání osob (readmisní dohoda) v roce 2007.

Dohodou o vízové spolupráci se značně usnadnil proces udělování schengenských víz občanům Ukrajiny, a zároveň se zrušila víza pro občany členských států EU (s výjimkou Velké Británie, Dánska a Irska), pobývající na teritoriu Ukrajiny do 90 dnů. Snadnější udělování víz pro pobyt na území EU se mělo týkat především členů diplomatických misí, dětí občanů majících legální pobyt v EU, zástupců různých společností, kteří EU pravidelně navštěvují z obchodních důvodů. Za hlavní cíl této dohody bylo považováno upevnění vzájemných ekonomických, kulturních, vědeckých a dalších vazeb mezi Ukrajinou a členskými zeměmi EU.

Dohoda o zpětném přebírání osob stanovila povinnost členských států EU a Ukrajiny přijímat nazpět své občany, kteří nelegálně pobývali nebo nelegálně vstoupili na teritorium druhého státu. Evropská unie a Ukrajina by také měly přijmout všechny nelegální přistěhovalce (občany třetích zemí nebo osob, kteří občanství nemají), kteří se dostali přes území jednoho státu do státu druhého.

V březnu 2007 se začala jednání ohledně nové rozšířené Dohody o partnerství a spolupráci, a do konce ledna 2008 jich proběhlo celkem šest. Rozšířená dohoda by měla vzhledem k užší politické a ekonomické spolupráci a vytvoření zóny volného obchodu podstatně prohloubit spolupráci mezi EU a Ukrajinou.

Během uskutečněných jednání se také kladl důraz na to, že pro pokračování diskuse o přistoupení k zóně volného obchodu by Ukrajina měla nejdříve vstoupit do WTO.

Důležitým krokem se v roce 2008 stal summit Ukrajina–EU, který se uskutečnil 9. září v Paříži. Zástupci EU se shodli na tom, že nepočítají s možným vstupem Ukrajiny do EU v nejbližší budoucnosti, ale nabídli možnost podpisu Asociační dohody, která by mohla být uzavřena již v roce 2009. Asociační dohoda je v podstatě prvním krokem, vedoucím k členství v Evropské unii. Ale je také známo, že EU asociační dohody podepisuje i se svými významnými partnery (jako například s Tureckem, Chile a Egyptem). Nicméně bývalý prezident Viktor Juščenko byl v náhledu na vývoj budoucích vztahů mezi

Ukrajinou a EU optimista a po ukončení summitu prohlásil: „Jsme přesvědčeni, že v roce 2009 podepíšeme velmi symbolický dokument stvrzující vztahy mezi Ukrajinou a EU. Toto je první krok na velké cestě, po níž kráčely všechny státy, které se staly členy EU.“

Na konci roku 2008 podala Evropská komise návrh na nové Východní partnerství. Toto partnerství má přinést podstatnou změnu vztahů mezi EU a Arménií, Ázerbájdžánem, Běloruskem, Gruzii, Moldavskem a Ukrajinou, posílit politickou spolupráci, vypracovat nové dohody o přidružení, umožnit dostupnější cestování občanů do členských států EU, zintenzivnit spolupráci v oblasti energetické bezpečnosti a také zvýšit finanční podporu.

Předseda Komise José Manuel Barroso prohlásil: „Pouze s pevnou politickou vůlí a závazkem na obou stranách dosáhne Východní partnerství svých cílů, kterými jsou politické přidružení a hospodářská integrace. Je třeba ještě více investovat do vzájemné stability a prosperity. Bude to rychle vyváženo důležitými politickými a hospodářskými výhodami, což povede k větší stabilitě a bezpečnosti jak pro EU, tak pro naše východní partnery.“

Summit Východního partnerství se konal 7. května 2009 v Praze.

Ukrajina a WTO. Důsledky vstupu na vývoj vztahů Ukrajina–EU

Dohoda o vstupu Ukrajiny do WTO byla podepsána 5. února 2008 a ratifikována půl roku poté. Tímto krokem se Ukrajina zavázala dodržovat podmínky a zásady stanovené Světovou obchodní organizací. Mezi ně především patří odbourání cel a různých netaarifních překážek a omezení mezi členskými zeměmi, což samozřejmě vyvolá růst vzájemného obchodování a hospodářské spolupráce. Členství ve WTO také otevřelo Ukrajině nové příležitosti pro export průmyslového a zemědělského zboží. „Ukrajina se zapojí do světové ekonomiky jako nikdy předtím a přijme závazky, které přinesou investorům a dovozcům jistoty,“ řekl agentuře Reuters bývalý člen WTO a současný konzultant firmy White and Case David Hartridge a poté dodal: „Členství přinese také stabilitu na politickém poli.“

Zdroje

- „Переходна економіка“, Б. Ф. Заболотський, ВЦ, 2004. ISBN 965-580-170-8 („Transformující se ekonomika“, B. F. Zabolocky, VC Akademija)
- Informační portál EUR-Lex. <http://eur-lex.europa.eu/cs/tools/about.htm>
- Oficiální portál Evropské komise. <http://ec.europa.eu/>
- „Evropská unie a Ukrajina“. Štěrba, V., listopad 2006. Parlament České republiky, kancelář Poslanecké sněmovny. <http://www.psp.cz/kps/pi/PRACE/PI-3-050.pdf>
- Výroční zpráva Rady pro Evropský parlament o hlavních hlediscích a strategických rozhodnutích SZBP. European Communities, 2008. ISBN 978-92-824-2352-3. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/CS-PESC.pdf>
- Oficiální portál pro podnikání a export BusinessInfo.cz. <http://www.businessinfo.cz>
- Informační portál IHned.cz. <http://ekonomika.ihned.cz/>
- Informační portál Aktualně.cz. <http://aktualne.centrum.cz/>
- „Ukrajina a EU – členství, či partnerství? Česká perspektiva“. Král, D. Institut pro evropskou politiku EUROPEUM. <http://www.europeum.org/doc/pdf/866.pdf>

Situace není natolik ideální a optimistická. Vstup přinesl bezesporu určité výhody, ale na druhou stranu snížení státních subvencí, snížení cel, a u některých typů zboží jejich úplné zrušení, odstranění dalších administrativních překážek a bariér přinese problémy v různých odvětvích. Týká se to především zemědělských a farmaceutických výrobků, IT produktů, dřevařského průmyslu a řady dalších.

Světová hospodářská krize, která vyvolala ekonomickou stagnaci Ukrajiny, také měla negativní vliv na politickou situaci v zemi. Obyvatelé Ukrajiny nadále ztrácejí důvěru ve schopnost vlády překonat množství problémů, jež se v současnosti v zemi vyskytují. O politické stabilitě se dá tudíž těžko mluvit.

Česká republika a případné členství Ukrajiny v Evropské unii

Česká republika je jednou z členských zemí EU, které aktivně podporují budoucí rozšíření Evropské unie. Podle výsledku průzkumu veřejného mínění Eurobarometr 65 procent českých obyvatel podporuje vstup dalších kandidátů do EU. Poptože vůči různým zemím, které o vstupují, se pochopitelně liší. Vyspělé evropské státy jako Švýcarsko, Norsko, Island a z balkánských zemí Chorvatsko bezesporu mají o hodně víc příznivců než Turecko, chudší země západního Balkánu a také Ukrajina.

Výzkum veřejného mínění z roku 2006 ukázal, že přijetí Ukrajiny do EU podporuje pouze 40 procent českého obyvatelstva, 49 procent je proti členství. Výsledky značně kontrastují s názory veřejnosti v nových členských zemích EU. Především se to týká Polska (65 procent pro, 19 proti), Litvy (67 procent pro, 14 proti), Slovinska (66 procent pro, 27 proti). Důvodem takových rozdílů jsou zejména stereotypy českého národa ohledně Ukrajinců. Ukrajinci jsou považováni za levnou pracovní sílu, která se nejen využívá především ve stavebnictví a na výpomocné práce v prodeji a v domácnostech, ale také zvyšuje kriminalitu a nelegální zaměstnanost v zemi.

Postoj české veřejnosti k Ukrajině se bude vyvíjet pozitivnějším směrem, pokud bude docházet především ke zlepšení

ekonomické situace a hospodářskému růstu na Ukrajině, který jsme mohli sledovat během posledních několika let. To všechno bude určitě mít vliv na vytvoření transparentnějšího legislativního a obchodního prostředí, těsnější spolupráci mezi zeměmi a následně lepšímu mínění ze strany veřejnosti.

Ukrajina jako členek mezi Unii a Ruskem?

Od vyhlášení nezávislosti do současné doby prošla Ukrajina řadou přeměn a zažila hodně těžkých a problematických chvil, ale dosáhla také určitých pozitivních výsledků a pokroku. Týká se to i vývoje vztahů s Evropskou unií. Během takřka dvaceti let se spolupráce mezi EU a Ukrajinou pohybovala od aktivní interakce do zpomalení a neurčitosti a zase k pokročilejšímu vývoji.

Ukrajina ještě není připravena na tak důležitý krok a musí počítat s tím, že případné členství v EU nepřinese pouze výhody, ale může také způsobit oslabení ekonomiky, která je pořád křehká, nerozvinutá a často i nekonkurenceschopná ve srovnání s ekonomickým prostředím v členských zemích EU. Zástupci Evropské unie a také většina obyvatel členských států zastávají podobný názor, že lepším rozhodnutím v současné době je podpora existující spolupráce a partnerství než úplná integrace.

Závěrem je třeba zdůraznit, že pro Ukrajinu by bylo nejvýhodnější nejen rozvíjet spolupráci s EU, ale také podporovat vztahy s Ruskem. Konfrontace s východním sousem pouze komplikuje celkovou situaci. Zrušení dlouholetých historických, ekonomických, politických a kulturních vazeb nemůže být pro zemi výhodné. Ukrajina by se mohla stát mezičlánkem spojujícím EU a Rusko, a také využít jak zkušeností starého partnera, tak i příležitosti, jež nabízí nový. Křehká rovnováha je určitě lepší než konfrontace a zbytečné problémy.

Nataliya Argunova (Veselá) je

doktorandka Vysoké školy báňské – Technické univerzity v Ostravě.

natalkavesela@gmail.com

Ivana Švarcová je

docentka na České zemědělské univerzitě (ekonomická fakulta) Praha.

svarcova@pef.czu.cz

Génies Francie

Zdeněk Müller

„Ta naše Francie je země geniální a výjimečná“, prohlásil na konci srpna v televizním rozhovoru francouzský herec Fabrice Luchini. Reagoval tak na zmínku, že bývá označován nálepkou „geniální umělec“. S typickým moudře sarkastickým balancováním mezi bystrou jedovatostí a bezelstnou naivitou uzavřel svou repliku slovy: „Jsme soustavně zavalováni výjimečností, tak že se to už to skoro nedá vydržet. Francie země géníů.“

Pohled do kulturních revue na přelomu léta a podzimu jen utvrzuje v dojmu, že Francie má „geníů“ na rozdávání. V časopise Lire našel spisovatel Frédéric Beigbeder toho svého. Michela Houellebecqa s jeho novým románem *Mapa a území*. „Vrcholné dílo, jehož komplexní předivo nabízí nekonečně mnoho zátek a záhybů. Připomíná plátna renesančních malířů. I když se je snaží badatelé naší akademie prosvěcovat rentgenem sebevíce, jejich úsilí proniknout k tajemství krásy těchto pláten zůstává marné.“ Le Figaro Magazine zase staví dílo Françoise Taillandiera *La grande intrigue*, které uzavírá poslední díl *Time*

Francouzský imigrační úředník kontroluje seznam romských rodin z Rumunska před jejich odvozem na letiště v Lille.

Pascal Rossignol, Globe Media/Reuters

to turn ze srpna 2010 na stejnou úroveň s Dantovou *Lidskou komedií* a Proustovým *Hledáním ztraceného času*.

Srovnatelné či nesrovnatelné. Budiž, je-li co srovnávat. Země geniální a zahlcená množstvím génů byla na konci léta pranýřována ze strany mezinárodních institucí, včetně OSN, a světových médií. Za xenofobii, ba dokonce i rasismus. Evropská komisařka pro spravedlnost a lidská práva Viviane Redingová si dovolila historickou paralelu s počínáním vichystické Francie. Oběžník francouzské vlády zavazující prefekty a místní správy k „likvidaci nelegálních tábořišť, zejména romských“, neušel pozornosti v Evropě a ve světě. Francie se ocitla pod palbou kritiky.

Krátkozrakost? Nebo snad žárlivost? Možná příležitost oplatit jedné velké zemi Evropy předchozí drobná i větší poučová-

ní a šikanování ostatních evropských partnerů? Nestřídma chuť kopnout si do Sarkozyho, nevyzpytatelného prezidenta? V červenci dokáže v duchu extrémní pravice ukázat prstem na celou etnickou skupinu jako na viníka a v září požaduje před světovou veřejností na půdě OSN zdanění kapitálu jako kovaný levičák. Ztrácí sebekontrolu nebo už míří k horizontu prezidentských voleb na jaře 2012?

Je to spíše věc orientace. Každý má svou Francii. A každý svou představu o francouzských dějinách. Na závěr každoročního letního semináře socialistů v La Rochelle nastínila současná předsedkyně Socialistické strany Martine Aubryová obrysy „jiné Francie“. Citovala ze hry Samuela Becketta *Konec partie*: „Konec, je konec, skončí to, snad to skončí.“ Ke slovu přišla i citace z díla spisovatelky Yocenarové: „Kvalita civilizace se dá sou-

dit podle toho, jak zachází se starými“ a nakonec odkaz na výrok Roberta Badintera, ministra spravedlnosti Mitterrandovy éry, který se zasloužil o zrušení trestu smrti ve Francii: „Francie je větší než Francie.“

S takovou kritikou se dá více méně souhlasit. Francie, ať už geniální a výjimečná, či nikoliv, byla toto desáté léto v 21. století o něco menší, než by vzhledem ke své historické velikosti a současné váze být měla. „Snad to skončí?“ Není to tak jisté. Do příštích prezidentských voleb ve Francii zbývá téměř osmnáct měsíců.

6. 10. 2010

Zdeněk Müller je odborným zaměřením historik, pracuje jako publicista a žije ve Francii.

zd.muller@wanadoo.fr

■ Mlátiti do pařezů je práce bohumilá a jest jí zvláště třeba. Jiří Wolker

Ze čtenářského deníku

Ostatně starší vlídný pán, universitní profesor a zahraniční ministr v jedné osobě, opravdu neoholen a dosud v županu, nepůsobil za nehet dojemem mocného tohoto světa. Pan ministr Kamil Krofta, když nás komorník uvedl do jeho soukromé pracovny, vzhlédl k nám přívětivě právě od jednoho z těch bláhových počinání, které mu tehdy i později tolik lidí (věřících, že jednotlivci mají v hrsti osudy národů a států) mělo za zlé až k fanatické vášni. On totiž, náš zahraniční mninistr, byl nejen bývalým profesorem historie, ale navíc a jakoby na výsměch ještě daleko mocnějším tohoto světa – též zaníceným muzikantem; a teď právě nestudoval ani neznámé prameny k dějinám rozpadu toho či onoho zeměpásu v dávné minulosti, ani nebyl pohřížen v četbu posledních raportů svých vyslanců z Londýna, Moskvy a Washingtonu, nýbrž četl si v partiturách „Její pastorkyně“, jak jsem zjistil z obálky notové knihy, a když nás pozdravil a sklapl knihu, byl jeho hlas jakoby ještě plný hudby Leoše Janáčka.

Poněkud i mne rozladilo toto nezodpovědné počinání ministrovo, a pohoršil jsem se nad tím ani ne tak ze zájmu o evropský mír jako ze zájmu o to, co mě čeká a pro co jsem byl předvolán.

Ministr poděkoval oběma pánům i mně za dochvilnost, pány propustil a mne usadil v klubovém křesle hned naproti sobě, nepřestávaje celý čas něžně hladit Janáčkovy opery.

„Jsem rád, že vás poznávám, doktore Bareši, a jsem rád, že od včerejška jsme kolegové. Dovolte, abych vás osobně uvítal jako nového úředníka ministerstva. Vy asi tušíte, oč nám jde. Po mně bude s vámi mluvit ještě ministr národní obrany a později, není vyloučeno, že ještě dnes, také pan prezident Beneš. (...)“

Egon Hostovský
Všeobecné spiknutí
(Melantrich, Praha 1969)

Mezinárodní politika a karikatura

Mezinárodní politika, 2/1990. Nadace Jiřího z Poděbrad, Praha.

Listopad 1989 se stal opět velkým a veselým festivalem karikaturistů, i když většina jejich kreseb zasahovala spíše vnitřní politiku. Po dlouhé době se tento typ umění osvobodil od diktátu tajemníků a výborů. První „karikatura“ od českého kreslíře v obnovené *Mezinárodní politice* vyšla na obálce druhého čísla roku 1990 a jejím autorem byl výtvarný redaktor Miloš Novotný. Dnes se logicky „evropský dům“ zcela vytratil z médií, ale před dvaceti lety to byla jedna z nejdůležitějších parol té doby. Shodou okolností Sdružení za evropský dům, které bylo zaregistrováno v únoru 1990 (myšlenka na založení se zrodila koncem roku 1988), patřilo s Čs. helsinským výborem a Čs. výborem pro evropskou bezpečnost a spolupráci k zakladatelům Nadace Jiřího z Poděbrad, která *Mezinárodní politiku* vydávala.

Homo politicus zaslechl...

Tak ti strejci z Bruselu nás chtějí žalovat kvůli pomazánkovému máslu. Že to není máslo, ale roztíratelný tuk. Jestli tuhle bitvu my Češi nevyhrajeme, tak jsme mrtví Homolci. Anebo

že bychom zašvejkovali a na máslo se úplně vykašlali? Však už dávno předtím zpíval Jaromír Nohavica: *a chleba s máslem padá na zem vždycky blbou stranou / máslo bych zrušil* (Mikymauz, 1993).

Ethnopolitical Map of Europe

www.ecmi.de/emap/

Projekt *Etnopolitická mapa Evropy* byl navržen Evropským střediskem pro záležitosti menšin (ECMI - The European Centre for Minority Issues, Germany). Probíhá ve spolupráci s projektem konsorcia COMIR (Consortium of Minority Resources) *Informační systém o právech menšin* (MIRIS - Minority Rights Information System) Evropské akademie v Bolzanu (EURAC - European Academy of Bozen/Bolzano).

Cílem projektu bylo pokrytí evropských států a oblastí, které v současné době čelí národnostnímu napětí či konfliktům nebo v nich tyto události v nedávné době proběhly.

Do projektu jsou zahrnuty pouze důvěryhodné informační zdroje. Jsou zpracovávány tak, aby jejich zpřístupňování bylo aktuální a konzistentní. Projekt je zpracováván v angličtině.

Interaktivní mapa vede uživatele k oficiálním dokumentům, které mapují účast mezinárodních aktérů při snižování napětí a politickém řešení interetnických konfliktů v různých zemích a regionech Evropy včetně Kavkazu. Dále mapa obsahuje základní informace vztahující se ke sledované problematice: informace o aktuální situaci a mezinárodní reakci na ni, statistiky, platné vnitrostátní právní předpisy a přehledy relevantní literatury (bibliografie a příslušné internetové odkazy). Dokumenty jsou zpřístupňovány ve formátu PDF.

V současné době jsou zpracovávány informace o situaci v:

Abcházii, Bosně a Hercegovině, Čechensku, Estonsku, Chorvatsku, Ingušsku, Jižní Osetii, Kosovu, Litvě, Maďarsku, Makedonii, Moldavsku, Rumunsku, Samtsche-Džavachetie, Severním Irsku, Severní Osetii a Slovinsku.

Informace o dalších státech a oblastech jsou připravovány.

Příklad mapy:

Příklad záznamu státu/oblasti:

Abkhazia

[Ethnopolitical Map of Europe](http://www.ecmi.de/emap/)

[Contents](#)

Abkhazia

1. [Background](#)
2. [Statistics](#)
3. [Documents on current situation and international response](#)
4. [National legislation](#)
5. [Bibliography](#)
6. [Links: Abkhazia](#)

Helena Kolátorová

libr@iir.cz